

ҚАЗАҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ГУМАНИТАРЛЫҚ-ЗАҢ УНИВЕРСИТЕТІ

KAZAKH HUMANITARIAN AND LAW INNOVATION UNIVERSITY

**КАЗАХСКИЙ ГУМАНИТАРНО-ЮРИДИЧЕСКИЙ
ИННОВАЦИОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ**

**Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған
"Парасат жолы" ғылыми-практикалық Дөңгелек үстел
МАТЕРИАЛДАРЫ**

MATERIALS

**scientific and practical Round Table "Parasat Zholy" dedicated to the 30th
anniversary of the Independence Day of the Republic of Kazakhstan**

МАТЕРИАЛЫ

**научно-практического Круглого стола «Парасат жолы», посвященного
30-летию Дня независимости Республики Казахстан**

11.03.2021

Семей 2021

УДК 343.2/.7
ББК 67.408
П 17

Под общей редакцией **Курманбаевой Ш.А.**, доктор политических наук
Выпускающий редактор **Матаева М.Х.**, доктор юридических наук

Рецензенты:

Каражанов М.Д., доктор PhD, декан юридического факультета КазГЮИУ
Мукашева Н.К., доктор PhD, судья г. Семей

"Парасат жолы": Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған ғылыми-тәжірибелік Дөңгелек үстел материалдары, 11 наурыз 2021 ж., КазГЮИУ, Семей қ. / **"Parasat Zholy":** materials of the scientific and practical Round table dedicated to the 30th anniversary of independence of the Republic of Kazakhstan, March 11, 2021, Kazguiu, Semey / **"Парасат жолы":** материалы научно-практического Круглого стола, посвященного 30-летию Независимости Республики Казахстан, 11 марта 2021 г., КазГЮИУ, г. Семей / Бас редакторы Ш. А. Құрманбаева. – Семей: «Интеллект», 2021.- 168 бет.

ISBN 978-601-08-1056-3

Жинақта сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға бағытталған және жастарды адалдыққа, парасаттылыққа шақыратын "Парасат жолы" ғылыми-практикалық дөңгелек үстелінің материалдары орыналасқан.. Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындары мен колледждерінің ғалымдары мен оқытушыларының баяндамалары ұсынылды. Жинақ оқытушылар, студенттер, магистранттар, докторанттар үшін қызықты. Барлық мақалалар авторлық редакцияда жарияланады.

Басылымға КАЗГЮИУ Ғылыми Кеңесінің 2021 жылғы 11 наурыздағы шешімімен (№ 8 хаттама) ұсынылды.

The collection contains materials of the scientific and practical Round Table "Parasat Zholy", aimed at combating corruption and encouraging young people to be honest and honest. The reports of scientists, teachers of universities and colleges of the Republic of Kazakhstan are presented. The collection is interesting for teachers, students, undergraduates, and doctoral students. All articles are published in the author's editorial office.

Recommended for publication by the decision of the Academic Council of KazGUIU of March 11, 2021, protocol № 8.

В сборнике содержатся материалы научно-практического Круглого стола «Парасат жолы», направленные на противодействие коррупции и призывающие молодежь к честности, добропорядочности. Представлены доклады ученых, преподавателей вузов и колледжей Республики Казахстан. Сборник интересен для преподавателей, студентов, магистрантов, докторантов. Все статьи публикуются в авторской редакции.

Рекомендовано к изданию решением Ученого Совета КазГЮИУ от 11 марта 2021года, протокол № 8.

УДК 343.2/.7
ББК 67.408

ISBN 978-601-08-1056-3

©Казахский гуманитарно-юридический
инновационный университет, 2021

МАЗМҰНЫ:

Кіріспе сөз.....	6
1. Аюпова З.К., Кусаинов Д.У. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИОННЫМИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ.....	8
2. Магауова А.С. ОПЫТ КАЗНУ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «ЭТИКА ДОБРОПОРЯДОЧНОСТИ И ДОБРОДЕТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ».....	15
3. Матаева М.Х. ОПЫТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В КАЗАХСТАНЕ И ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИХ РЕСПУБЛИКАХ.....	22
4. Каражанова Ж.К., Каражанов М.Д. ЖЕКЕ СЕКТОРДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРЫНА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ.....	31
5. Утебаев Е.К. КОРРУПЦИЯ – СОСТАВЛЯЮЩИЙ ЭЛЕМЕНТ СОСТАВОВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЗЯТОЧНИЧЕСТВО.....	37
6. Рахметуллин А.К. САНАЛЫ ҰРПАҚ ТӘРБИЕЛЕЙІК.....	41
7. Төлебаева Қ.Т. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	46
8. Жакиянова Ж.Г. НЕКОТОРЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОРРУПЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ.....	51
9. Оразғалиева А.К. О ХОДЕ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКОРРУПЦИОННОГО СТАНДАРТА ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ОТКРЫТОСТИ И ПРОЗРАЧНОСТИ В КАЗАХСТАНСКОЙ ИННОВАЦИОННОЙ АКАДЕМИИ.....	56
10. Нурекешов Т.Қ. ДІНИ НОРМАЛАР МЕН ҚҰНДЫЛЫҚТАР ҚОҒАМНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТІНІҢ ҚАҒИДАТТАРЫ РЕТІНДЕ.....	70

11. Тастекеев Қ.Қ. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ: ОНЫҢ АЛДЫН – АЛУ АЛҒЫШАРТТАРЫ.....	75
12. Тахтаева Р.М., Молдажанов М.Б. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК.....	79
13. Каматаев Р., Турдиева З.М. ЖАСТАРДЫ ӘДІЛ КӘСІПКЕРЛІККЕ БАУЛУ.....	85
14. Ергалиева А.Н., Толысбаева Ә.Д., Калибеков К.Б. ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТТІ КӨТЕРУ ЖАСТАРДЫҢ БОЙЫНДА ПАРАСАТТЫЛЫҚ, ӘДІЛЕТТІЛІК, АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛЫ РЕТІНДЕ.....	94
15. Жарылгасин А.М. НОВЕЛЛЫ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ЗАКОНАДАТЕЛЬСТВА.....	99
16. Сергеев С.А. КОРРУПЦИЯ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОЯВЛЕНИЯ, ПРИЧИНЫ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ.....	106
17. Ибрагимова Н.И. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ҮШІН МОРАЛЬДЫҚ – ЭТИКАЛЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК.....	113
18. Сабырбаева М.Б. ӘДІЛ СОТ - СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ТОСҚАУЫЛ (Академик С.З. Зиманов билер соты туралы)	118
19. Ногаева Н.М. ТҮРЛІ САЛАЛАРДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ӘРЕКЕТТЕРІ ҮШІН ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК.....	120
20. Вавилов Д.С. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ В КАЗАХСТАНЕ.....	126
21. Ожаров Д.М. ҚАЗІРГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ.....	131
22. Рукомбаев Е.К. О ПРОФИЛАКТИКЕ КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ.....	138

23. <i>Стамбеков Е.</i> СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТ: ҚҰРЫЛЫМЫ, МІНДЕТТЕРІ МЕН ФУНКЦИЯЛАРЫ.....	142
24. <i>Жұмағазиева З.</i> СТУДЕНТТІК ЖАСТАРДЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ САНА-СЕЗІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	147
25. <i>Қамбаров А.Қ.</i> СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ АШУ ЖӘНЕ ТЕРГЕУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	151
26. <i>Қорғанбаева Е.А.</i> АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСТЕГІ РӨЛІ.....	156
Ұсыныстар.....	160
Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған "Парасат жолы" ғылыми-практикалық Дөңгелек үстел көріністері (фото).....	163

Кіріспе сөз.

"Парасат жолы" - адалдық, парасаттылық, әділдік қағидаттарын қалыптастыруға, сондай-ақ қоғамда ұлттық мәдениет пен руханият құндылықтарын ілгерілетуге бағытталған жоба. "Парасат жолы" жобасы "Адалдық алаңы" жобалық кеңсесі мен ҚР Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі арасындағы өзара іс-қимылдың табиғи жалғасы болып табылады.

Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университетінде 2021 жылдың 11 наурыз айында "Парасат жолы" атты ғылыми-практикалық Дөңгелек үстелі Құқықтық мәселелер және сыбайлас жемқорлыққа қарсы КазГЮИУ саясаты бөлімі, Мемлекеттік-құқықтық және Қылмыс құқығы кафедраларымен ұйымдастырылды. Жинақта осы форумға қатысушылардың еңбектері орналастырылған. Сонымен қатар университетте сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға бағытталған және жастарды адалдыққа, парасаттылыққа шақыратын "Парасат жолы" кітап көрмесі ұйымдастырылды. Оқырмандар үшін көрмеде буклеттер, ақпараттық парақшалар, көркем әдебиеттер ұсынылды. Іс-шараға Семей қаласының шығармашылық интеллигенциясы қатысты.

Дөңгелек үстелдің мақсаты - жастардың бойында адалдық, парасаттылық, әділеттілік қағидаттарын қалыптастыру, сондай-ақ қоғамда ұлттық мәдениет пен руханият құндылықтарын ілгерілету болды. Дөңгелек үстел жұмысы келесі бағыттар бойынша жүргізілді: білім беру жүйесіндегі сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу; сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдағы әдебиет пен өнердің рөлі; сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдағы азаматтық қоғам; діни нормалар мен құндылықтар қоғамның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қағидаттары ретінде; сыбайлас жемқорлық әрекеттері үшін моральдық-этикалық жауапкершілік; түрлі салалардағы сыбайлас жемқорлық әрекеттері үшін құқықтық жауапкершілік; сыбайлас жемқорлық мінез-құлқы табиғатының психологиялық ерекшеліктері және т.б.

Дөңгелек үстел жұмысына Шығыс Қазақстан облысы Семей қаласының сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің, Семей қаласының құқық қорғау органдарының, Семей қаласының мұсылман діні басқармасының өкілдері, Қазақстан қалаларының жоғары оқу орындары мен колледждерінің ғалымдары мен оқытушылары, азаматтық қоғам, саяси партиялар өкілдері, жазушылар, ақындар және т.б. қатысып, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тәжірибесімен бөлісті. Дөңгелек үстелге қатысушылар халықтың болашағы үшін қалдыратын рухани-адамгершілік негіз мәселелерін талқылап, парасаттылық идеологиясын дамыту, сыбайлас жемқорлыққа мүлдем төзбеушілікті қалыптастыру қажеттілігі туралы барлық жерде және әрқашан айту керек деген қорытындыға келді.

Парасаттылық идеологиясын насихаттау мен ілгерілетудің маңыздылығын ескере отырып, Дөңгелек үстелге қатысушылар еліміздің әрбір бей – жай емес азаматы қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет пен парасаттылықты қалыптастыру-жалпыға ортақ іске өз үлесін, бір бөлігін енгізе алуы үшін тәжірибені еліміздің барлық өңірлеріне таратуға шешім қабылдады.

Вступительное слово

«Парасат жолы» - это проект, направленный на формирование принципов честности, добропорядочности, справедливости, а также продвижение ценностей национальной культуры и духовности в обществе. Проект «Парасат жолы» является естественным продолжением взаимодействия между проектным офисом «Адалдық алаңы» и Агентством Республики Казахстан по противодействию коррупции.

В Казахском гуманитарно-юридическом инновационном университете 11 марта 2021 года состоялась работа научно-практического круглого стола «Парасат жолы». В настоящем сборнике помещены работы участников данного форума. Одновременно в университете была организована книжная выставка «Парасат жолы», направленная на противодействие коррупции и призывающая молодежь к честности, добропорядочности. Для читателей на выставке были представлены буклеты, информационные листовки, художественная литература. В мероприятии приняла участие творческая интеллигенция города Семей.

Целью Круглого стола было формирование у молодежи принципов честности, добропорядочности, справедливости, а также продвижение ценностей национальной культуры и духовности в обществе. Работа Круглого стола была проведена по следующим направлениям: о профилактике коррупционных правонарушений в системе образования; роль литературы и искусства в противодействии коррупции; гражданское общество в противодействии коррупции; религиозные нормы и ценности как принципы антикоррупционной культуры общества; морально-этическая ответственность за коррупционные деяния; правовая ответственность за коррупционные деяния в различных сферах; психологические особенности природы коррупционного поведения; этнические особенности формирования антикоррупционной культуры и др.

В работе Круглого стола приняли участие представители Агентства по противодействию коррупции города Семей Восточно-Казахстанской области, правоохранительных органов г. Семей, Управления мусульманской религии г. Семей, ученые и преподаватели вузов и колледжей Казахстана, г. Семей, представители гражданского общества, политических партий, писатели, поэты и др., которые поделились опытом противодействия коррупции. Участники Круглого стола обсудили вопросы духовно-нравственной основы, оставляющей для будущего народа, пришли к выводу: везде и всегда мы должны говорить о необходимости развития идеологии добропорядочности, формировании нулевой терпимости к коррупции.

Учитывая важность пропаганды и продвижения идеологии добропорядочности, участники Круглого стола приняли решение распространить опыт ВКО на все регионы страны, чтобы каждый неравнодушный гражданин страны мог внести свою лепту во всеобщее дело – формирование антикоррупционной культуры и добропорядочности в обществе.

УДК 343.4

*З.К. Аюпова, доктор юридических наук, профессор кафедры
«Право» Казахский национальный аграрный университет,
г. Алматы.*

*Д.У. Кусаинов, доктор философских наук, профессор кафедры
«Политологии и социально-философских дисциплин», Казахский
национальный педагогический университет им. Абая, г. Алматы*

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИОННЫМИ ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ

Аннотация. На протяжении последнего десятилетия в Казахстане с неизменным постоянством констатируется негативный факт активной коррупционной направленности во все сферы жизнедеятельности общества и государства. Правонарушения данной категории являются одним из главных барьеров на пути развития общества и потому борьба с ними должна вестись по всем направлениям: от совершенствования законодательства, работы правоохранительной и судебной систем до воспитания в гражданах нетерпимости к любым, в том числе бытовым проявлениям данного социального зла. Для эффективной борьбы направленности был принят новый Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года №410-V ЗРК «О противодействии коррупции». В соответствии с данным законом, противодействие коррупции представляет собой деятельность субъектов противодействия коррупции в пределах своих полномочий по предупреждению коррупции, в том числе по формированию антикоррупционной культуры в обществе. В данной статье авторы проанализировали правовые основы борьбы с коррупционными преступлениями в современном Казахстане.

Ключевые слова: коррупция, нулевая терпимость, антикоррупционная культура, коррупционное преступление, коррупционная направленность, коррупционер, противодействию коррупции, антикоррупционное законодательство.

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТАРМЕН КҮРЕСТІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Түйін. Соңғы он жыл ішінде Қазақстанда қоғам мен мемлекет тыныс-тіршілігінің барлық салаларына белсенді сыбайлас

жемқорлық бағытындағы теріс факт тұрақты түрде айқындалуда. Осы санаттағы құқық бұзушылықтар қоғамның даму жолындағы басты кедергілердің бірі болып табылады, сондықтан оларға қарсы күрес заңнаманы жетілдіруден бастап, құқық қорғау және сот жүйелерінің жұмысынан бастап, азаматтарда кез-келген нәрсеге, оның ішінде осы әлеуметтік зұлымдықтың тұрмыстық көріністеріне төзбеушілікті тәрбиелеуге дейінгі барлық бағыттар бойынша жүргізілуі тиіс. Бағыттағы тиімді күрес үшін Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы №410-V ҚРЗ "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" жаңа Заңы қабылданды. Осы Заңға сәйкес сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің өз өкілеттіктері шегіндегі сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, оның ішінде қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру жөніндегі қызметін білдіреді. Бұл мақалада авторлар Қазіргі Қазақстандағы сыбайлас жемқорлық қылмыстарымен күрестің құқықтық негіздерін талдады.

Кілт сөздер: сыбайлас жемқорлық, нөлдік төзімділік, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, сыбайлас жемқорлық қылмыс, сыбайлас жемқорлық бағыты, сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл, сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама.

LEGAL BASES FOR FIGHTING WITH THE CORRUPTION CRIMES IN MODERN KAZAKHSTAN

Annotation. Over the past decade, Kazakhstan has consistently noted the negative fact of active corruption in all spheres of life of society and the state. Offenses of this category are one of the main barriers to the development of society and therefore the fight against them should be carried out in all directions: from improving legislation, the work of law enforcement and judicial systems to educating citizens to intolerance to any, including domestic manifestations of this social evil. To effectively combat this trend, a new Law of the Republic of Kazakhstan No. 410-V of the SAM "On Combating Corruption" was adopted on November 18, 2015. In accordance with this law, anti-corruption is the activity of anti-corruption entities within their powers to prevent corruption, including the formation of an anti-corruption culture in society. In this article, the authors analyzed the legal

framework for combating corruption crimes in modern Kazakhstan.

Keywords: corruption, zero tolerance, anti-corruption culture, corruption crime, corruption orientation, corrupt official, anti-corruption, anti-corruption legislation.

В настоящее время основной задачей является масштабное внедрение в общественное сознание принципа «не давать и не брать взяток», поэтому необходимо сделать ставку на сильное и активное гражданское общество с привлечением неправительственных организаций и общественности с акцентированием внимания на масштабной ревизии законодательных актов, затрагивающих жизненно важные для каждого человека вопросы, в том числе антикоррупционного образования и просвещения.

В результате проведенной в последние годы работы существенно сокращены административные барьеры, снижена бытовая коррупция, внедрены элементы прозрачности и подотчетности государственных органов. Вместе с тем, для дальнейшей эффективной реализации антикоррупционной стратегии видится необходимым продолжать модернизацию профильного законодательства, а также совершенствовать и повышать эффективность антикоррупционных мер.

Сейчас одной из глобальных угроз миру и человечеству является такое негативное явление, как коррупция. Масштаб этой угрозы требует принятия мер противодействия ей не только на национальном, но и на межгосударственном уровне.

Государством и обществом предпринимаются многочисленные попытки изменить ситуацию в лучшую сторону. Так в Республике Казахстан действует «современное антикоррупционное законодательство, основой которого являются законы «О противодействии коррупции» и «О государственной службе», реализуется ряд программных документов, образован специальный уполномоченный орган, комплексно реализующий функции в сфере государственной службы и противодействия коррупции, активно осуществляется международное сотрудничество в сфере антикоррупционной деятельности. Общественная опасность коррупции, в первую очередь, связана с характером правоотношений, на которые посягают преступники. Коррупционным рискам способствует ряд предпосылок:

политических, правовых и организационных.

В 1994 году, на заре независимости, в Алматы, в Академии МВД была проведена Международная научно-практическая конференция на тему: «Борьба с коррупцией и организованной преступностью в Республике Казахстан в современных условиях: теория и практика». Нам довелось в ней участвовать. В работе конференции приняли участие видные ученые, практики. По результатам конференции был издан Сборник научных трудов участников конференции. Как мы видим, данная тема не потеряла своей актуальности спустя более двадцати пяти лет. Наоборот, за эти годы наша республика приобрела ценный опыт в борьбе с этим злом, всецело опирается на сложившийся мировой опыт.

Как известно, Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986 отождествляет коррупцию с прямой угрозой национальной безопасности и всецело ориентирует государство и общество на объединение усилий в борьбе с этим негативным явлением. Данный документ является основой антикоррупционной политики государства на перспективу.

Кроме того, коррупция ведет к снижению эффективности государственного управления, инвестиционной привлекательности страны, сдерживает поступательное социально-экономическое развитие [1].

На сегодняшний день в нашей стране сформировано и эффективно действует современное антикоррупционное законодательство, основой которого являются Законы «О борьбе с коррупцией» и «О государственной службе», реализуется ряд программных документов, образован специальный уполномоченный орган, комплексно реализующий функции в сфере государственной службы и противодействия коррупции, активно осуществляется международное сотрудничество в сфере антикоррупционной деятельности.

Доктор юридических наук, профессор Е.О. Алауханов подчеркивает: «Проблема коррупции приобрела сегодня массовый характер и затронула все сферы общественной жизни. Более того, суть коррупции заключается даже не столько в подкупе или продажности лиц из государственного сектора, сколько в

разложении и распаде конкретной социальной системы, включая и систему государственной власти. Главными причинами коррупции являются политическая нестабильность в стране, неэффективные действия властных структур; несовершенное законодательство; экономический кризис; низкое правовое сознание народа; бездействие институтов гражданского общества; отсутствие устоявшихся демократических традиций в обществе; слабая судебная система, непоследовательная в применении законодательства [2, С.7].

Многие исследователи отмечают, что успех борьбы с коррупцией зависит от всесторонней реконструкции общественного и индивидуального сознания, изменения правил поведения государственных служащих, а также граждан. Антикоррупционное просвещение общества должно быть неотъемлемой частью нравственного и гражданского воспитания молодежи, формирования антикоррупционной культуры, осознания своих прав и обязанностей перед обществом.

По мнению доктора юридических наук, профессора И.Ш. Борчашвили, «в условиях глобальных перемен экономического, политического, правового и идеологического характера проблема борьбы с коррупцией приобрела в Республике Казахстан особую остроту и политическую значимость. На фоне этих процессов в современных условиях прослеживается тенденция к более глубокому проникновению коррупции в сферу государственной власти и экономической деятельности страны» [3, С.3].

Е.И. Темпов подчеркивает: «Коррупция есть злоупотребление служебным положением, политическим мандатом или своими должностными обязанностями с целью предоставления выгоды другому лицу, совершенное по побуждению со стороны такого другого лица, или самими чиновниками по их собственной инициативе и ради получения выгоды для самих себя или третьих лиц, которое ведет или может вести к убыткам или иному ущербу для общества (в случае выполнения государственных или политических функций) или для отдельной компании (при исполнении функций предпринимателя)» [4, С.14].

Существует множество определений понятия «коррупция». Однако полной ясности и правовой точности нет. Взгляды российских и западных правоведов на эту проблему существенно отличаются. Казахстанские правоведы понимают коррупцию

исключительно как правонарушение, ассоциируемое с общественно вредным виновным деянием, противоречащим требованиям правовых норм. В свою очередь, западные правоведы расширяют рамки коррупции до девиантного поведения политической элиты, то есть ведут речь в большей степени о нарушении моральных и этических норм.

Исследования российских ученых позволяют утверждать, что коррупция, наряду с теневой экономикой, теневой политикой и так называемым теневым правом и т.п., сформировавшимися в большинстве стран, образовавшихся после распада СССР, образуют реальность, не считаться с которой означает не понимать реальную социальную действительность, происходящие в обществе процессы, а, следовательно, находиться в плену иллюзий.

Многие российские и казахстанские исследователи указывают на то, что большинство населения лояльно относится к коррупции, не понимая ее опасности. Это препятствует успешной борьбе с этим явлением. Сущность коррупции состоит в том, что она искажает общественные отношения, разрушает нормальный порядок вещей в обществе, в результате чего происходит «порча», «коррозия» власти. Коррупция предполагает использование власти и связанных с ней возможностей не в интересах всего общества, а в интересах отдельных лиц или в интересах определенной группы лиц. Иными словами, коррупция предполагает неправомерную эксплуатацию публичной власти в частных интересах. Коррумпированное лицо или другие лица, в интересах которых совершается коррупционные деяние, неправомерно, лишь благодаря занимаемой таким лицом должности, получают определенные блага, льготы, преимущества или иную выгоду. Причем эта выгода необязательно должна носить материальный характер.

Сущность антикоррупционной культуры представляет собой качество личности, включающее знания о пагубности коррупции для благосостояния и безопасности общества; это состояние индивида, который не просто не желает мириться с проявлениями коррупции, а стремится к устранению этого явления.

Антикоррупционная культура- это определенные ценностные установки и способности, направленные на проявление активной гражданской позиции относительно коррупции. Антикоррупционная культура отражает степень и характер

развития личности, что выражается в уровне правомерности его деятельности. Антикоррупционная культура граждан может оказывать серьезное влияние на регулирование правовых процессов; способствовать консолидации различных социальных групп в деле поддержания и укрепления правопорядка в обществе.

Антикоррупционная культура личности отражает его гражданскую активность и содействует реализации его прав, безопасности и правовой защиты. Коррупция негативно влияет на национальную экономику страны, заранее ставя в неравное положение коррумпированных и честных предпринимателей, подрывая конкуренцию на внешнем и внутреннем рынках. К примеру, по оценке казахстанских ученых, именно коррупция увеличивает стоимость товаров и услуг в Казахстане почти на 50%, от чего страдает всё население страны.

Особую опасность коррупция представляет в тех сферах, от которых непосредственно зависит повседневная жизнедеятельность - обеспечение общественной безопасности, здравоохранение, образование, жилищно- коммунальное хозяйство и т.п.

Исследования показали, что коррупция в системе государственной службы, как в развитых, так и в развивающихся странах принимает примерно одинаковые формы и охватывает одни и те же сферы деятельности.

Мы считаем, что антикоррупционное образование и воспитание является сегодня одним из важнейших факторов формирования антикоррупционной культуры, что в свою очередь способствует противодействию коррупции в Казахстане, уважительному отношению индивида к правам других, признанию необходимости права, сознательному соблюдению правовых норм.

В заключение отметим, что важность данной проблематики в современном строительстве нашего государства подтверждается Посланием Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана, в пятом приоритете которого «институциональные преобразования, безопасность и борьба с коррупцией» указано: «Многое в борьбе с коррупцией будет зависеть от активного участия всего общества. С развитием социальных сетей и других медиаресурсов всеобщее неприятие должно стать мощным инструментом в противодействии коррупции» [5].

Литература:

- 1 Анतिकоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986.
- 2 Анतिकоррупционная правовая политика: учебное пособие / Е. Алауханов. – Алматы: Заң әдебиеті, 2017. – 256 с.
- 3 Борчашвили И.Ш. Коррупционные преступления: закон, теория и практика. – Монография. – Алматы: Жеті-Жарғы, 2018. – 488 с.
- 4 Темпов Е.И. Коррупция. Происхождение современного понятия // Сборник материалов научно-практической конференции «Актуальные проблемы теории и практики борьбы с организованной преступностью в России». – Вып. 3 – М.: МВД РФ, 2019. – 278 с.
- 5 Послание Президента Республики Казахстан Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана от 1 сентября 2020 года // <http://www.akorda.kz/>.

УДК 378.147

А.С. Магауова,

*доктор педагогических наук, профессор, академик МАНПО,
Почетный работник образования РК (г. Алматы, КазНУ им. аль-
Фараби)*

ОПЫТ КАЗНУ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «ЭТИКА ДОБРОПОРЯДОЧНОСТИ И ДОБРОДЕТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»

Аннотация. В данной статье обосновывается актуальность формирования у молодежи понимания сущности этики добродетельности, добропорядочности, ее истории, роли и функциях в общественном и индивидуальном сознании. Освещается структура и содержание учебного курса «Этика добродетельности и добропорядочности». Авторы описали опыт реализации Проекта «Этика добропорядочности и добродетельности в системе высшего образования». Опыт КазНУ им. аль-Фараби свидетельствует о том, что данная работа должна стать важнейшей частью профессиональной подготовки специалистов.

Ключевые слова: этика, добропорядочность, добродетельность, антикоррупционная культура, академическая честность.

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПАРАСАТТЫЛЫҚ ПЕН ІЗЕТТІЛІК ЭТИКАСЫ "ЖОБАСЫН ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ ҚАЗҰУ ТӘЖІРИБЕСІ»

Аннотация. Бұл мақала жастардың бойында ізгілік, адалдық этикасының мәнін, оның тарихын, қоғамдық және жеке санадағы рөлі мен функцияларын түсінудің қалыптасуының өзектілігін негіздейді. «Ізгілік пен адалдық этикасы» оқу курсының құрылымы мен мазмұны көрсетілген. Авторлар «Жоғары білім беру жүйесіндегі адалдық пен ізгілік этикасы» жобасын іске асыру тәжірибесін сипаттады. ҚазҰУ-дың тәжірибесі. әл-Фараби бұл жұмыс мамандарды кәсіби даярлаудың маңызды бөлігіне айналуы керек деп куәландырады.

Түйінді сөздер: этика, адалдық, ізгілік, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, академиялық адалдық.

EXPERIENCE OF KAZNU IN THE IMPLEMENTATION OF THE PROJECT «ETHICS OF INTEGRITY AND VIRTUE IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM»

Annotation. This article substantiates the relevance of the formation among young people of understanding the essence of the ethics of virtue, integrity, its history, role and functions in public and individual consciousness. The structure and content of the training course "Ethics of Virtue and Integrity" is highlighted. The authors described the experience of implementing the Project "Ethics of Integrity and Virtue in the Higher Education System". Experience of KazNU named after al-Farabi testifies that this work should become the most important part of the professional training of specialists.

Key words: ethics, integrity, virtue, anti-corruption culture, academic integrity.

Современный период в казахстанской истории и образовании - время смены ценностных ориентиров. Национальная стратегия Республики Казахстан в области государственной образовательной политики направлена на воспитание высоконравственного, ответственного, творческого, инициативного, компетентного гражданина Казахстана.

В современных условиях важнейшей задачей становится

воспитание *«добропорядочных граждан»* - благонадёжных и законопослушных членов общества, проявляющих добродетельные качества личности. Подлинная добропорядочность предполагает ответственное отношение к выполнению своего долга и обязанностей.

В связи с этим, особую актуальность приобретают проблемы формирования у молодежи понимания сущности этики добродетельности, добропорядочности, ее истории, роли и функций в общественном и индивидуальном сознании, что должно стать важнейшей частью подготовки специалистов.

Основным ориентиром в духовно-нравственном воспитании молодежи является Программа *«Рухани жаңғыру»*, где обозначены следующие направления: конкурентоспособность; прагматизм; сохранение национальной идентичности; культ знания; открытость сознания.

В Республике Казахстан внедряется *«Проект «Саналы ұрпақ – жарқын болашақ»*, направленный на повышение антикоррупционной культуры всех категорий лиц, задействованных в сфере образования, обеспечение академической честности и внедрения антикоррупционных механизмов в системе образования.

Обеспечение духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина Казахстана является ключевой задачей современной государственной политики РК. Законопослушность, правопорядок, доверие, развитие экономики и социальной сферы, качество труда и общественных отношений - все это непосредственно зависит от принятия гражданином РК общенациональных и общечеловеческих ценностей и следования им в личной и общественной жизни.

В рамках программы *«Рухани жаңғыру»* Казахский национальный университет им. аль-Фараби совместно с проектным офисом *«Саналы ұрпақ»* запустил проект *«Обучение студентов добропорядочности и добродетельности»*. Программа воспитания добропорядочности и добродетельности является частью этического проекта *«Формирование граждан добродетельного общества. Миссия современных университетов»*, реализуемого университетом совместно с Альянсом цивилизаций ООН. В его основе лежит идея об идеальном обществе, о котором говорили такие великие мыслители, как Аристотель, Платон, Аль-Фараби.

«Аль-Мадина аль-фадила» – это совершенное общество, в котором образование и воспитание обеспечиваются как единый процесс по привитию молодому поколению таких добродетелей, как честность, справедливость, порядочность, неподкупность, человечность, надежность.

Идеи великого мыслителя, философа *Аль-Фараби о добродетельном обществе*, важнейшим признаком которого выступает опора на универсальные духовные ценности *добродетели* - ответственность, гуманность, толерантность, открытость, умение жить рационально, с акцентом на достижение реальных целей, с акцентом на образование, здоровый образ жизни и профессиональный успех легли в основу инновационной модели «Университет-4.0», реализуемой в Казахском Национальном Университете им. Аль-Фараби.

Новая модель университета 4.0., реализуемая в КазНУ им. аль-Фараби, ориентирована на то, что миссия университета нового поколения должна заключаться в том, чтобы давать не только знания, но и доносить до молодежи идеи мира, добра и справедливости, активной гражданской позиции.

Внедрение учебного курса «Этика добродетельности и добропорядочности» – является одним из мероприятий, реализуемых в рамках разработанной КазНУ модели вуза нового поколения – «Университета 4.0.». Его важная миссия - духовно-нравственное формирование будущих специалистов на основе культивирования этичности как главной ценности лидерства. В этом плане важно ориентация вузовских образовательных программ на достижение гармоничного сочетания профессионализма и этичности, воспитание социальной ответственности и готовности служению обществу.

Изучение курса «Этика добродетельности и добропорядочности» имеет важное значение в *духовно-нравственном воспитании студентов*, ориентированной на создание условий для развития духовности студентов на основе общечеловеческих и национальных ценностей; оказание им помощи в жизненном самоопределении, нравственном, гражданском и профессиональном становлении; создание условий для самореализации личности. Духовно-нравственное воспитание должно стать неотъемлемой частью образовательной деятельности в университете и направлено на развитие у студентов духовности,

ориентированности на доброту, помощь людям, сострадание, милосердие и терпимость.

Цель курса - формирование морально-этического сознания студентов, усвоение базовых ценностей добропорядочности и добродетельности; овладение методологическими основами добропорядочности и добродетельности и культивирования этичности в вузовской среде.

Задачи:

1. Формирование у студентов целостного, системного представления о ценностно-этических основаниях добропорядочности и добродетельности;

2. Осмысление этики добропорядочности как этического, морально-нравственного феномена,

3. Овладение студентами базовыми знаниями о добропорядочности и добродетельности как нравственных категорий;

4. Освоение духовно-нравственных основ академической добропорядочности;

5. Формирование культуры добропорядочности среди студенческого сообщества и компетенциями в сфере антикоррупционной этики.

В результате изучения дисциплины бакалавр будет способен:

- овладеть мировой сокровищницей нравственно-этических ценностей добропорядочности и добродетельности;

- исследовать общие и основополагающие понятия и принципы изучаемого курса;

- расширить знания в области методологии исследования этики добродетельности и добропорядочности,

- освоить и понимать роль этики добропорядочности и добродетельности в становлении и развитии человеческого общества;

- развить профессиональные способности к этическому анализу ситуаций и ее практическому освоению на основе философско-этических критериев;

- проявлять этику добропорядочности и добропорядочности в студенческой жизни;

- освоить нравственно-этические принципы и нормы коммуникативного взаимодействия с людьми;

- квалифицированно анализировать сложные этические ситуации,

связанные с проявлением добропорядочности людей;

- уметь осуществлять самоанализ собственного поведения с позиций социальной ответственности и готовности служения обществу.

Содержание учебного курса включает темы по развитию идеи нравственных норм в истории человечества; какова роль ценностей национальной культуры в формировании добротедельности; связь религиозной этики и культуры добропорядочности; вопросы психологии добропорядочного человека; взаимосвязь добропорядочности с глобальной этикой, профессиональной этикой, антикоррупционной этикой, публичной культурой; социальной ответственностью личности.

Назначение учебной дисциплины «Этика добродетельности и добропорядочности» заключается в том, что внедрение курса должно стать одним из механизмов продвижения идеологии добропорядочности и добродетельности среди студентов.

«Академическая добропорядочность» - в целом понятие очень широкое, включающее в себя и духовные основы, и этические и моральные принципы, которыми должны руководствоваться все участники академической среды при осуществлении образовательного процесса. Добродетель касается как студентов, так и преподавателей и административных сотрудников.

В современных условиях особо актуальным становится освоение духовно-нравственных основ академической добропорядочности; механизмы содействия академической добродетели в вузовской среде. Вопрос академической добропорядочности является чрезвычайно актуальным и становится законодательной нормой. Каждый, кто имеет отношение к образовательному учреждению, должен помнить о моральных нормах и добродетели.

Важно донести до университетского сообщества значение академической добродетели и последствия несоблюдения ее постулатов. Ведь академическая добродетель означает, что в процессе обучения и исследовательской работы студенты, преподаватели и ученые пользуются, прежде всего, принципами честного труда и обучения, которые должны стать неотъемлемой составляющей новой академической культуры в высших учебных заведениях и предпосылкой для успешного развития общества.

Данный курс нацелен на формирование «академической

добродетельности», представляющей совокупность этических принципов и определенных законом правил, которыми должны руководствоваться участники образовательного процесса во время обучения, преподавания и проведения научной-исследовательской, творческой, воспитательной деятельности с целью обеспечения доверия к результатам обучения и научно-исследовательских достижений.

Также учебный курс *практико-ориентирован* и направлен на овладение стратегиями и моделями эффективного поведения добропорядочного человека, основанного на морально-этических ценностях, в профессии, бизнесе, публичной деятельности, общественно-политической жизни, компетенциями в сфере антикоррупционной этики.

В основе разработанного авторами учебного пособия лежат идеи о добропорядочности и добродетельности, разработанные в истории философской и психолого-педагогической мысли, а также международная практика деятельности учебных заведений, опирающихся на превентивные подходы и идеологию добропорядочности и добродетельности.

Список использованной литературы:

- 1.Фараби. Трактат о взглядах жителей добродетельного города // Григорян С.Н. Из истории философии Средней Азии и Ирана VII-XII вв. М.: Изд-во АН СССР, 1960, с.156-195. дата цитирования: 26.07.2019)
- 2.Хертхаус, Розалинд и Петтигроув, Глен. Этика добродетели // Стэнфордская философская энциклопедия: переводы избранных статей / под ред. Д.Б. Волкова, В.В. Васильева, М.О. Кедровой. URL=<http://philosophy.ru/virtue_ethics/>.
- 3.Профессиональная этика: учебное пособие / А. Н. Ковалёв, Н. В. Кулик. — Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2018. — 100 с.
4. Медведева, Г. П. Этические основы социальной работы: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Г. П. Медведева. - 3-изд., перераб. и доп. - М.: Академия, 2012. - 287 с
5. Магауова А.С. Этнопедагогическая подготовка будущего учителя (учебное пособие для студентов вузов).- Германия:LAMBERT Academic Publishing,2011 – 220 с.

М.Х. Матаева.

доктор юридических наук, проректор Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета

ОПЫТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В КАЗАХСТАНЕ И ЦЕНТРАЛЬНО-АЗИАТСКИХ РЕСПУБЛИКАХ

Аннотация. В статье приводится материал о правовой базе антикоррупционной политики Казахстана и центрально-азиатских республик, о правовых инструментах противодействия коррупции. Исследуется опыт формирования антикоррупционной культуры, вскрыты причины коррупционных проявлений в государственной службе, в социальной и экономической сферах республик.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционная культура, центральная Азия, опыт противодействия коррупции, законодательство.

ТӘЖІРИБЕСІ ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ РЕСПУБЛИКАЛАРЫНДА

Түйін. Мақалада Қазақстан мен Орталық Азия республикаларының сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаты жөніндегі құқықтық база, жемқорлыққа қарсы іс-қимылдары, құқықтық құралдары анықталады. Республикалардың жемқорлыққа қарсы мәдениет қалыптастыру тәжірибесі, оның себептері ашылып, мемлекеттік қызметтегі, әлеуметтік және экономикалық салалардағы сыбайлас жемқорлық көріністері зерттеледі.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, орталық Азия, тәжірибесі жемқорлыққа қарсы іс-қимыл, заңнама.

ANTI-CORRUPTION EXPERIENCE IN KAZAKHSTAN AND CENTRAL ASIAN REPUBLICS

Annotation. The article provides a material about the legal basis of anti-corruption policy of Kazakhstan and Central Asian republics, about legal tools to counter corruption. The experience of forming an

anti-corruption culture is investigated, the causes of corruption in the public service, in the social and economic spheres of the republics have been revealed.

Keywords: corruption, anti-corruption culture, central Asia, anti-corruption experience, legislation.

Противодействие коррупции является одним из важнейших элементов антикоррупционной стратегии развитых стран. Исследование зарубежного опыта формирования антикоррупционной культуры - один из важнейших способов получения информации о том, какими средствами, методами, в каких формах возможно создать обстановку нетерпимости к коррупции и снизить уровень коррупционной преступности. Это позволит избежать ошибок, противоречий в антикоррупционной деятельности и выбрать правильные подходы в стратегии борьбы с коррупцией.

Несомненную пользу принесет сравнительное изучение антикоррупционной политики Казахстана и республик Центральной Азии, поскольку в экономической, культурной жизни этих республик много общих черт, вследствие чего много общего имеет место и их законодательство. Между ними имеется и нечто общее, протекающее из общей советской истории системы управления. Настолько общее, что есть основания для исследования происходящих друг у друга процессов и изменений, обобщения опыта, обсуждения их взаимного применения и прогнозирования возможных вариантов развития. Сравнительные правовые исследования будут способствовать взаимному обогащению законодательства республик.

Разрушающий эффект коррупции затронул сегодня почти все сферы жизни исследуемых государств. Коррупция сегодня не только широко распространена в государственных структурах, она проникла буквально повсюду, начиная с больниц и школ, частного сектора и заканчивая совместными проектами, осуществляемые при поддержке иностранных инвесторов и международных доноров.

Казахстан в 2020 году занял 94 место из 180 стран мира в индексе восприятия коррупции в государственном секторе, набрав 38 баллов. По региону Центральной Азии и Восточной Европы, куда относится Казахстан, лидерами являются Грузия (56 баллов),

Армения (49 баллов) и Беларусь (47 баллов), тогда как Узбекистан (26 баллов), Таджикистан (25 баллов) и Туркменистан (19 баллов) находятся в числе отстающих. Согласно описанию, чем меньше баллов набирает страна, тем выше уровень коррупции в этой стране.

Наименее коррумпированными странами в 2020 году названы Дания, Новая Зеландия (обе по 88 баллов), Финляндия, Сингапур, Швеция, Швейцария (все – по 85 баллов), Норвегия (84 балла), Нидерланды (82 балла), Германия, Люксембург (обе – по 80 баллов) [1].

Казахстан среди стран Центрально-Азиатского региона занимает одно из ведущих мест в реформировании административного сектора и разработке систем противодействия коррупции. С первых дней независимости государство целенаправленно и поэтапно следует курсу на создание эффективных, соответствующих мировым стандартам, институтов и механизмов противодействия коррупции. В стране существует современное антикоррупционное законодательство. С 1 января 2016 года начал действовать новый закон «О противодействии коррупции» [2]. Он регулирует общественные отношения в сфере противодействия коррупции и направлен на реализацию антикоррупционной политики Республики Казахстан.

Сегодня реализуется ряд программных документов, в том числе Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы [3] по противодействию теневой экономики. Простой и достаточно эффективной мерой является обязательная ежегодная отчетность должностных лиц органов исполнительной власти и депутатов о доходах и имущественном положении. Декларации о доходах указанных лиц проверяются контрольными и надзорными органами.

В большинстве органов исполнительной власти созданы службы собственной безопасности, целью деятельности которых является пресечение коррупционной деятельности служащих внутри органов власти. Как ни активна роль государства в принятии мер по противодействию коррупции, оно не сможет обойтись без помощи простых граждан в этой борьбе.

Современная антикоррупционная политика Правительства Кыргызской Республики направлена на обеспечение надлежащего государственного управления, устранение коррупционных схем,

укоренение демократических начал, гласности, прозрачности и контроля в деятельности Правительства Кыргызской Республики и способствует укреплению доверия граждан к системе государственной власти, созданию стабильных правовых основ предупреждения коррупции.

В Кыргызской Республике имеется определенная законодательная база для противодействия коррупции, в частности, Закон Кыргызской Республики «О противодействии коррупции» от 8 августа 2012 года № 153, Государственная стратегия антикоррупционной политики Кыргызской Республики, утвержденная Указом Президента Кыргызской Республики от 2 февраля 2012 года № 26, Национальная стратегия устойчивого развития Кыргызской Республики на 2013–017 годы, утвержденная Указом Президента Кыргызской Республики от 21 января 2013 года № 11 (отдельно выделенный блок «Антикоррупционные меры»), Указ Президента Кыргызской Республики «О мерах по устранению причин политической и системной коррупции в органах власти» от 12 ноября 2013 года № 215.

Антикоррупционная политика государства, предполагает осуществление комплекса различных мер. Но, к сожалению, некоторые из них фактически остаются декларативными. Ряд факторов мешает осуществлению эффективной антикоррупционной политики. Мало внимания уделяется искоренению причин коррупции, а противодействие сводится к разработке и изменению санкций за уже совершенные коррупционные правонарушения.

Низкий уровень правовой культуры значительной части кыргызстанского общества, правовой нигилизм, боязнь идти против сложившейся системы, отношение к коррупции как к обыденному явлению - все это также способствует росту коррупции в системе государственной службы. Вовлечение институтов гражданского общества в противодействие коррупции является одной из важнейших задач антикоррупционной политики [4].

Совершенствование организационно-правовых механизмов противодействия коррупции определено в качестве одного из основных направлений Стратегии развития Узбекистана на 2017-2021 годы. 3 января 2017 года в стране принят Закон «О противодействии коррупции» [5].

Для координации деятельности государственных органов в сфере противодействия коррупции создана Республиканская межведомственная комиссия по противодействию коррупции, рабочим органом которой определена Генеральная прокуратура Республики Узбекистан.

Государственными органами, непосредственно осуществляющими деятельность по противодействию коррупции определены Генеральная прокуратура, СГБ, МВД, Министерство юстиции, а также Департамент по борьбе с экономическими преступлениями при Генеральной прокуратуре Республики Узбекистан.

В целях научного обеспечения противодействия коррупции в Академии Генеральной прокуратуры создан Научно-образовательный центр противодействия коррупции. Существенно изменён статус и конкретизированы задачи всех государственных органов. В значительной мере усовершенствованы цели и задачи правоохранительных органов в сфере противодействия коррупции. Приняты законы «Об органах внутренних дел», «О Службе государственной безопасности», реформирована система органов прокуратуры, при Генеральной прокуратуре создано Бюро принудительного исполнения, конкретизированы цели и задачи Департамента по борьбе с экономическими преступлениями при Генеральной прокуратуре.

В целях повышения качества и оперативности организации работы с обращениями предпринимателей, принят Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по коренному совершенствованию системы поддержки и защиты предпринимательской деятельности» от 14 мая 2019 года, который предусматривает в том числе создание Приемных Премьер-министра Республики Узбекистан по рассмотрению обращений предпринимателей.

Основным направлением деятельности Приемных по рассмотрению обращений предпринимателей является осуществление приема субъектов предпринимательства.

Важным шагом в противодействии коррупции является утверждение Президентом страны Концепции административной реформы в качестве основных приоритетов которой определены кардинальное совершенствование системы государственной службы, её целей и задач.

В целях усиления парламентского контроля в сфере противодействия коррупции по инициативе Президента Республики Узбекистан в марте 2019 года в палатах Олий Мажлиса Республики Узбекистан образованы комитеты по противодействию коррупции и судебно-правовым вопросам.

В целях повышения эффективности системы противодействия коррупции 27 мая 2019 года принят Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по дальнейшему совершенствованию системы противодействия коррупции в Республике Узбекистан», которым утверждена Государственная программа по противодействию коррупции на 2019-2020 годы.

Кроме того, Указом предусмотрено поэтапное введение системы декларирования имущества и доходов определенной категории государственных служащих, реализация в порядке эксперимента проекта «Сфера без коррупции» в сферах капитального строительства и высшего образования. Указом образована Специальная комиссия по выработке мер, направленных на повышение эффективности деятельности в сфере противодействия коррупции. Документом также предусмотрена разработка «Дорожной карты» по комплексным мерам, направленным на эффективное применение механизмов общественного контроля в сфере противодействия коррупции, предусматривающей в том числе дальнейшее усиление роли палат Олий Мажлиса Республики Узбекистан и политических партий, совершенствование порядка подотчетности правоохранительных органов перед палатами парламента, внедрение прозрачных и эффективных методов участия граждан в процессе принятия решений.

Особое внимание в Узбекистане уделяется развитию международного сотрудничества в сфере противодействия коррупции. В 2008 году Узбекистан присоединился к Конвенции ООН против коррупции, в 2010 году стал участником Стамбульского плана действий ОЭСР по противодействию коррупции. К настоящему времени проведено четыре раунда мониторинга исполнения Узбекистаном Рекомендаций ОЭСР.

Согласно Указу Президента «О дополнительных мерах по совершенствованию системы противодействия коррупции в Республике Узбекистан» от 29 июня 2020 года №УП-6013 было образовано Агентство по противодействию коррупции Республики

Узбекистан (далее – «Агентство») для повышения эффективности борьбы с коррупцией и устранения причин и условий коррупционных проявлений во всех социальных и государственных сферах [6].

С 2007 года в целях противодействия коррупции в Таджикистане Указом Президента было создано Агентство по государственному финансовому контролю и борьбе с коррупцией. В августе 2013 года была принята Стратегия по противодействию коррупции в Республике Таджикистан на 2013-2020 годы, которая ставила целью снижение уровня коррупции в стране, регулярное устранение препятствий, создание условий для развития экономики, развитие демократических ценностей, повышение благосостояния населения. Для реализации этих целей в стратегии был поставлен ряд задач с учетом анализа внутреннего состояния, международного опыта и рекомендаций международных организаций.

Более того, Стратегия предполагала совершенствование государственного управления, механизма анализа рисков коррупции в разных отраслях, формирование электронного правительства, доступ к информации, вовлечение институтов гражданского общества и ряд других мер, которые по оценкам международных наблюдателей так и не были предприняты.

Так, в опубликованном в 2017 году отчете ОЕСД «Антикоррупционные реформы в Таджикистане» реализация Стратегии была подвержена существенной критике. В частности, в документе указывается на слабую активность общественных комиссий, и проведение антикоррупционной политики. Эксперты также указали, что принятые законодательные меры по поводу декларирования имущества госслужащих и членов их семей коснулись лишь административных служащих, но не политических. Критике были подвергнуты также непрозрачная судебная власть, отсутствие полного доступа к информации, уголовное законодательство и много других составляющих стратегию по борьбе с коррупцией [7].

Исследования ряда независимых организаций оценивают уровень коррупции в Туркменистане как один из самых высоких в мире. В 2006 году страна заняла 142-е (из 163) место в индексе коррумпированности Transparency International, а в 2018 году — 161 из 180. Туркменистан соседствует с Камбоджей, Гаити и

Демократической Республикой Конго. В своем последнем докладе «Страны переходного периода» организация Freedom House присудила Туркменистану 7 баллов, что является самым низким показателем. Как отмечается в докладе, понижение рейтинга «связано с появлением доказательств тотального распространения коррупции, от мелкого взяточничества на местах до воровства на самом высоком уровне в правительстве, а также новых доказательств проявления nepotизма по отношению к членам семьи президента».

Однако нельзя сказать, что власти Туркменистана не пытаются бороться с коррупцией. В 2014 году вступил в силу новый закон «О борьбе с коррупцией». Он содержит определения коррупционных преступлений и устанавливает гарантии неприкосновенности лиц, сообщающих о коррупции. В законе также есть понятие «правонарушения, создающие условия для коррупции». К этой категории относится, например, использование служебной информации в неслужебных целях, нарушение порядка рассмотрения обращений граждан и юридических лиц, дарение вышестоящим лицам подарков (кроме символических сувениров) и оказание им неслужебных услуг (кроме символических знаков внимания). За подобные нарушения чиновников привлекают к дисциплинарной ответственности. Кроме того, чиновник обязан сообщить руководству, если кто-то склоняет его к такого рода правонарушениям.

В 2017 году была сформирована Государственная служба по борьбе с экономическими преступлениями, первостепенная задача которой — противодействие коррупции. Тема борьбы с коррупцией регулярно озвучивается в заявлениях официальных лиц Туркменистана, однако речь в этих выступлениях идет лишь о том, что коррупция — крайне негативное и аморальное явление, создающее угрозу безопасности государства. Подробная информация о конкретных уголовных делах не публикуется. Также не распространяются статистические данные. В СМИ попадает лишь отрывочная информация о борьбе с коррупцией в Туркменистане. Таким образом, власти Туркменистана лишь имитируют борьбу с коррупцией, а не реально с ней борются [8].

Таким образом, для успешного противодействия коррупции необходимо активное участие не только уполномоченных государственных органов, но и общественных институтов. Важно

понимать, что без привлечения общественности невозможно эффективно противостоять коррупции. В обществе необходимо формировать модель поведения против коррупционных проявлений, которая имела бы свою цель и действовала бы комплексно. Любой гражданин, столкнувшийся с коррупционными правонарушениями, всегда обязан быстро реагировать на это посредством информирования компетентных органов. Поэтому постоянно и системно нужно повышать уровень правовой культуры граждан.

В целом, такой комплексный подход к борьбе с коррупцией должен придать деятельности государственных органов и общественных организаций в этой сфере целенаправленный, последовательный и системный характер. В конечном итоге, последовательная антикоррупционная политика государства должна служить укреплению государственной независимости государств региона и обеспечению национальной республик.

Не все, что было сделано в Казахстане и центрально-азиатских республиках в деле противодействия коррупции можно повторить в других странах. Однако из их опыта можно извлечь некоторые полезные уроки, которые могли бы быть адаптированы и применены в условиях других стран, перед которыми стоят подобные задачи.

Литература:

1. <https://www.zakon.kz/5055862-nazvano-mesto-kazahstana-v-indekse.html>
2. Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.12.2020). [Электронный ресурс]. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33478302
3. Указ Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года №986 «Об Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015-2025 годы» (В редакции Указов Президента Республики Казахстан от 04.08.2018 г. №723, 27.05.2020 г. №341). [Электронный ресурс]. URL:https://base.spinform.ru/show_doc.fwx/show_doc.fwx?rgn=72048
4. Осмонова А.А. Проблемы и перспективы борьбы с коррупцией в государственных органах Кыргызской Республики // «Актуальные вопросы юридических наук» : материалы III Междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2017 г.). — М. : Издательство «Молодой ученый», 2017. — с. 157-160
5. Закон Республики Узбекистан от 3 января 2017 года №ЗРУ-419 «О противодействии коррупции». Принят Законодательной палатой 24 ноября 2016 года. [Электронный ресурс]. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=92649

6. Противодействие коррупции в Республике Узбекистан. [Электронный ресурс]. URL: <http://interkomitet.uz/main/protivodejstvie-korruptcii-v-respublike-uzbekistan/>

7. Хурсанд Хуррамов. Борьба с коррупцией в Таджикистане: миф или реальность? [Электронный ресурс]. URL: <https://rus.ozodi.org/a/29944312.html>

8. Самедов А. Как Туркменистан погряз в коррупции. [Электронный ресурс]. URL: <http://infopressa.com/2019/05/22/kak-tyrkmenistan-pogriaz-v-korruptcii/>

ОӘЖ 343

Ж.К. Каражанова, PhD докторы,

М.Д. Каражанов, PhD докторы

«Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті» БМ

ЖЕКЕ СЕКТОРДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРЫНА ҚАРСЫ ІС- ҚИМЫЛ

Түйін. Мақалада жекеше сектордағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары талданған. Авторлар отандық және шетелдік тәжірибе мен нормативтік құқықтық актілерді кеңінен қолданған. Жекеше сектордағы сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимылдың жетілдіру бағыттары ашу жолымен жекеше сектордағы қарсы іс-қимылды толықтырған. Берілген қарсы іс-қимыл жолдары екеше секторлардағы сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтардың болдырмауына және алдын алуына ықпал тигізеді.

Түйін сөздер: қарсы іс-қимыл, жекеше сектор, сыбайлас жемқорлық, алдын алу, қылмыстық құқық бұзушылық.

COUNTERING CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES IN THE PRIVATE SECTOR

Summary. The article analyzes anti-corruption measures in the private sector. The authors widely used domestic and foreign experience and normative legal acts. Corruption in the private sector has been supplemented by counteraction in the private sector by revealing areas of improvement in the fight against criminal offenses. These countermeasures contribute to the prevention and Prevention of corruption criminal offenses in several sectors.

Keywords: counteraction, private sector, corruption, prevention, criminal offense.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИОННЫМ УГОЛОВНЫМ ПРАВОНАРУШЕНИЯМ В ЧАСТНОМ СЕКТОРЕ

Аннотация. В статье проанализированы меры противодействия коррупции в частном секторе. Авторы широко использовали отечественный и зарубежный опыт и нормативные правовые акты. Дополнено противодействие в частном секторе путем раскрытия направлений совершенствования противодействия коррупционным уголовным правонарушениям в частном секторе. Данные пути противодействия способствуют предотвращению и предупреждению коррупционных уголовных правонарушений в нескольких секторах.

Ключевые слова: противодействие, частный сектор, коррупция, предупреждение, уголовное правонарушение.

Сыбайлас жемқорлық жылдар бойы мемлекеттік экономика секторына тән құбылыс болып есептеліп келген. Логикалық тұрғыдан алғанда халықаралық-құқықтық актілерде сыбайлас жемқорлық тек мемлекеттік экономика саласында болып есептелген. Халықаралық деңгейде квазимемлекеттік және жекеше секторда іскерлік және іс атқаратын жеке компанияларда бұл көріністің бар екенін ең бірінші болып мойындаған 1997 жылғы «Сыбайлас жемқорлық туралы» АҚШ заңы. Тек бірнеше жылдан соң келесі халықаралық-құқықтық құжаттарда пайдаланған: Еуропа Кенесінің 1997 жылғы сыбайлас жемқорлыққа қарсы 20 қолдану принципі, 1997 жылғы Халықаралық бизнес операцияларда шетелдік лауазымды тұлғалардың парасымен күрес туралы экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) Конвенциясы, Қылмыстық құқық бойынша Еуропа конвенциясының 1999 жылғы кеңесі, 1999 жылғы Азаматтық сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілік және 2003 жылғы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы Біріккен Ұлттар Ұйымы конвенциясы [1, 27 б.].

Нормативтік деңгейде жекеше секторлардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүйелі тәсілді түсіну 2014 ж. Қазақстанда қабылданған 2015-2025 жж. Қазақстан Республикасы

сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын қабылдаудан басталады [2].

Негізгі институционалды сыбайлас жемқорлыққа қарсы нормалар жазылған негізгі құжат 2003 жылдың 31 қазанында қабылданған Біріккен Ұлттар Ұйымының Конвенциясы болып табылады [3].

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы Конвенцияның 12-бабына сәйкес қатысушы елдер, өзінің ішкі негізгі заңнамасына сәйкес жеке сектордағы бухгалтерлік есеп пен аудит стандарттарын күшейту шараларын қолданады, қажет болған жағдайда ол талаптарды бұзғандар үшін азаматтық-құқықтық, әкімшілік және қылмыстық санкциялар қолданады [3].

Осы мақсаттарға бағытталған шараларға келесідегідей іс-шаралар да енеді:

1) құқық қорғау органдарымен сәйкесінше жеке ұйымдар арасындағы серіктестікке қолдау көрсету;

2) жеке ұйымдардағы адамгершілікті, ар-намыс кодексінің сақталуына бағытталған стандарттар мен процедураларға қолдау көрсету және коммерциялық кәсіпорындар арасындағы қарым-қатынаста және олар мен мемлекет арасындағы келісім-шарттарда таза коммерциялық тәжірибені қолдануға көмек беру;

3) жеке ұйымдардың жұмысындағы айқындыққа қолдау көрсету, оған корпоративтік ұйымдарды құру және басқаруға қатысы бар жеке және заңды тұлғаларды сәйкестендіру бойынша шаралар;

4) жеке ұйымдардың жұмысындағы заңға қайшы процедуралардың, оның ішінде коммерциялық жұмысқа құқық беретін лицензиялар мен субсидияларға қатысты бұзушылықтардың алдын алу;

5) белгіленген жағдайлар мен мерзімдерде, жеке сектордағы бұрынғы лауазымды тұлғалар кәсіби қызметіне қатысты немесе олардың отставкаға не зейнетақыға шыққан соң, егер бұл лауазым олардың лауазымда отырған кезінде қадағалау жүргізу қызметіне байланысты болса шектеулер қою арқылы мүдделер коллизиясының пайда болуының алдын алу;

6) жеке ұйымдардың құрылымымен көлемін ескере отырып, олардың сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға арналған ішкі бақылау органдарының қажетті тетіктерін ие болуын қадағалау және мұндай жеке ұйымдардың есепшоты мен қажетті қаржылық

тізімдемелері әрқашан қажетті аудит пен сертификациялаудан өтуін бақылау [3].

Алайда, осы жерде Ж.А. Мамитованың пікірі орынды: «Барлық мемлекеттердің қауіпсіздігі мен тәртібіне сыбайлас жемқорлықтың жоғары қоғамдық қауіптілігін анықтайтын осы стандарттардың арқасында әлемдік қауымдастық сыбайлас жемқорлықты оның барлық көріністерінде азайтуға, онымен күресуге, алдын алуға және онымен күресудің әмбебап құралдарын жасау» [4, 129 б.].

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенция берген нормаларға сәйкес Қазақстан сыбайлас жемқорлықтың тамыры болып табылатын элементтерді анықтау және жою жұмыстарын жүзеге асырып келеді.

Қазақстан үшін аймақтық жемқорлыққа қарсы құжат ТМД елдері арасындағы жемқорлыққа қарсы тұру үшін Мемлекет аралық кеңесті құру жайлы Келісімі болып табылады, ол 2013 жылдың 25 қазанында қабылданды және 2014 жылы 30 маусымда Қазақстан Республикасы Президентінің №848 жарлығымен бекітілді.

С.Д. Красноусовтың пікірі бойынша, жекеше сектордағы сыбайлас жемқорлықтың екі негізгі нысаны бар: лауазымын асыра пайдалану және параға коммерциялық сатып алу, ал бұлар қоғамға қауіптілік деңгейі бойынша этикалық, корпоративтік, қызметтік-құқықтық, азаматтық-құқықтық, әкімшілік-құқықтық және қылмыстық-құқықтық нормалардан ауытқу ретінде қарастырылуы мүмкін [5, 8 б.].

Мысалы, параға коммерциялық сатып алу үшін заңдық жауапкершілікті қарастыратын нормалар, П.И. Левченконың пікірі бойынша, коммерциялық және басқа да ұйымдардағы жұмыс тәртібін бұзып қана қоймайды, сонымен қатар оларға ұйымдастырушылық, мүліктік шығын алып келеді және мемлекет пен құқық қорғау органдарының мүддесіне қарама-қайшы келе отырып басқа да қылмыстардың, соның ішінде жария-құқықтық саласында бастауы болады [6, 121 б.].

«Параға коммерциялық сатып алудың тағы бір қауіпті жағы-оның салдары жекеше сектор мен мемлекетке залалын тигізуімен бірге бұл қылмыстың жасырындығында екенін айта кету керек.

Осыған байланысты, Қазақстанның Қылмыстық кодексінде параға коммерциялық сатып алуға байланысты жазаларды қатаңдату іске асырылуда. Қазақстан Республикасының

Қылмыстық кодексінің 253 бабының бірінші бөлігіне сәйкес параға коммерциялық сатып алуға бес мың айлық есептік көрсеткіш мөлшеріндегі айыппұл немесе сол көлемдегі түзеу жұмыстары, немесе бес жыл мерзімге дейінгі бостандығын шектеу немесе дәл осы мерзімге бостандығынан айыру қарастырылған.

Салыстырмалы түрде қарасақ, алдында күшінде болған Қылмыстық кодексте бұл қылмыс үшін бес жүзден сегіз жүз айлық есептік көрсеткішке дейін айыппұл немесе екі жылға бостандығын шектеу немесе үш жылға бостандығынан айыру тағайындалатын.

Жаңа Қылмыстық Кодекс қабылданғанға дейінгі аса үлкен көлемдегі параға коммерциялық сатып алу үш мыңнан бес мың айлық көрсеткішке дейінгі айыппұлмен немесе белгілі бір лауазымға тағайындалу немесе бір жұмыс түрімен айналысу құқығынан айыру, бес жылға немесе төрт жылдан сегіз жылға дейін мүлкін тәркілей отырып бас бостандығынан айыру қарастырылған болатын.

Жаңа Қылмыстық кодекс бойынша аса үлкен көлемдегі параға коммерциялық сатып алу үшін он жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге мүлкін тәркілеп бас бостандығынан айыру және белгілі бір жұмыс түрімен айналысу құқығынан бес жыл мерзімге айыру қарастырылған.

Осы орайда, заңнама аса ірі көлемдегі параға коммерциялық сатып алу үшін айыппұлды мүлдем алып тастағанын, ал осы қылмыс үшін бостандығынан айыру мерзімін екі есеге жуық арттырғанын айта кету керек» [7, 511 б.].

Осыған байланысты, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ұлттық заңнаманы жетілдіру, құқықтық реттеу саласындағы халықаралық озық тәжірибені енгізу басым бағыттардың бірі болып табылады. Атап айтқанда, қоғамдық бақылауды енгізу, азаматтардың ақпаратқа қол жеткізу тетігін заңнамалық тұрғыдан бекіту, мемлекеттік меншікті басқарудың ашық жүйесі, квазимемлекеттік сектордағы сыбайлас жемқорлық жағдайларын азайту және т.б.

Жаһандану дәуірінде жекеше секторда трансұлттық компаниялар көбеюде, олар өздерінің нарықтағы жағдайын пайдаланып максималды тиімді шарттарды ұсынады және қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуында ерекше роль атқарады. Сондықтан, дамыған елдерде жекеше сектор нарықта мемлекеттік сектордан үстем болып келеді.

Жекеше секторда сыбайлас жемқорлықтың дамуы елдің

экономикалық дамуына кері әсер етеді. Мемлекетпен әртүрлі ресурстарды (экономикалық, табиғи, кадрлық және қаржылық) тарату экономиканың өсу қарқынын төмендетуге әкеледі. Жекеше секторда компанияны басқарушы өзінің билігін пайдаланып табыс табу мақсатымен әрекеттер жасайды, ол компания иелеріне экономикалық шығын әкеледі.

Сонымен, квазимемлекеттік және жекеше секторлардағы сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтарына қарсы келесі іс-қимыл шараларын қолдануды ұсынамыз:

- «қоғам-мемлекет-қоғам» бағытында әртүрлі жекеше сектордағы қабылданған шешімдер жайлы қоғам білетіндей етіп арнайы ұялы қосымша жасау арқылы байланыс жасауға болады. Сонымен қатар, осы қосымшаны тікелей сыбайлас жемқорлық құбылысына қатысты дәлелдемелермен, видео және аудио жазбаны жүктеу мүмкіндігін қарастыру керек;

- квазимемлекеттік және жекеше сектордағы субъектілердің қызметі жайлы азаматтардың ақпаратқа қол жетімділігін қамтамасыз ету керек, әсіресе Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі сайтында осындай мәліметтерді әртүрлі компаниялар жайлы орналастыруға болар еді.

- заманауи әдеп пен бизнесті адал жүргізу қағидаларын сақтау мақсатында «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасына жекеше сектор саласында сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шараларын жүргізетін арнайы – Жекеше сектордағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл Комитетін құруға болар еді;

- жекеше секторда сыбайлас жемқорлыққа жағдай туғызатын жолдарды жою керек. Ол үшін кез келген ұйымда басқару мен бақылаудың тиімді жүйесін енгізу керек. Егер кез келген компания басшылығы өз ұйымын бақылауда ұстай алса, онда сыбайлас жемқорлық құбылыстарына жол бермейді және оның пайда болғанында жол кесу шараларын қолдана алады. Сондықтан, осындай компанияларда тәуелсіз аудитормен қатар, қызметкерлерін полиграфта адалдыққа тексеру үшін мамандарды тарту көзделуі мүмкін.

Сонымен, ұсынылған жекеше секторлардағы сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимылдың жетілдіру бағыттары оның болдырмауына және алдын алуына ықпал тигізеді деген сенімдеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Драго Кос (Drago Kos). Роль ГРЕКО и ОЭСР в установлении наилучшей правовой практики по предупреждению коррупции в частном секторе экономики //Мониторинг правоприменения. 2013. №2. - С.27-32.
- 2 Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығы. // «Заң» ақпараттық базасы.
- 3 Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясын ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 мамырдағы № 31 Заңы //«Заң» ақпараттық базасы.
- 4 Мамитова Ж.А. Проблемы имплементации антикоррупционных конвенций в уголовное законодательство Республики Казахстан. Диссертация на соискание ученой степени доктора философии (PhD), Астана, 2017 - 160 с.
- 5 Красноусов С.Д. Коммерческий подкуп как форма коррупции в частном секторе: понятие и противодействие: автореф.... канд. юрид. наук. 12.00.08, Владивосток, 2012. - 27 с.
- 6 Левченко П.И. Криминологическая и уголовно-социологическая характеристики коммерческого подкупа /П.И. Левченко // Юрист-правовед. - 2014. - № 5 (66). - С. 121–124.
- 7 Каражанова Ж.К. Квазимемлекеттік және жеке сектордағы сыбайлас жемқорлық қылмыстылығын алдын алудың өзекті мәселелері // Л.Н. Гумилев атындағы Еруазия Ұлттық Университетінің хабаршысы. Гуманитарлық ғылымдар сериясы. №3 (118). – Астана: ЕҰУ, 2017. - Б. 509-512.

УДК 343:(574)

Е.К. Утебаев,

*кандидат юридических наук, профессор кафедры
уголовно-правовых дисциплин Казахского гуманитарно-
юридического инновационного университета, г. Семей*

КОРРУПЦИЯ – СОСТАВЛЯЮЩИЙ ЭЛЕМЕНТ СОСТАВОВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ВЗЯТОЧНИЧЕСТВО

Аннотация. В статье предпринимается попытка охарактеризовать составляющие элементы составов коррупционных уголовных правонарушений. Раскрываются некоторые элементы составов взяточничества как коррупционных уголовных правонарушений. В том числе дается краткий аналитический анализ коррупции как составляющего элемента составов уголовных правонарушений, предусмотренных ст. ст. 366,

367 и 368 УК РК.

Ключевые слова: коррупционные уголовные правонарушения; взяточничество; получение взятки; дача взятки и посредничество во взяточничестве.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ-ПАРАҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТАРЫНЫҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ

Түйін. Мақала қылмыстық құқық бұзушылық құрамының құрамдас элементтерін сипаттауға тырысады. Парақорлықтың сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық ретіндегі кейбір элементтері анықталды. Атап айтсақ, Сыбайлас жемқорлыққа Қылмыстық құқық бұзушылықтың құрамдас бөлігі ретінде қысқаша аналитикалық талдау. Өнер ҚР ҚК 366, 367 және 368-баптары.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық қылмыстар; сыбайлас жемқорлық әрекеттері; пара алу; парақорлық және пара алу саласындағы делдалдық.

CORRUPTION-A CONSTITUENT ELEMENT OF THE CRIMES OF BRIBERY

Summary. The article attempts to characterize the constituent elements of corruption criminal offenses. Some elements of bribery as corruption criminal offenses are revealed. In particular, a brief analytical analysis of corruption as an integral part of the criminal offenses under Art. Art. 366, 367 and 368 of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan.

Key words: corruption criminal offenses; corrupt practices; receiving a bribe; bribery and mediation in bribery.

Общеизвестно, факты получения и дачи взятки были известны в Египте, Риме, Иудеи и других местах. Определение мздоимство впервые упоминается в русских летописях XIII века периода царствования Ивана III. Далее, такие случаи в виде мздоимства, лихоимства были присущи не только в период существования Российской империи, но и проявлялись в годы Советской власти и присутствуют на современном отрезке времени в Республике Казахстан. Попробуем проанализировать этимологию слов мздоимство и лихоимство с помощью толкового словаря русского

языка.

Так, в Словаре русского языка (Москва, 1983г.) под «мздоимством» понимается – взяточничество [1, с.266]. Там же, в словаре, слово «мзда» определяется как – плата, вознаграждение, воздаяние за что-либо, а в устаревшем значении под ней понимается «взятка». А взяточник характеризуется как «мздоимец». Там же в словаре, под «лихоимством» понимается – взяточничество, ростовщичество. «Лихоимец» определяется как лицо, которое берет большие поборы или проценты, ростовщик или взяточник [1, с.190].

Применяя данные толкования в современной интерпретации, в нашем случае уместно привести мнение Б.А. Жетписбаевой. По данному случаю, она пишет, что под мздоимством следует понимать получение взятки за совершение законных действий или предоставление неправомερных преимуществ. Под лихоимством следует понимать получение взятки или неправомερных преимуществ за совершение незаконных действий [2, с.17-18].

Коррупция нередко выступала в качестве единственно возможного средства внедрения рыночных отношений в плановую экономику. Против законов природы бороться бесперспективно. Об этом свидетельствовала укорененность коррупции как организатора теневого рынка. Поэтому, по мнению Е.К. Утебаева, коррупция, по мере ослабления тотального контроля, после апреля месяца 1985г. на территории бывшего СССР, расширила свои границы и проникла во все сферы государственной и экономической деятельности [3].

Состояние коррупции в Казахстане во многом обусловлено давно наметившимися тенденциями и переходным этапом, характерными для стран третьего мира или развивающейся рыночной экономики.

Характерные черты коррупции, которые необходимо учитывать в составе преступлений получение, дача или посредничество во взяточничестве, можно перечислить в виде:

1) лоббирования интересов олигархов со стороны депутатов в парламенте страны;

2) фаворитизм отдельных личностей, которые в силу личной преданности возглавляют отдельные государственные программы и не подотчетны никому;

3) протекционизм по родовой или племенной принадлежности, в том числе и землячество, как «территориально-географический

признак», как принадлежность к той или иной группе коррупционеров;

4) взносы на политические цели или на предвыборные программы и компании;

5) традиционный переход политических лидеров и ответственных должностных лиц государственных органов, при выходе на пенсию, на должности почетных президентов корпораций, компаний и негосударственных предприятий;

6) умышленный перевод государственного имущества в акционерные общества, с негосударственной формой пользования, распоряжения и владения, то есть искусственной создание юридических лиц с полномочным контролем над всеми активами со стороны заинтересованных лиц;

7) сращивание с преступными группами и преступными сообществами, то есть взаимное проникновение общеуголовной преступности в «беловоротничковую преступность», что это, по мнению Э. Сатерленда, всегда присуще странам с рыночной формой экономики [4].

Подведем некоторые выводы по изложенному. Так, к механизмам коррупции, как правило, следует относить:

1. Двустороннюю сделку, при которой лицо, находящееся на государственной или иной службе, нелегально «продает» свои служебные полномочия или услуги, основанные на авторитете должности и связанных с ним возможностях, физическим и юридическим лицам, группам, в том числе организованным преступным формированиям, а «покупатель» получает возможность использовать государственную либо иную структуру в своих целях, например, для обогащения, законодательного оформления привилегий, ухода от предусмотренной законом ответственности, социального контроля и т.п.

2. Вымогательство государственным служащим взятки, дополнительного вознаграждения.

3. Инициативный, активный подкуп служащих, нередко с одновременным сильным психическим воздействием на них. Последнее характерно для организованной преступности.

Список литературных источников:

1. Словарь русского языка. – Москва, 1983. – 860 с.
2. Жетписбаева Б.А. Стратегия борьбы с коррупцией: Учебное пособие. – Алматы: Зан аедиеты, 2009. – 294 с.

- 3 Утебаев Е.К. Методика расследования преступлений в сфере экономической деятельности, связанных с незаконным предпринимательством, лжепредпринимательством и ложным банкротством // Дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук. – Астана, 2005. – 198 с.
- 4 Иншаков С.М. Зарубежная криминология. – Москва, 1997. – 490 с.

ОӘЖ 37

А.К. Рахметуллин,

тарих ғылымдарының кандидаты, Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университетінің Тарих және әлеуметтік гуманитарлық ғылымдар кафедрасы.

САНАЛЫ ҰРПАҚ ТӘРБИЕЛЕЙІК

«Отбасы мемлекеттің шағын моделі,» деп аталады. Қоғамда жүретін барлық даму көріністері отбасы қатынастарында қалай болғанда да көрініс табады. Моральдық-адамгершілік ілгерілеу, құндылықты ұстанымдар, қоғамның артықшылықтары отбасы қатынастарының негізін құрайды, отбасылық тәрбиелеу стратегиясын қалыптастырады. Сондықтан отбасы қоғамдық дамудың маңызды бөлшегі болып табылады. Басқа жағынан алып қарасақ, отбасы қоғамның бөлшегі ретінде қоғам дамуына тікелей ықпал етеді, қоғамдағы моральдық - адамгершілік ахуалға әсер етеді. Отбасы құндылықтарды, дәстүрді, мәдениетті, өмір салты мен дүниетанымдық ұстанымдарды көрсетеді. Бұл диалектикалық өзара байланысы ақырында отбасын қоғамның әлеуметтік институты ретінде біздің түсінігіміздің негізін құрады.

Ұлтымыздың мақтанышы болған, ғұлама жазушы Мұхтар Әуезов “Ел боламын десең, бесігіңді түзе” деген. Өз халқының мәдениетін, тарихын, өнерін сүйіп, одан нәр алып өскен бала өзіне ғана емес, өзгегеде құрметпен қарайды. Сондықтан саналы, салауатты, халқымыздың барлық дәстүріне, әлем мәдениетіне қанық, ел тізгінін берік ұстай білетін ұрпақ тәрбиелеу әр отбасына жүктелетін міндет болып табылады. [1].

– Отбасы әлеуметтік институт ретінде көптеген функцияларды орындайды: халықтың өсіп-өнуі, жаңа жағдайда алдыңғы ұрпақтан жинақталған шаруашылық - экономикалық, тәрбиелеу, әлеуметтік, оның ішінде әлеуметтік тәжірибенің

бейімделу функциясы. Отбасы шеңберінде сол немесе өзге әлеуметтік тәжірибені нығайту немесе жоққа шығару адамдардың құндылықты бағдарын қозғайды. Осының нәтижесінде қандай да бір құндылықтар кетеді, қайсыбірі келеді, тұлғаның рухани кеңістігінде өз орнын алады және оның өмірі үшін әлеуметтік маңызға айналады.

– Отбасы – қоғамның әлеуметтік институт ретінде нақты адамның қоғам өміріне енуіне мүмкіндік беретін құндылықтардың трансляторы болып табылады. Егер қазіргі қазақстандық отбасыға осы биіктіктен қарасақ, отбасы қатынастарында позитивті және жағымсыз фактілерді табуға болады.

– Осындай шындық аясында отбасының тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез - құлқын тәрбиелеудегі рөлі қандай және оның сыбайлас жемқорлыққа және оның көріністеріне қарсы төзбеушілік қатынасын қалай қалыптастыруға болады деген сұрақты қарастырайық.

Қазақ ұғымында баланың жан дүниесі мен дене бітімінің дұрыс өсуіне жағдай жасау отбасындағы ата - ананың міндеті. Қазіргі уақытта қоғам өмірінде ата-ананың тәрбиесімен қоса балаға үлгі өнеге үйрететін ұстаз болып отыр. Ұстаздың міндеті баланың қоғамдық көзқарасының, азаматтық талғамының қалыптасуына, ізденуіне бағыт беру. Ахмет Байтұрсынов, «Қазақша оқу жайынан» атты мақаласында былай деген: «...бір нәрсені істегенде, сол істі істей білетін адам істесе, шапшаң да, жақсы да істейді. Бұл жалғыз қол ісі емес, ми ісінде де солай. Мал бағатындар мал бағуын жақсы білерге керек, ел бағатындар ел бағуын жақсы білерге керек. Бала оқытатындар бала оқытуын жақсы білере керек. Бала оқытуын жақсы білейін деген адам, әуелі балаларға үйрететінін алдымен өзі жақсы білерге керек, екінші, баланың табиғатын біліп, көңіл сарайын танитын адам боларға керек. Оны білуге баланың туғаннан бастап, өсіп жеткенінше тәнімен қатар ақылы қалай кіретін жолын білерге керек. Баланың ісіне, түсіне қарап, ішкі халінен хабар аларлық болу керек, болыстық та, билік те, халықтық та оқумен түзеледі. Қазақ ісіндегі неше түрлі кемшіліктің көбі түзелгенде оқуменен түзеледі» [2. 252 б.].

Қазіргі отбасы қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы механизм таба ала ма? Отбасылық салт - дәстүрлер, мәдениет тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын қалыптастыруға бағытталған ба? Отбасы адамдардың қатынасына

тереңдеп еніп кеткен сыбайлас жемқорлықты қалай бағалайды және қабылдайды? Отбасы сыбайлас жемқорлықты моральдық-этикалық нормаларды бұзушылық, ұлт мәдениетіне жат, кері фактор, Отанға деген сатқындық деп айыптай ма? Осы сұрақтардың барлығы отбасының қазіргі қоғамдағы рөлін күрделі талдауды қажет етеді. Бүгінгі күні отбасы қоғам үшін күрделі және маңызды проблеманы шешуге ынтасы жоқ, тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез құлқын қалыптастырудың пәрменді субъектісіне айнала алмайтыны анық. Ең алдымен, әртүрлі жағдаяттарға, объективті және субъективті жағдайларға қарай мүмкін емес. Бір нәрсе анық, қоғамда моральдық адамгершілік деңгей төмендеген кезде, отбасыға осындай құбылыстарға қарсы күресу қиынға түседі. Ол тұлғаның санасы мен рухани әлемі деңгейінде бұл мәселені реттеуге, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінезқұлық пен парақорлықтың орнықты сипатын тәрбиелеуге күші жетпейді. Себебі қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы жаппай, жалпыға ортақ төзбеушілік ахуалы жасалмайынша, моральдық айыптау, отбасы деңгейінде барлық азаматтардың қоғамдық айыптауы да дамымаған. Соңғы кездері осы бағытта көп істер жасалып жатқанын мойындау қажет. Жұртшылық барған сайын сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған, өзінің қызметтік жағдайын асыра пайдаланған, мемлекет пен халық алдында өз міндеттемесін бұзған адамдардың атын біліп жатыр. Әркім сіңірген еңбегіне қарай алатыны белгілі, сонымен бірге тек заңды қолданып, бұл проблеманы шеше алмайтынымыз да айқын. Яғни, басқаша деңгейдегі шешу шаралары қажет.

– Тәрбие аясында адалдық, ар - ұят, сатылмаушылық, сөзінде тұру сияқты құндылықтардың жасампаздық күші әлсіз қолданылады. Себебі көбі адал, парасатты болу пайдалы емес, кейде бұл қасиеттер жеке өмірінде проблемаларды шешуге және өмір сүруге кедергі келтіреді деп санайды. Бұдан өзге, ешкім «елден ала бөтен», «өздерінің арасында бөтен» болғысы келмейді. Осы тұрғыда қалыптан тыс сана мен мінезқұлық қалыптасады, соңында сыбайлас жемқорлыққа әлеуметке қарсы құбылыс ретінде қарауды қояды. Ең бастысы, қоғамда осы құндылықтарға деген сенімге селкеу түсіп, оның жақтастарының саны барған сайын азаяды. Оның есесіне көбінің санасында сыбайлас жемқорлық пен парақорлық феноменінің халық дәстүрлері мен салтында тарихи және мәдени тамыры бар деген ой орнығып, нығая береді.

– Осындай тұжырымдармен келісу қиын, себебі ешбір ұлттық мәдениет, салт - дәстүрлер адамның сыбайлас жемқорлық теріс қылық жасауға итермелемейді. Пара беру мен алу әрқашан моральдық этикалық нормалар мен халықтың түсінігіне қарама-қайшы келетін әлеуметтік зұлымдық ретінде талқыланып, қабылданатын. Сондықтан жеке тұлғаның жеке, психологиялық ерекшеліктерін жалпыға ортақ деңгейге экстраполяциялау дұрыс емес және тіпті зиян. Демек, тұлғаның сыбайлас жемқорлық мінез - құлықтың түп - тамыры, себептерін индивидтің ұлттық ділінен емес, керісінше рухани-адамгершілік әлемінен іздестіру қажет. Сол кезде бәрі орнына түседі. Бұның бәрі балалық шақта іргесі қаланып, содан кейін жас кезінде дамиды және біртіндеп тұлғаның жеке мінез - құлқының орнықты стереотипіне айналатыны сөзсіз екеніне көз жеткізе аласыз. Сондықтан отбасы бұл мәселемен мақсатты бағытталған түрде айналысуы, өмір ерте сатысында индивидтің мінез - құлқындағы және санасындағы жағымсыз әлеуметтік ауытқуларды түзетуге тиіс. Әрине, тәрбиелеу оның міндеттері, сонымен қатар әдістері мен құралдары тұрғысынан біршама қиындайды немесе бұл жерде кезекті ұрпақтың санасына «қандай да бір «нормалардың» минимумын сіңірумен қатар, қоғам алдында тұрған міндеттерді шешуге рухани алғышарттарды құра отырып, сыбайлас жемқорлыққа мықты иммунитет қалыптастыру туралы сөз болады.

– Гедонизм құндылықтарын тарату да ерекше алаңдаушылық туындатады. Әдемі, алаңсыз өмір, рахат пен ләззат, жасампаздық еңбекке белсенді түрде қатыспай-ақ ырду-дырду өмірді көрсету қоғамның псевдоидеалдарын жасайды. БАҚ «гламур» құндылықтарын тарата отырып, тұтынушылық психологиясын қалыптастыру көзіне айналуда. Бұл туралы Н. А. Назарбаев өзінің «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға ортақ еңбек қоғамына жиырма қадам» атты мақаласында былай деп жазды: «Тұтынудың бұл идеологиясы бүлдіруші болғанына бүгін бүкіл әлем ерекше көз жеткізіп отыр. Ол әлемнің дамыған елдерінде жаппай әлеуметтік масылдық туындатты және жаһандық дағдарыстың басты себептерінің бірі болып табылады» [3]. – Егер ұлттық мәдениеттің мысалын алсақ, отбасында балаларды еңбекке, еңбекқорлыққа тәрбиелеу дәстүрі әрқашан да болған. Сондықтан отбасында ұлттық тәрбиенің негізі, адамгершілік пен іс - әрекеттің өзегі ретінде адал еңбек басым болуы тиіс.

Егеменді елдің азаматын тәрбиелеуде әр тәрбиешінің, әр ұстаздың ең басты мақсаты – дені сау, ұлттық сана - сезімі ояңған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениеті, парасаты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер бойында игі қасиеттері бар адамды тәрбиелеу [4].

Сонда ғана отбасы деңгейінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тосқауыл қоя аламыз. Бұл тосқауыл осы мәселені заңдық реттеуге қарағанда мықтылау, тиімдірек.

– Жоғарыда айтылғандарға орай мынадай қорытынды шығаруға болады:

– өскелең ұрпақты тәрбиелеуде отбасының адамгершілік жауаптылығын арттыру қажет;

– отбасында борыш, адалдық, ар-намыс, әділдік талаптарына сәйкес келетін тұлғаның мінез-құлқының адамгершілік реттеуіштерін күшейту қажет;

– адамды адамгершілік, әділдік пен ар - ождан рухында тәрбиелеу тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің негізі ретінде қоғам мен мемлекеттің тарапынан сұранысқа ие болуы тиіс.

Қазіргі жастар, ұлт болашағы жарқын болсын десек, саналы ұрпақ болайық! Адам білім арқылы дүние кілтін ашады. «Ақыл жастан, асыл тастан»-деген сөзді халқымыз жас толқынның болашағынан үміт күткендіктен айтқан.

Қорыта келе, қазіргі кезде «Жастар - еліміздің жарқын болашағы» деген қанатты сөздерді жиі айтамыз, ал сол жастардың болашағы, Отанымыздың ертеңгі тағдыры болса, соған дәнекер өзіміздің бүгінгі қызметіміздің қалай атқарылып жатқаны, қоғамға қандай үлес қосып жүргенімізге тікелей байланысты. Міне, «Саналы ұрпақ- тәрбиелейік» тақырыбындағы бүгінгі ой пікірімізді еліміздің барлық отбасына арнаймын. Ұрпағымыз өркениетті қоғамда өмір сүрсін десек, жең ұшынан жалғасқан жалған тірлікке қарсы тұруға үйретейік!

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Ә.Табылдыев . Қазақ этнопедагогикасы. - Алматы, Санат, 2001.
2. А.Байтұрсынов. Ақ жол: Өлеңдер мен тәржімелер, публ. мақалалар және әдеби зерттеулер / Құрастырған Р. Нұрғалиев. – Алматы: Жалын, 1991 - 252 б.
3. Назарбаев Н. Ә. Қазақстанды әлеуметтік жаңғырту: жалпыға ортақ еңбек қоғамына қарай жиырма қадам // Егемен Қазақстан. – 2012. – 10 шілде.
- 4.Қалиев С., Молдабеков Ж., Иманбекова Б. Этнопедагогика. – Астана, 2009.

Қ.Т. Төлебаева,
филология ғылымдарының кандидаты,
Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қ.
tulebaeva82@mail.ru 8-777-368-56-03

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйін. Мақалада қазақ әдебиетінің тарихындағы би-шешендер, жырау-жыршылар, ақын-жазушылардың өз шығармаларындағы адал еңбек, ар-ождан, әділ төрелік, әділ билік, әділ шешім туралы мәліметтердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін қажеттілігі туралы айтылады. Сыбайлас жемқорлықпен пәрменді күресу үшін халықтың құқықтық сауатсыздығын жоятын, құқықты түсіндіру жұмысының деңгейі мен сапасын арттыру керектігінің маңызы зор екендігі туралы айтылған.

Түйін сөздер: ұлттық ерекшеліктер, қазақ әдебиеті, би-шешендер, жырау-жыршылар, ақын-жазушылардың шығармалары, адамгершілік жауаптылығы, отбасындағы борыш, адалдық, ар-намыс, әділдік.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В статье рассказывается о необходимости для противодействия коррупции сведений о честном труде, совести, справедливом арбитраже, справедливой власти, справедливом решении в своих произведениях би-чеченцев, жырау-жыршы, акынов-писателей в истории казахской литературы. Отмечается, что для действенной борьбы с коррупцией необходимо повысить уровень и качество праворазъяснительной работы, устранить правовую неграмотность населения.

Ключевые слова: национальные особенности, казахская литература, Би-чеченцы, жырау-жыршы, произведения поэтов и писателей, нравственная ответственность, долг в семье, честность, честь, справедливость.

NATIONAL FEATURES OF THE FORMATION OF AN ANTI-CORRUPTION CULTURE

Summary. The article tells about the need of bi-Chechens, zhyrau-zhyrs, poets and writers in the history of Kazakh literature in their works to combat corruption information about honest work, conscience, fair arbitration, Fair power, fair decision. It was noted that for an effective fight against corruption, it is important to improve the level and quality of law-explanatory work that eliminates legal illiteracy of the population.

Key words: National peculiarities, Kazakh literature, bi-Chechens, zhyrau-zhyrs, works of poets and writers, moral responsibility, family duty, honesty, honor, justice.

Қазақстан Президенті сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес еліміздің стратегиялық дамуының негізгі басымдықтарының бірі екенін айтты.

Филолог маман ретінде «Сыбайлас жемқорлық» деген сөзге түсінік мағынасына этимологиялық тұрғыдан қарасақ «Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігінде» [1,3] Сыбайлас сын есім, ым-жымы бір адамдар деп көрсетілген. Ал, жемқорлық сөзінің түбірі жем яғни зат есім – бірінші мағынасы дән, кебек тәрізді малдың құнарлы тамағы. Екінші мағынасы жем зат есім – түрлі жемістен қайнатылып істелетін қою тағам. Жемқор сын есім- тура мағынасы жем жегіш, жемқор ат. Ауыспалы мағынасы пара алғыш дегенді білдіреді. Ары қарай бұл сөз түрлені, жемқорлық, жемқорлану, жемпаз, жемпаздық, жемсау, жемсеу, жемтік, жемір сияқты болып түрленіп кете береді.

Орыс тілінің түсіндірме сөздігі сыбайлас жемқорлықты пара беріп сатып алу, лауазымды адамдардың, саяси қайраткерлердің сатқындығы ретінде сипаттайды.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет адамның жоғары моральдық, құқықтық, саяси және басқа мәдениеттер негізінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра білу қабілетін білдіреді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қазіргі уақытта шынайы қажетті құбылыс мәртебесін иеленді, оны әлеуметтендіру процесінде қоғамның барлық әрекетке қабілетті мүшеллері иегруі тиіс.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім – тұлғаның адамгершілік,

зияткерлік, мәдени тұрғыдан дамуы және сыбайлас жемқорлықты қабылдамаудағы белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылатын, тәрбиелеу мен оқытудың үздіксіз процесі. Жастардың бойында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің толық қалыптасуы үшін отбасылық тәрбиенің маңызы зор, балаға кішкентайынан мағыналы мақал-мәтелдерді, шешендік сөздерді құлақтарына сіңіріп айта беру керек. Жаны таза, ары ақ, елі мен жерін көркейтер нағыз азамат қалыптасуы үшін ұлттық рухты жас ұрпақ бойына дұрыс дарыта алуымыз қажет.

Әр ата - ана өнеге берсін балаға,
Тәрбиесіз шоқ жұлдызың жанама,
Адалдыққа, даналыққа үйретсең,
Жолдан таймас ар болған соң санада.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің ұлттық негіздері қоғамның жалқаулық, парақорлық, ұрлық, әділетсіздік және басқалар сияқты кеселдерін айыптау нормаларында көрінеді. Мысалы: «Түйе немесе түйме ұрласа да, ұрының аты ұры», «Ұрлық жасасаң, жазадан қашып құтылмайсың», «Ұры ұрлық жасауын қойса да, «ұры» атауы оның қыр соңынан қалмайды», «Оңай жолмен келген табыс, құт болмайды», «Арам жолмен келген игілік, пайдалы болмас», «Әділдік жоқ жерде, пара белең алады» деген мақал-мәтелдер тура және жанама мағынасында түсіндіріледі.

Қазақ әдебиетінің тарихындағы би-шешендер, жырау-жыршылар, ақын-жазушылар өз шығармаларына адал еңбек, ар-ождан, әділ төрелік, әділ билік, әділ шешім туралы көп айтады. Мысалы, парақорлықты, сатып алу, ұрлық жасау мен сатқындықты айыптау Абайдың 11-ші қара сөзінде «Осы елдің үнем қылып жүргені немене? Екі нәрсе. Әуелі ұрлық, ұры ұрлықпен мал табам деп жүр. Мал иесі артылып алып, тағы да байимын деп жүр. Ұлықтар алып берем леп, даугерді жеп, құтқарам деп ұрыны жеп жүр. Қарапайым жұрт ұрлық айтып мал алам деп, ұрыға атымды сатып пайдаланам деп, не өткізбесін арзанға түсіріп алам деп жүр. Екінші - бұзақылар біреудің ойында жоқ пәлені ойына алып, бүйтсең бек боласың, бүйтсең кеп боласың, мықты атанасың деп, ауқаттыларды азғырғалы әлек болып жүр... Осы бір ұры, бұзақы жоғалса, жұртқа ой да түсер еді, шаруа да қылар еді...» [2,35]. 17-ші қара сөзінде еңбек пен білімнің қаншалықты жоғары бағаланатынын нақты айқындап береді «Бақпен асқан патшадан, Мимен асқан қара артық. Сақалын сатқан кәріден, Еңбегін сатқан

бала артық» [3,12],- дейді. Ашкөздік пен еңбексіз баюды айыптау, еңбек пен оқу-білімге шақыру тақырыптары бүгінгі таңда өз құндылығын жоғалтқан жоқ.

Қазіргі таңдағы мәселелердің бірі — қоғамдағы сыбайлас жемқорлық. Осы келеңсіз құбылыстың үдеп бара жатқаны ұрпақ тәрбиесіне зиян әкелетіні бәрімізді алаңдатады. Бұл мәселеге тереңірек үңілетін болсақ, сыбайлас жемқорлық ел болашағына, ұлттық қауіпсіздікке үлкен зиянын тигізеді. Яғни, осы келеңсіз құбылыспен күресу барша халықтың алдында тұрған ортақ мәселе екені айқын.

Сыбайлас жемқорлық әлеуметтік – экономикалық даму, нарықтық экономиканы құру инвестициялар тарту процесін баяулататын және демократиялық мемлекеттің саяси және қоғамдық институттарына кері әсер ететін, елдің даму болашағына айтарлықтай қауіп төндіретін құбылыс. Елбасы биылда «Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру – мемлекеттік саясаттың басты мақсаты» атты өзінің Қазақстан халқына Жолдауында «демократиялық қоғам жағдайында қылмыс пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес ерекше мәнге ие болады» деп атап көрсетті. Яғни бұл мемлекеттің осы жағымсыз құбылысты жою бағытындағы кешенді және жүйелі күрес жүргізу саясаты жанданып, әрі қарай жалғасын табады деген сөз.

Сонымен қатар сыбайлас жемқорлықпен пәрменді күресу үшін халықтың құқықтық сауатсыздығын жоятын, құқықты түсіндіру жұмысының деңгейі мен сапасын арттыру керектігінің маңызы зор. Халық өздерінің құқықтарын, өздеріне қарсы қандай да бір құқыққа қайшы іс-әрекет жасалған жағдайда қандай іс-қимыл қолдану керектігінің нақты жолдарын толық білулері қажет. Конституциялық тәртіпті қорғау, сыбайлас жемқорлықпен күрес аясында тиімді, бірыңғай жалпы мемлекеттік саясат жүргізу, мемлекет пен азаматтардың өмір сүруінің барлық салаларында сыбайлас жемқорлық пен оның көріністері деңгейін төмендету, қоғамның мемлекетке және оның институттарына сенімін нығайту бүгінгі күндегі басты мақсат болып табылады.

Сыбайлас жемқорлық - заман ағысымен бірге өсіп-өркендеп, мол қаражат және қоғамдық бәсекелестік пайда болған жерлерге тамырын жайып, бүгінгі күнге дейін жойылмай отырған кеселдің бірі. Бұл кесел дамушы елдердегідей біздің жас мемлекетімізге де орасан зор нұқсан келтіріп отыр.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заң талабының аясында жемқорлыққа қарсы іс-әрекеттер әр салада жүзеге асырылуда. Әсіресе, халық парақорлық дертімен жиі бетпе-бет келеді. Сондықтан, кез келген ортада пара беру мен пара алудың жолын кесуде қоғам болып белсенділік танытуымыз қажет.

Парақорлық мемлекеттік органдардың тиісті қызмет атқаруына кері әсерін тигізіп, беделіне нұқсан келтіреді, заңды қағидаларды теріске шығарып, азаматтардың конституциялық құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына түрткі болады. Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңына сәйкес, сыбайлас жемқорлықпен күресті барлық мемлекеттік органдар мен онда қызмет атқаратын лауазымды тұлғалар жүргізуі тиіс. Мемлекеттік органдардың ұжымдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының басшылары өз өкілеттігі шегінде кадр, бақылау, заңгерлік және өзге де қызметтерін тарта отырып, заң талаптарының орындалуын қамтамасыз етуге міндетті.

Мемлекеттік қызметшілердің сыбайлас жемқорлық қылмыстар және осы тұрғыдағы құқық бұзушылықтарға бой алдыруының себебі көп. Кей мемлекеттік қызметшілердің құқық бұзушылыққа немқұрайлылық танытуы, кәсіби әдептілігінің жетіспеуі де, жеке басының қамын ойлауы да парақорлықтың дендеуіне септігін тигізуде.

Осы мақсаттағы жұмыстарды жүйелі жүргізуге тағы бір серпін ретінде «Қазақстан Республикасында қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті күшейту және құқық қорғау қызметін одан әрі жетілдіру жөніндегі қосымша шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы қолданысқа енгізілген. Бұл Жарлық еліміздегі құқық қорғау органдары қызметтерін жетілдіруге бағыттала отырып, сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекеттермен олардың пайда болуының алдын-алуда жүйелі, әрі тұрақты шаралар атқаруды қамтамасыз етеді.

Қызмет құзыреті бойынша Тәртіптік кеңесі Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңы мен Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметкерлерінің Ар-намыс кодексі талаптарының сақталуын қадағалап, аталған заңнама мен кодекс талаптарының бұзылуына жол берген қызметкерлердің тәртіптік жауапкершілігін қарау белгіленген.

Кез-келген өркениетті қоғам үшін сыбайлас жемқорлықпен күрес ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Сыбайлас

жемқорлық мемлекетті ішінен жоюдың бастамасы мен жетістіктерді жоққа шығаратын, ұлттық қауіпсіздікке қауіп-қатер әкелетіндігі күмәнсіз. Сондықтан да Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясатының негізгі басымдылықтарының бірі болып осы зұлымдықпен күресу болып табылады.

Біздің қоғамда сыбайлас жемқорлыққа орын жоқ. Қоғамның барлық күш-жігерін біріктіріп, осы дерттің одан әрі ушықпауы үшін оны тоқтатудың барлық амалдарын қолдану арқылы ғана бұл құбылысқа тиімді түрде қарсы тұруға болады.

Қорыта келгенде, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың ұлттық ерекшелігі өскелең ұрпақты тәрбиелеуде отбасының адамгершілік жауаптылығын арттыру, отбасында борыш, адалдық, ар-намыс, әділдік талаптарына сәйкес келетін тұлғаның мінез-құлқын қалыптастыру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы: Мектеп, 2008-680 б.
2. Құнанбайұлы А. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Өледер мен аудармалар. Алматы: Жазушы, 2002.-336 б.
3. Сүйіншәлиев Х. Қазақ әдебиетінің тарихы. Оқулық. Алматы: Санат, 1997.-928 б.

УДК 159.9.07

Ж.Г. Жакиянова,

доктор PhD, Казахстанская инновационная академия, г. Семей.

НЕКОТОРЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОРРУПЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрено поведение коррупционера с точки зрения психологических категорий, таких как цели, мотивы, ценности, установки, эмоции ответственных лиц, которые зачастую остаются за пределами научного анализа, и не дает возможность получить целостное представление о коррупции как о системном явлении.

Ключевые слова: психологические категории, цели, мотивы, ценности, установки, эмоции ответственных лиц, антикоррупционная устойчивость.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНЫҢ КЕЙБІР ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. Мақалада сыбайлас жемқорлық жасаушының мақсаттары, мотивтері, құндылықтары, көзқарастары, жауапты адамдардың эмоциялары сияқты психологиялық категориялар тұрғысынан мінез-құлқы қарастырылады, олар көбінесе ғылыми талдаудан тыс қалады және жүйелі құбылыс ретінде сыбайлас жемқорлық туралы тұтас түсінік алуға мүмкіндік бермейді.

Түйінді сөздер: психологиялық Санаттар, мақсаттар, уәждер, құндылықтар, көзқарастар, жауапты тұлғалардың эмоциялары, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра

SOME PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CORRUPT BEHAVIOR

Annotation. The article examines the behavior of a corrupt official from the point of view of psychological categories, such as goals, motives, values, attitudes, emotions of responsible persons, which often remain outside the scope of scientific analysis, and does not provide an opportunity to get a holistic view of corruption as a systemic phenomenon.

Keywords: psychological categories, goals, motives, values, attitudes, emotions of responsible persons, anti-corruption resistance.

Наука рассматривает психологию коррупции как самостоятельную область психологического знания, изучающую поведение индивидов как систему действий, направленных на приобретение имущества или получение иных нематериальных благ незаконным образом, а также личностные характеристики индивидов, демонстрирующих такое поведение.

Несмотря на то, что за последние десятилетия приняты многочисленные законодательные акты, ситуация в мире изменяется довольно медленно - коррупция все еще представляет собой реальную угрозу государству и нации в целом. До сих пор проблема коррупции рассматривалась как правовая, экономическая или социальная проблема. При этом психологические категории, такие как цели, мотивы, ценности, установки, эмоции ответственных лиц оказываются за пределами научного анализа,

что не дает возможность получить целостное представление о коррупции как о системном явлении. В частности, не достаточно разработана методология исследования психологии коррупционного поведения госслужащих, а также до сих пор отсутствовал психодиагностический инструментарий для изучения антикоррупционной устойчивости. Именно эти пробелы в изучении коррупционного поведения госслужащих и восполняет монография О. В. Ванновской.

Анализ литературных источников показывает, что феномен коррупции привлекает внимание людей практически с самого возникновения государственного аппарата. Так, например, одним из первых упоминаний коррупции считается закон Вавилонского царя Хамурапи, гласящий, что если судья вынес решение и поставил печать на соответствующем документе, а затем свое решение изменил, его следует оштрафовать и изгнать из судебной коллегии. Во времена Древней Руси с коррупцией также боролся Иван Грозный, впервые введя за это преступление смертную казнь. Позже в XVII веке Петр I создал фискальную службу для охраны государственной казны.

Современные исследования психологии коррупции направлены преимущественно на изучение механизмов возникновения коррупции, на определение психологических и социальных сторон лиц, склонных к коррупции, а также на собственно коррупционное поведение.

Первые исследования по психологии коррупции появились в Америке. Тогда, в первой половине XX века, МакКитрик впервые установил, что коррупционное поведение является дополнительным по отношению к формальным институтам и всегда идет своего рода «балластом».

Другие зарубежные авторы Д.Саймон и Д.Эйтцен уже в 1990 году рассматривали коррупционное поведение как девиацию, их интерес привлекали «белые воротнички». Согласно их исследованиям, преступления высокопоставленных лиц являются самыми тяжелыми и безнравственными. Первая монография по психологии коррупции в России - монография профессора М. М. Решетникова под названием «Психология коррупции: утопия и антиутопия» появилась в 2009 году. Среди современных исследований можно выделить, например, монографию Ванновской О.В. Ее многолетние исследования позволили создать

психологический портрет личности коррупционера, включающий стремление к роскоши в связи с вознесением ее до показателя счастья, негативное самоотношение, импульсивный тип реагирования и недифференцированную иерархию нравственных установок.

Исследования Е.В.Камневой и Ю.А.Жуйковой, напротив, были направлены на изучение личностей, склонных к обратной форме коррупционного поведения - к подкупу - и позволили выделить три типа таких личностей. Первый тип определяется как «Уравновешенный реалист» и характеризуется настойчивостью, низким уровнем невротизма, отсутствием чувства вины и уверенностью в себе. Второй и третий типы - «Импульсивный конкурент» и «Безответственный последователь» несколько схожи и обладают такими чертами, как склонность следовать взглядам окружающих, беспечность и лабильность мышления и установок.

Мотивационный компонент. Мотивы коррупционного поведения изучались Волковым Б.С. В его работе мотив рассматривается как сложный, многоплановый феномен, лежащий основе поведения индивида. В качестве основной классификации мотивов можно выделить классификацию Петровского А.В., где мотивы делятся на внешние и внутренние.

Внешние мотивы - это какие-либо воздействия на субъекта извне. В отношении коррупции такими мотивами могут выступать общественные примеры, социальное одобрение или приверженность коррупции как избегание проблем (например, ускорение какого-либо процесса).

Внутренние мотивы - это личностные особенности индивида: его привычки, устремления, желания и многое другое. Применительно к коррупции, такими мотивами можно считать корысть как черту личности, карьерные амбиции индивида, стремление к самоутверждению, а также чувство безнаказанности.

Эмоционально-волевой компонент. Эмоциональный фон и уровень свободы воли участников коррупционного взаимодействия изучался Киселевым В.В. По его мнению, коррупционное поведение связано с неспособностью индивида противостоять давлению коррумпирующего лица, с нестойкостью к коррупционным соблазнам, а также с плохо развитым чувством ответственности и самоконтроля.

Внешние формы поведения. Индивиды, принимавшие когда-либо участие в коррупционном взаимодействии и осужденные за это, воспринимают коррупционное поведение как часть своей личности или, как минимум, что-то близкое для себя. Коррупционное поведение характеризуется применением различного рода психологических защит, высокой скоростью принятия решения, а также полимотивированностью. Данная характеристика является антагонистичной по отношению к проявлению антикоррупционного поведения, чертами которого являются применение техник совладания, низкая скорость принятия решений за счет их обдуманности, а также применение норм делового общения.

Согласны с мнением ученых, что среди прочих противодействие коррупции должно сопровождаться информационно-просветительской и воспитательной работой, имеющей своей конечной целью формирование в обществе антикоррупционных ценностей и установок. Эта задача также не может быть эффективно решена без психологического обоснования и грамотного использования методов психологического воздействия в системе образования и средствах массовой информации.

Снижение уровня коррупции зависит не только от принимаемых мер, но и в тот момент, когда в сознании граждан такая ценность, как антикоррупционная устойчивость, становится социальной нормой. Именно сознание граждан страны, их идеалы определяют облик страны и уровень коррупции в частности.

Список использованных источников:

1. Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986.
2. Ванновская О. В. Психология коррупционного поведения государственных служащих: монография / О. В. Ванновская. - 2-е изд., стер. - М.: Издательство Юрайт, 2018
3. Кротова Д.Н. Психологические особенности коррупционного поведения сотрудников правоохранительных органов// Государственная служба и кадры. - 2019// <https://cyberleninka.ru/article>
4. <https://ru.wikipedia.org>

А.К. Оразгалиева,

доктор PhD, Казахская инновационная академия, г. Семей

О ХОДЕ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКОРРУПЦИОННОГО СТАНДАРТА ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ОТКРЫТОСТИ И ПРОЗРАЧНОСТИ В КАЗАХСТАНСКОЙ ИННОВАЦИОННОЙ АКАДЕМИИ

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос о ходе реализации антикоррупционного стандарта по обеспечению открытости и прозрачности в Казахской инновационной академии, где цель антикоррупционного воспитания в академии заключается в формировании у обучающихся неприятия коррупции как образа мысли и образа действий, поведения, формировании гражданского, негативного отношения к коррупции.

Ключевые слова: антикоррупционное воспитание, формирование антикоррупционного сознания, неприятие коррупции, негативное отношение к коррупции, нравственно-этические ценности, коррупционные правонарушения.

ҚАЗАҚСТАН ИННОВАЦИЯЛЫҚ АКАДЕМИЯСЫНДА АШЫҚТЫҚ ПЕН АЙҚЫНДЫҚТЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ БОЙЫНША СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ СТАНДАРТТЫ ІСКЕ АСЫРУ БАРЫСЫ ТУРАЛЫ

Түйін: Бұл мақалада Қазақстан инновациялық академиясындағы ашықтық пен айқындықты қамтамасыз ету бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы стандартты іске асыру барысы туралы мәселе қарастырылады, онда академиядағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбиенің мақсаты білім алушыларда сыбайлас жемқорлықты ой мен іс-әрекет, мінез-құлық үлгісі ретінде қабылдамауды қалыптастыру, азаматтық, сыбайлас жемқорлыққа теріс қатынасты қалыптастыру болып табылады.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбие, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сананы қалыптастыру, сыбайлас жемқорлықты қабылдамау, сыбайлас жемқорлыққа теріс көзқарас, адамгершілік-этикалық құндылықтар, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар.

ON THE IMPLEMENTATION OF THE ANTI-CORRUPTION STANDARD FOR ENSURING OPENNESS AND TRANSPARENCY IN THE KAZAKHSTAN INNOVATION ACADEMY

Annotation: This article discusses the implementation of the anti-corruption standard for ensuring openness and transparency in the Kazakhstan Innovation Academy, where the purpose of anti-corruption education in the academy is to form students' rejection of corruption as a way of thinking and acting, behavior, and the formation of a civil, negative attitude to corruption.

Keywords: anti-corruption education, formation of anti-corruption consciousness, rejection of corruption, negative attitude to corruption, moral and ethical values, corruption offenses.

Организация антикоррупционного воспитания в академии осуществляется на основе общих, установленных уполномоченными органами и внутренних нормативных документов, разработанных и утвержденных академией.

Цель антикоррупционного воспитания заключается в формировании у обучающихся неприятия коррупции как образа мысли и образа действий, поведения, формировании гражданского, негативного отношения к коррупции.

На достижение цели направлено решение следующих задач:

- формирование у обучающихся политико-правовых знаний антикоррупционного профиля;
- формирование у обучающихся нравственно-этических ценностных основ антикоррупционного поведения;
- проведение мероприятий по устранению условий, способствующих совершению коррупционных правонарушений в КИА;
- формирование антикоррупционного сознания участников образовательного процесса;
- совершенствование методов обучения и воспитания студентов нравственным нормам, составляющим основу личности, устойчивой против коррупции.

Формами организации работы по формированию антикоррупционного мировоззрения являются организационно-методическая работа с ППС, инструктивно-методическая работа, работа с обучающимися.

Работа по формированию антикоррупционного мировоззрения обучающихся включает следующие составляющие: 1) Анализ практик семейного воспитания по данному вопросу; 2) Уточнение представлений студентов о таких понятиях, как «честность», «порядочность», «правдивость», «справедливость», «ответственность», «долг», «правила» и противоположных им понятий – «ложь», «коррупция», «проступок», «преступление»; 3) Расширение первоначальных представлений, накопление новых знаний о правилах поведения в социуме; 4) Формирование сознательного отношения к соблюдению правил поведения в социуме.

Для организации антикоррупционного воспитания в академии был составлен план работы по формированию нетерпимости к проявлениям коррупции на 2020 - 2021 учебный год, утвержденный Президентом КИА.

В целях антикоррупционной пропаганды и информационного обеспечения, а также обеспечение открытости деятельности образовательного учреждения и работы с родителями студентов запланированы разные мероприятия, где установлены сроки исполнения и назначены ответственные исполнители.

По данному плану были реализованы следующие мероприятия:

- в сентябре 2020 года во всех академических группах был обсужден Кодекса чести студента КИА;

- на постоянной основе обсуждаются на кураторских часах вопросы нравственности, чести, достоинства, обязанности, честности, справедливости и правовой культуры;

- в октябре 2020 года зав. библиотекой была организована слайд-презентация на тему «Борьба с коррупцией - дело общее»;

- в октябре 2020 года была разработана и выпущена памятка по противодействию коррупции;

- в ноябре 2020 года Проректором по СиВР Оразгалиевой А.К. проведена лекция на тему «Адалдық — Ұлы Абайдың мұрасы»;

- в декабре 2020 года руководителем студенческого клуба «Саналы Ұрпақ» был проведен круглый стол со студентами «Наш выбор – правовое государство»;

- в феврале 2021 года кафедрой «Право», руководителем школы добропорядочности организованы и проведены круглый стол со студентами «Борьба с коррупцией наш общий долг», а также интерактивная дискуссия «Безнаказанность как элемент

возможности для нарушения добропорядочности»;

- в феврале руководителем студенческого клуба «Саналы Ұрпақ» был проведен конкурс плакатов «Студенты против коррупции!».

А также хочу отметить, что предстоят проведение таких мероприятий как диалоговая площадка на тему «Жемқорлыққа қарсы құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы отбасының рөлі», конкурс видеороликов «Студенты против коррупции!», организация флешмоба «Коррупции – Нет!», проведение дебатного турнира на антикоррупционную тематику «Жемқорлықсыз болашаққа!».

В этом учебном году проведены круглые столы и семинары с представителями антикоррупционной службы, проектного офиса МОН РК «Адал Білім», «Sanaly ugraq», «Адалдық алаңы», гражданских активистов, с представителями правоохранительных органов занимающихся вопросами противодействия коррупции.

Ежегодно проводятся акций среди обучающихся «Чистая сессия», «Адал бол», «Абыройлы ұстаз», «Нет плагиату», «Нет коррупции» и др, а также 2 раза в год проводится социологическое исследование (опрос, анкетирование) среди студентов на наличие коррупционных проявлений и соблюдение принципов академической честности.

В этом учебном году в академии был разработан Антикоррупционный стандарт в соответствии со статьей 10 Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции» и представляет собой систему запретов, ограничений и дозволений во всех сферах деятельности Учреждения «Казахстанская инновационная академия» (далее – академия), утвержденный ученым советом от 28.09.2020 года протоколом №1.

Целью Антикоррупционного стандарта является обеспечение открытости и прозрачности в Академии, предупреждение коррупционных проявлений, повышение правовой грамотности и нулевой терпимости к проявлениям коррупции в деятельности Академии, его работников и руководящего состава.

Задачами Антикоррупционного стандарта являются:

– формирование устойчивого антикоррупционного поведения и ответственности администрации, профессорско-преподавательского состава и работников Академии при осуществлении функциональных обязанностей;

- своевременное выявление коррупционных проявлений и предотвращение их негативных последствий;
- развитие среди работников академии антикоррупционной культуры;
- повышение эффективности деятельности академии.

Кодекс академической честности профессорско-преподавательского состава академии разработан (протокол Ученого совета от 27.09.19 года №2) в соответствии с:

- Законом Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании»;

- Законом Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № № 410-V ЗРК. «О противодействии коррупции»;

- Типовыми правилами деятельности организаций образования, реализующих образовательные программы высшего и (или) послевузовского образования, утвержденные приказом МОН РК №595 от 30 октября 2018г;

- Уставом академии;

- Академической политикой академии;

- Правилами проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в КИА;

- Локальными актами академии.

Кодекс академической честности ППС введен с целью обеспечения сознательной поддержки стратегии и основных программ деятельности академии, направленных на улучшение качества подготовки специалистов и повышения имиджа КИА в образовательном пространстве и устанавливает принципы академической честности в образовательном процессе, права и обязанности управленческого и профессорско-преподавательского состава, определяют виды нарушений академической честности и порядок принятия мер в случае их совершения.

Студенты Казахстанской инновационной академии, осознавая свою ответственность за настоящее и будущее академии как лидера казахстанского образования, а также ответственность за реализацию главной цели системы высшего образования – подготовки профессионально и культурно ориентированной личности, обладающей мировоззренческим потенциалом, способностями креативного мышления, владеющей устойчивыми компетенциями по специальности, и, считая своим долгом укрепление и развитие корпоративной культуры и имиджа

академии в Казахстане и за рубежом, принимают Этический кодекс студента (Кодекс чести студента), утвержденный ученым советом от 25.03.2019 года, где рассмотрены общие положения, этические нормы поведения студентов и заключительные положения.

Каждый студент КИА знает и соблюдает Этический кодекс студента (Кодекс чести студента), Академическую политику, Правила внутреннего распорядка академии, Положение о проведении экзаменов в вузе и другие нормативные акты академии. Незнание или непонимание этических норм не является оправданием неэтичного поведения.

Этический кодекс студента является добровольным соглашением студентов, определяющим этические нормы и поведение студентов академии с момента зачисления до момента завершения обучения. Студенты академии добросовестно относятся ко всем видам учебных занятий и всем формам контроля, предусмотренным учебными планами направлений и специальностей.

Основными принципами, провозглашенными Этическим кодексом студентов академии, являются доброжелательность, добропорядочность и добросовестность, признание и уважение прав и свобод своих коллег по учебе, преподавателей и сотрудников академии. Ничто в настоящем Кодексе не может быть истолковано, как предоставление кому-либо права совершать действия, противоречащие указанным принципам или возвышаться над ними.

В целях защиты прав и свобод граждан, обеспечения законности, правопорядка и общественной безопасности в академии разработано Положение об антикоррупционной комиссии Казахстанской инновационной академии, утвержденное ученым советом (протокол №1 от 28.09.2020 года). Данное Положение определяет задачи, основные принципы противодействия коррупции и меры предупреждения коррупционных правонарушений. Антикоррупционная комиссия создается в целях предварительного рассмотрения вопросов, связанных с противодействием коррупции, подготовки по ним предложений для руководства академии, носящих рекомендательный характер, а также для подготовки предложений, направленных на повышение эффективности противодействия коррупции в КИА. Комиссия является коллегиально-совещательным органом, подотчетным Президенту академии. В своей деятельности антикоррупционная

комиссия руководствуется Конституцией Республики Казахстан, Антикоррупционной стратегией Республики Казахстан на 2015–2025 годы, утвержденной Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986, иными действующими нормативными правовыми актами Республики Казахстан в сфере борьбы с коррупцией и настоящим Положением.

Основными задачами антикоррупционной комиссии являются:

- создание в КИА условий, исключаящих коррупцию;
- выявление возможных причин и условий, ведущих к коррупционным правонарушениям в КИА;
- оказание консультационной помощи по вопросам, связанным с применением на практике общих принципов служебного поведения работников в КИА;
- взаимодействие с правоохранительными органами в вопросах противодействия коррупции.

Политика противодействия коррупции учреждения «Казахстанская инновационная академия» разработана в соответствии с Законом Республики Казахстан «О противодействии коррупции» от 18 ноября 2015 года № 410-V ЗРК (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2020 г.), действующими нормативными актами РК и иными внутренними документами академии и утверждена на Ученом совете 28.08.2020 года протоколом №1.

Политика противодействия коррупции устанавливает:

- 1) основные положения противодействия коррупции в академии;
- 2) управленческие и организационные основы по предупреждению коррупционных правонарушений;
- 3) мероприятия по противодействию коррупции, а также минимизации и (или) ликвидации их последствий;
- 4) воспитание у сотрудников и обучающихся вуза поведения по неукоснительному соблюдений требований законодательства Республики Казахстан и внутренних документов академии.

Целью данной политики является усиление контроля по предупреждению и выявлению коррупции, а также формирование в вузе атмосферы их жесткого неприятия.

Задачей Политики является формирование правовой культуры сотрудников и обучающихся вуза, обеспечивающей соблюдение принципов честности и прозрачности при выполнении трудовых

обязанностей.

Политика противодействия коррупции предусматривает коррупционные правонарушения, за которые законом предусмотрена административная и уголовная ответственность, в том числе:

- дача либо получение взятки;
- получение иных имущественных благ и преимуществ согласно законодательству о противодействии коррупции;
- преднамеренное искажение финансовой отчетности;
- действие коррупционного характера, злоупотребление должностными полномочиями и превышение должностных полномочий;
- действия, совершаемые контрагентами с целью получения дополнительной прибыли, иных действий, вследствие которых может быть нанесен ущерб академии.

Меры по противодействию коррупции включают следующее:

- 1) антикоррупционный мониторинг;
- 2) внутренний анализ коррупционных рисков;
- 3) формирование и соблюдение антикоррупционных стандартов;
- 4) антикоррупционные ограничения;
- 5) предотвращение и разрешение конфликта интересов;
- 6) формирование антикоррупционной культуры;
- 7) выявление, пресечение, раскрытие и расследование коррупционных правонарушений;
- 8) сообщение о коррупционных правонарушениях;
- 9) устранение последствий коррупционных правонарушений;
- 10) представление отчетности уполномоченному органу по противодействию коррупции о проделанной работе по противодействию коррупции в академии.

В данном направлении академией в целях эффективной реализации антикоррупционной политики в соответствии с Планом мероприятий по антикоррупционной деятельности ОВПО на 2020-2022 гг. проведен антикоррупционный внутренний аудит (внутренний анализ коррупционных рисков), в результате составлен отчет по самооценке деятельности согласно Алгоритму проведения антикоррупционного аудита с приложением копий подтверждающих документов и 30 октября текущего года был предоставлен в проектный офис «Adal bilim» МОН РК.

В целях воспитания в студенческой среде отношений добропорядочности, патриотизма, формирование гражданственности и неприятия общественно-деструктивных явлений в учреждении «Казахстанская инновационная академия» было разработано Положение о Школе добропорядочности Казахстанской инновационной академии, утвержденное Ученым советом от 28.08.2020 года протоколом №1.

Положение о Школе добропорядочности определяет задачи, основные принципы противодействия коррупции и меры предупреждения коррупционных правонарушений.

Школа добропорядочности – это сочетание интенсивной, творческой атмосферы, коллективных и индивидуальных форм обучения, эмоциональной раскрепощенности и непрерывных взаимодействий между участниками.

В рамках Школы добропорядочности студенты академии получают теоретические знания о современных механизмах антикоррупционного противодействия.

Целью Школы добропорядочности является создание условий для формирования антикоррупционного мировоззрения студентов, воспитывать ценностные установки и развивать способности, необходимые для формирования у студентов гражданской позиции относительно коррупции. Контроль возлагается на проректора по социальной и воспитательной работе. Руководство Школы добропорядочности возлагается на кафедру права. Профиль участников: профессорско-преподавательский состав, студенты.

Организационной основой работы является план работы Школы добропорядочности. Школа добропорядочности будет заниматься обучением студентов стандартам и принципам академической честности, добропорядочности, основам механизма защиты прав и свобод человека и гражданина, формирование у них высокого уровня антикоррупционной культуры, критического мышления, активной гражданской позиции.

В Казахстанской инновационной академии с целью формирования добропорядочной среды для студентов, обеспечения противодействия коррупции во всех направлениях административной, академической, научно-исследовательской, социальной, хозяйственной деятельности академии был создан Студенческий клуб «Саналы ұрпак».

Студенческий клуб «Саналы ұрпак» является добровольным объединением студентов для достижения целей и задач,

предусмотренных Положением о студенческом клубе «Саналы ұрпақ» Казахстанской инновационной академии, утвержденным Ученым советом от 28.08.2020 года протоколом №1.

Целью организации студенческого клуба является создание условий в академии для становления и развития высоконравственного, ответственного, инициативного и социально-компетентного гражданина и патриота своей страны.

Основными задачами студенческого клуба являются:

1) формирование добропорядочности, антикоррупционной культуры у студентов академии;

2) координация антикоррупционной деятельности академии, путем осуществления контроля и профилактики, меры по предотвращению;

3) формирование антикоррупционного нормативно-правового поля;

4) оказание содействия прозрачности функционирования и развития академии;

5) реализация мер, направленных на духовно-нравственное и гражданско-патриотическое воспитание.

В состав клуба входят студенты КИА. Организационной основой деятельности является план работы студенческого клуба.

В рамках проведения Антикоррупционного республиканского Форума, посвященный Международному дню борьбы с коррупцией в Восточно-Казахстанской области, Агентством РК по противодействию коррупции (Антикоррупционная служба) и ОФ «Фондом устойчивого и социального развития» в рамках реализации общереспубликанского проекта «Гражданский контроль» с участием руководителей, активных членов клубов «Адал ұрпақ» и «Саналы ұрпақ» организованных на базе общеобразовательных и высших учебных заведений области 20 ноября 2020 года в 15.00 часов проведена онлайн конференция - круглый стол на тему «Наш выбор - правовое государство», гостем который был Токушев Кайыржан Ахметбекович - руководитель республиканского антикоррупционного офисного проекта «Саналы ұрпақ».

Целью мероприятия была получение молодым поколением более широких знаний о противодействии коррупции в гражданском обществе, формирование антикоррупционной культуры. Данное мероприятие имеет особое значение в работе с молодежью в рамках клубов «Адал ұрпақ» и «Саналы ұрпақ»,

который является моделью обеспечения личной антикоррупционной позиции школьника, студента - в целом подрастающего поколения Республики Казахстан.

От имени академии в онлайн конференции - круглом столе принимали участие следующие преподаватели и студенты:

- Оразгалиева А.К. - проректор по СиВР КИА;
- Айтказин Е.М. – зам. завкафедрой права;
- Мауленулы А. - преподаватель кафедры права;
- Толеуғожин А.Ж. - преподаватель кафедры права;
- Баилов Ж. – президент Студенческого правительства КИА;
- Тоқанов Е. - член Студенческого правительства КИА.

Политика разрешения (урегулирования) конфликта интересов коллектива должностных лиц и ППС Казахстанской инновационной академии разработана в соответствии с Законом Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № 410-V ЗРК «О противодействии коррупции»; Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 24 апреля 2020 года № 161 «Об утверждении Методических рекомендаций по выявлению и урегулированию конфликта интересов в организациях высшего и (или) послевузовского образования»; Положением о корпоративном управлении в Казахстанской инновационной академии (протокол Ученого совета от 29.08.19 №1), Кодексом академической честности профессорско-преподавательского состава (протокол Ученого совета от 27.09.19 №2), Правилами внутреннего трудового распорядка КИА, Планом работы по формированию нетерпимости к проявлениям коррупции в Казахстанской инновационной академии (протокол Ученого совета от 28.08.2020 года №1).

Кодекс академической честности был принят с целью обеспечения поддержки стратегии и основных программ деятельности академии, направленных на улучшение качества подготовки специалистов, установления принципов академической честности в образовательном процессе, прав и обязанностей управленческого и профессорско-преподавательского состава, определения видов нарушений академической честности и порядок принятия мер в случае их совершения.

Урегулирование конфликта интересов расписано в Положении о корпоративном управлении в Казахстанской инновационной академии. Оно направлено на формирование справедливого и объективного процесса принятия решений в сферах, подверженных

рisku возникновения конфликта интересов в академии. Принципы и правила, представленные в Положении, обязательны для выполнения всеми сотрудниками вуза. Каждый сотрудник несет персональную ответственность за строгое следование указанным правилам и принципам в его работе.

Культура добропорядочности в КИА основывается на следующей модели этического поведения преподавателя, сотрудника и обучающегося:

1. Преподаватель, сотрудник должен быть образцом порядочности и интеллигентности, морали и нравственности, принципиальным противником любых проявлений недисциплинированности и безответственности.

2. Преподаватель, сотрудник обязан противодействовать любым проявлениям коррупции и принимать меры по ее профилактике.

3. Преподаватель, сотрудник личным примером в исполнении своих профессиональных обязанностей показывает студентам недопустимость недисциплинированности и безответственности, пропагандирует систему моральных ценностей, обязательств и требований добросовестного поведения, основанных на общепризнанных нравственных принципах и нормах казахстанского общества и государства.

4. Преподаватель, сотрудник должен быть честным и беспристрастным в профессиональной деятельности и оценке своих коллег и студентов, быть независимым от их влияния при исполнении должностных обязанностей, пресекать факты нарушения норм служебной этики со стороны других, не допускать такие нарушения со своей стороны.

В целях предотвращения и урегулирования конфликта интересов данный вопрос периодически рассматривается на Ученом совете, ректорате, совещаниях административно-управленческого персонала академии.

Ежегодно проводится мониторинг деятельности преподавателя «Преподаватель глазами студентов». Открыты каналы связи для обращения студентов и профессорско-преподавательского состава по случаям коррупции и нарушениям академической честности посредством виртуальной приемной ректора, телефона «горячей линии», общедоступного форум-чата на сайте.

Наличие внутривузовской системы менеджмента качества -

обязательное требование при оценке деятельности вуза. Первым принципом менеджмента качества образования является ориентация на потребителя. Студент является активным участником совместной с педагогическим коллективом деятельности по получению высшего образования и имеет право участвовать в оценке качества образовательной деятельности. Поэтому в академии налажена обратная связь со студентами по рассмотрению вопросов организации учебного процесса в академии путем проведения встреч администрации с общественными организациями, со старостами и активистами, а так же установлен Ящик доверия, проводятся акция «Чистая сессия».

Встреча президента и ректора академии со студентами организуется один раз в семестр. Мнение студентов имеет определенное значение при оценке качества педагогической деятельности ППС, так как именно студенты испытывают на себе ее воздействие и являются партнерами преподавателя в образовательном процессе. Поэтому в академии проводится исследование мнения студентов по методике «Преподаватель глазами студентов». Исследование проводится с использованием электронной анкеты. Опрос студентов проводится два раза в учебном году в конце каждого академического периода (на 13-15 неделях).

Цель анкетирования – изучение мнения студентов о профессиональном мастерстве преподавателей. Результаты анкетирования рассматриваются на заседаниях учебно-методического совета и кафедр и принимаются решения о целесообразности продления контракта с преподавателем.

Лидер студенческого правительства является членом ученого совета, соответственно принимает участие в обсуждении стратегических и текущих вопросов, в том числе вопросов по созданию благоприятных условий обучающимся.

Согласно письму № 8-15-1/5088 от 22.10.2020 года РГУ «Департамент агентства Республики Казахстан по противодействию коррупции (антикоррупционной службы) по Восточно-Казахстанской области» на основании методических рекомендаций по внутреннему анализу коррупционных рисков в вузах, разработанных Республиканским проектным офисом «Sanaly ugraq», а также в соответствии с пунктом 8 комплексного плана работ по реализации проекта «Sanaly ugraq» в ноябре текущего года в академии был проведен внутренний анализ коррупционных

рисков.

Проректором по социальной и воспитательной работе был составлен план проведения внутреннего анализа коррупционных рисков с указанием его структурных подразделений и конкретных сроков проведения анализа в каждом из них.

Для выполнения данного вопроса была создана рабочая группа по проведению внутреннего анализа коррупционных рисков по следующим основным направлениям:

1) Управленческая и организационно-кадровая деятельность (Ибраева Г.Н., Кадыров Б.К.);

2) Финансово-хозяйственная деятельность (Кубышкина Л.Н., Рамазанова К.Б.);

3) Образовательная деятельность (Комбарова А.М., Оспанова Д.М., Орынбасарова А.А.);

4) Научно-инновационная деятельность (Жакиянова Ж.Г., Курмангалиева Н.К.);

5) Социально-воспитательная работа (Оразгалиева А.К., Беспаетова Г.К., Шаихова М.К.).

По итогам внутреннего анализа коррупционных рисков рабочей группой сформирована аналитическая справка и была предоставлена РГУ «Департамент агентства Республики Казахстан по противодействию коррупции (антикоррупционной службы) по Восточно-Казахстанской области». С 2020 года на портале электронного правительства реализованы государственные услуги, поступающие подавали документы в вузы онлайн формате на участие в конкурсе на присуждение образовательного гранта, а также прием и зачисление в КИА и предоставление места в общежитие. Данная услуга была доступна для поступающих граждан Республики Казахстан, а также лиц без гражданства (при наличии ИИН).

Процедура распределения мест регламентируется Положением о доме студентов, утвержденном ученым советом (протокол №1 от 28.08.2020г), согласно которому создается комиссия для распределения, в состав комиссии входят представители студенческого правительства. Процедура распределения мест в общежитии осуществляется через информационную систему КИА. На сайте академии (kiu.kz) во вкладке - абитуриенту имеется информация об общежитии вуза. Завершается строительство и готовится к сдаче в эксплуатацию общежитие гостиничного типа (Дом студентов) на 200 человек.

Список литературы:

- 1) Конституция Республики Казахстан;
- 2) Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании»;
- 3) Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № № 410-V ЗРК. «О противодействии коррупции»;
- 4) Антикоррупционный стандарт Учреждения «Казахстанская инновационная академия»;
- 5) Кодекс академической честности профессорско-преподавательского состава академии;
- 6) Типовые правила деятельности организаций образования, реализующих образовательные программы высшего и (или) послевузовского образования;
- 7) Устав академии;
- 8) Академическая политика академии;
- 9) Правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в КИА;
- 10) Этический кодекс студента (Кодекс чести студента);
- 11) Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015–2025 годы;
- 12) Политика противодействия коррупции учреждения «Казахстанская инновационная академия»;
- 13) Положение о Школе добропорядочности Казахской инновационной академии.

ОӘЖ 2-4

*Т.Қ. Нурекешов,
PhD докторы*

*Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті Семей қаласы.
e-mail: nurekechovt@mail.ru*

ДІНИ НОРМАЛАР МЕН ҚҰНДЫЛЫҚТАР ҚОҒАМНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТІНІҢ ҚАҒИДАТТАРЫ РЕТІНДЕ

Түйін: Бұл мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда мемлекет пен діни басқармалардың сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бойынша бірлескен жұмысының үлкен нәтиже беретіні қарастырылды.

Түйінді сөздер: діни нормалар, діни құндылықтар, сыбайлас жемқорлық, мәдениет, қағидаттар.

РЕЛИГИОЗНЫЕ НОРМЫ И ЦЕННОСТИ КАК ПРИНЦИПЫ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕСТВА

Аннотация: В данной статье рассмотрен большой результат совместной работы государства и религиозных управлений по предупреждению коррупции в формировании антикоррупционной культуры.

Ключевые слова: религиозные нормы, религиозные ценности, коррупция, культура, принципы.

RELIGIOUS NORMS AND VALUES AS PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION CULTURE OF SOCIETY

Abstract: This article examines the great result of the joint work of the state and religious departments to prevent corruption in the formation of an anti-corruption culture.

Keywords: religious norms, religious values, corruption, culture, principles.

Сыбайлас жемқорлық әлеуметтік-экономикалық даму үдерісін, нарықтық экономиканың құрылуын, инвестициялар тарту процесін тежейді. Демократиялық мемлекеттің саяси және қоғамдық институттарына кері әсерін тигізеді, елдің болашақ дамуына елеулі қауіп төндіреді. Қазақстанның мемлекеттік саясатының негізгі басымдықтарының бірі сыбайлас жемқорлықпен күрес болып табылады.

Елімізде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәселелерін реттейтін Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі, Еңбек кодексі, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңы, Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметшілерінің Ар-намыс кодексі негізгі нормативтік құқықтық актілері болып табылады.

Қазіргі әлемде мемлекет әдетте көбінесе зайырлы болып табылады және өзін қандай да бір діни міндеттемелермен байланыстырмайды. Олардың діни басқармалармен ынтымақтастығы бірқатар салалармен шектелген және бір-бірінің істеріне өзара араласпауға негізделген.

Мемлекеттің зайырлылық принципін дінді халық өмірінің

барлық салаларынан түбегейлі ығыстыруды, діни бірлестіктерді қоғамдық маңызы бар міндеттерді шешуге қатысудан шеттетуді, оларды биліктің іс-әрекетіне баға беру құқығынан айыруды білдіреді деп түсінуге болмайды. Бұл принцип діни басқарма мен биліктің құзыреттілік салаларын белгілі бөлуді, оларды бір-бірінің ішкі істеріне араласпауды ғана қамтиды. Діни басқарма, жеке тұлғаның және қоғамның игілігіне қызмет ететін істерде мемлекетпен өзара әрекеттесе алады.

Діни нормалар мен діни құндылықтар сыбайлас жемқорлықты кең күнәнің – тарақсыз (күнәкар) өмірдің жеке құбылысы ретінде айыптайды.

Жемқорлықтың ислам дініндегі үкімі қандай? - Әлемдік деңгейдегі көне заманнан келе жатқан мерез - жемқорлық мәселесі мұсылман елдерінде де белең алып отыр. Ислам діни сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды жеке тұлғалық және ұжыммен бірлесе жүзеге асырған. Шарифаттағы жемқорлықтың үкімі - харам. Яғни, үзілді-кесілді тыйым салынған. Асыл дінімізде жемқорлық үлкен күнәлар қатарына жатады. Жалпы, Ислам шарифатында кез-келген мәселенің үкімі - Құран аяттары мен хадиснама деректеріне жүгіне отырып шығарылады. Бұл жөнінде Алла Тағала қасиетті Құран Кәрімде (Мәида сүресі, 42-аят): «Олар өтірікке құлақ салушы, арам жеушілер. (Мұхаммед Ғ.С.) егер олар саған келсе, араларына үкім бер, немесе олардан жүзінді бұр. Егер олардан жүз бұрсаң, олар саған ешбір зиянын тигізе алмайды. Ал егер араларына үкім берсең, тура үкім бер. Шәксіз Алла турашылдарды сүйеді», - деген. Аяттағы «арам жеушілер» дегені - өзгенің мал-мүлкін иемденіп, ақысын жегендер. Ал тәпсірнама деректеріндегі Сағид Бин Жубайр: «Мұнда жемқорлық турасында айтылған», - деп түсінік берген. Енді бір аят жолында Алла Тағала (Бақара сүресі, 188-аят): «Араларыңдағы малдарыңды арам жолмен жемендер. Сондай-ақ біле тұра адамдардың малынан бір бөлігін жеу үшін билерге апармандар», - делінген. Мұндағы аят жолында мағынасы ашық келген. Мінеки, Алла Тағаланың сыбайлас жемқорлыққа тыйым салғанына бірден-бір дәйек - осы аяттар болмақ. Сол сияқты парақордың тапқан табысы - арам екендігін пайғамбарымыздың (с.ғ.с) мына бір хадисінен анық көруге болады. Әбу Хумаида әл-Сағидия (р.а) жеткізген хадисте пайғамбарымыз (с.ғ.с): «Лауазымдық қызметтегі тұлғаға берілген сыйлық - арам жолмен табылған жалақысы», - деген екен. Ибн Бурайда (р.а)

әкесінен жеткізген келесі бір хадисте пайғамбарымыз (с.ғ.с): «Үш түрлі қазы болады, олардың екеуі тозақта, ал біреуі жұмақта. Өз дегенін орындаймын деп үкім шығарған және білімсіз бола тұра үкім шығарған қазылар - тозақта. Ал, әрдайым шындыққа жүгінген қазы - жұмақта», - деген.

Тәпсір дереккөздерінде Абдулла Ибн Омар (р.а): «Пайғамбарымыз (с.ғ.с) пара берушіні де, пара алушыны да лағнеттеген», - деп тұжырымдайды (Ат-Тирмизи). Сондай-ақ, параны талап етіп, оны қабыл алып, сондай-ақ қолдау көрсеткен пара алушы мен беруші арасындағы тасымалдаушы дәнекердің ісі де қарғысқа ұшырағандардың әрекетіне жатады. Демек, сыбайлас жемқорлық барысында пара беруші мен алушы арасында делдал болуға да тыйым салынған. Пайғамбарымыздың тағы бір хадисінде мынадай жағдай айтылады. «Аллаға серік қосу, адам өлтіру және ата-ананың алдындағы борышты орындамау сияқты ауыр күнәлардың санатына жататын тағы бір үлкен күнәні айтайын. Ол - жалған мәлімдеме жасау және жалған куәлік беру», - деген екен расулалла (с.ғ.с.).

Халқымыз парақорлыққа қатысты қандай ұстанымды ұстанған және Қазақтай текті де турашыл халықта осынау жаман қылықтан тыятын, әділдікке шақыратын адамдар болдыма деген сұрақ туса: мұны дана халқымыздың «Тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» деген ұлағатты сөздерінен-ақ байқауға болады. Олардың әділдік пен туралықты ту еткендігіне қазақтың үш тұғыры - Төле, Қазыбек және Әйтеке бидің, одан басқа да би-шешендердің өнегеге толы өмір-ұстанымдары бірден-бір дәйек болмақ. Көп жағдайда пара алуға құныққан жанның арам жолмен тапқан дүниесінің өтеуі ауыр болады. Оны ел аузында жүрген мысалдар мен жемқорлыққа қарсы әзірленген бейнероликтерден жиі байқауға болады. Қай мысалды алып қарасаңыз да, жемқорлықтың түбі - қорлықпен аяқталып жатады. Сондықтан да Ислам діні сыбайлас жемқорлық пен пара берудің қандай да бір түріне Құран мен сүннет дәйектеріне сай қатаң тыйым салып, тіпті, ауыр күнәлар санатына жатқызған. Шариғат шеңберіндегі тыйымдардың барлығы адам мен қоғамның дамуына негізделген. Аллаға шынайы құлшылық-ғибадат жасап, айтқандарын бұлжытпай орындауға ден қойған жанның үйіне құт-береке ұялайды. Кез-келген жан сыбайлас жемқорлық сынағына ұшыраған сәтте лезде Алланы еске алып, қиямет күніндегі халін ескерсе, отбасындағы Алланың берген берекесін

ұмытпай, әрдайым шүкіршілік қылса, оған да Алланың төгер мейірімі шексіз.

ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі мен Діни басқармалардың сыбайлас жемқорлықты алдын алуға бірлесе жұмыс жасауы үлкен нәтиже беретіні сөзсіз.

Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының Ақмола облысы бойынша өкілдігінің Ақмола облысының бас имамы С. Қуаныш және Көкшетау қаласы мешіттерінің имамдары қатысқан жиында ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Ақмола облысы бойынша департаментінің басшысы Б.Беспалинов, азаматтардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудағы дін қызметкерлерінің рөлі ерекше екенін, "Сыбайлас жемқорлық тек заңдармен ғана емес, сонымен қатар діндердің постулаттарымен де айыпталғандықтан, Біз сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда діни жұртшылықтың көмегіне жүгінеміз. Діни қызметкерлердің жоғары адамгершілігі мен беделі халықтың мәдени құндылықтарын нығайтуға өлшеусіз үлес қосуға көмектеседі деп сенеміз", - деп атап өтті.

Өз кезегінде С.Қуаныш сыбайлас жемқорлықты барлық діндер айыптайтынын, ал кез келген парақорлық күнә болып табылатынын атап өтіп, бірлескен жұмыс жүргізуге дайын екенін білдірді.

Дін өкілдерін сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жолында әрбір мешітте немесе шіркеуде рухани насихаттау тәжірибесін таратуы маңызды болып табылады.

Теологиялық тұрғыдан алғанда, жемқорлар өкініп, өкінетіндерді қоспағанда, тозаққа жіберіледі. Құран сыбайлас жемқорлық қылмыстарының парадигманы, ойлауды және ойлауды өзгерту арқылы алдын-алу және жеңу керек деген нұсқаулар береді. Тиімді өзгерістер құрылымдық жағынан да, мәдени жағынан да бір уақытта болуы керек.

Қорыта айтқанда, көптеген сарапшылардың пікірінше, моральдық-этикалық бағыттың негізгі ерекшеліктерін сіңіру үшін қазіргі заманғы ақыл-ойды ұлттық дәстүрлер мен мәдени байыту рухында өсіру болып табылады. Себебі руханилық пен моральдың симбиозы сыбайлас жемқорлыққа жаңашыл көзқарасты қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, сыбайлас жемқорлықты қоғамдық кемшілік ретінде ұсынады.

Қазақтың ұлттық мәдениетінің, зияткерлік дамуының, қазақстандықтардың әлеуметтік-саяси белсенділігінің, жас санатының ерекшеліктерін ескере отырып, барлық әлеуметтік топтарда сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл үшін бағытталған ақпараттық саясат пен практикалық шараларды дұрыс түсіну мен қабылдау маңызды.

Сарапшылардың пікірінше, қазақстандық жастардың бойында парасаттылық, әділдік және адалдық сияқты рухани, моральдық-адамгершілік және этикалық қасиеттерді тәрбиелеу қылмыстық белсенділікке қарсы бірегей ойлауды қалыптастыру мақсатында Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл үшін тиімді құрал жасауға мүмкіндік береді. Әлемдік дінде адамның қандай болуы керектігін және оның өмір салтын қоғамның пайдасына қалай жүйелеу керектігін көрсететін белгілі бір нұсқаулар бар. Осылайша, діни нормалармен бірге адам мәдениетін дұрыс тәрбиелеу жеке адамдардың мінез-құлқын реттеуге арналған. Мұндай шара сыбайлас жемқорлыққа қарсы ойлауды қалыптастырудың жаңа қадамы болуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. https://www.inform.kz/kz/islamda-zhemkorlykty-n-ukimi-kanday_a2799003 08.03.2021
2. <http://infozakon.kz/global/10461-svyaschennosluzhiteli-akmolinskoy-oblasti-gotovy-k-sotrudnichestvu-v-voprosah-protivodeystviya-korrupcii.html> 09.03.2021
3. <https://toppress.kz/article/kakova-rol-religii-v-borbe-s-korrupciei> 09.03.2021

ОӘЖ 343

Қ.Қ. Тастекеев,

*заң ғылымдарының кандидаты, Құрылыс колледжінің директоры,
Семей қ.*

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ЖӘНЕ ОҒАН ҚҰҚЫҚТЫҚ ТҮРҒЫДАН ҚАРСЫ ТҮРУ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлық ұғымының мәні ашылады, оған анықтамалар беріледі, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың мақсаттары ашылады. Ғылыми тұрғыдан қарағанда сыбайлас жемқорлық пара беріп, сатып алу, лауазымды тұлғалардың, саяси қайраткерлердің сатқындығы ретінде

сипатталады.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл, параға сатып алу, лауазымды адамдарға опасыздық жасау, саяси қайраткерлерге опасыздық жасау.

CORRUPTION AND ITS LEGAL COUNTERACTION

Annotation. The article reveals the essence of the concept of corruption, defines it, and reveals the goals of combating corruption. From a scientific point of view, corruption is characterized as bribery, bribery, betrayal of officials and political figures.

Keywords: corruption, anti-corruption, bribery, betrayal of officials, betrayal of political figures.

КОРРУПЦИЯ И ПРАВОВОЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ЕЙ

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятия коррупция, дается определение ей, раскрываются цели противодействия коррупции. С научной точки зрения коррупция характеризуется как подкуп, подкуп, предательство должностных лиц, политических деятелей.

Ключевые слова: коррупция, противодействие коррупции, подкуп, предательство должностных лиц, предательство политических деятелей.

Сыбайлас жемқорлық туралы Қазақстан Республикасының Конституциясында көрсетілген, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы заңы, және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

«Сыбайлас жемқорлық» түсінігі (латынша *corruptio*) — ақшаға сатып алу және саяси қайраткерлерді, мемлекеттік лауазымдық тұлғаларды сатып алу дегенді білдіреді. Сыбайлас жемқорлық біреуді ақшамен немесе басқа да материалдық құндылықтармен сатып алу.

Сыбайлас жемқорлық дегеніміз – заңда қарастырылмаған жеке немесе дәнекерлер арқылы, мүліктік игілікке және мемлекеттік функцияларды атқаратын мемлекеттік және де оларға теңестірілген тұлғалардың, лауазымдық дәрежелерін қолдана

отырып мүмкіндіктерін өз мүддесі үшін мүліктік табыс табу негізінде жасалатын әрекеттер.

Мемлекетте сыбайлас жемқорлық – заманмен бірге өсіп-өркендеп, қарсылықтарға төтеп беріп, қайда мол қаражат, пайда болса, сол жерге тамыр жайып, бүгінге дейін жойылмай отырған қауіпті қатердің бірі.

Басқа дамушы елдер сияқты, біздің жас мемлекетімізді де бұл кесел айналып өткен жоқ.

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу мақсаты - азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға, сыбайлас жемқорлық көріністерінен туындайтын қауіп-қатерден Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлыққа байланысты құқық бұзушылықтың алдын алу, анықтау, жолын кесу және ашу, олардың зардаптарын жою және кінәлілерді жауапқа тарту арқылы мемлекеттік органдардың, мемлекеттік міндеттерді атқаратын лауазымды тұлғаларды сондай-ақ оларға теңестірілген азаматтардың тиімді қызметін қамтамасыз етуге бағытталған және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің негізгі принциптерін айқындап, сыбайлас жемқорлыққа байланысты құқық бұзушылықтың түрлерін, сондай-ақ жауаптылықтың пайда болу жағдайларын белгілейді.

Ғылыми тұрғыдан қарағанда сыбайлас жемқорлық пара беріп, сатып алу, лауазымды тұлғалардың, саяси қайраткерлердің сатқындығы ретінде сипатталады.

Сыбайлас жемқорлық бұл жеке адамның немесе бір топ адамдардың қызмет жағдайын өз басының мүддесіне қарай және мемлекеттік қызметкерлердің қызмет бабын заңсыз пайдалануы.

Біздің түсінігіміз бойынша сыбайлас жемқорлық әлеуметтік-экономикалық категория ретінде лауазымдық тұлғалар мен қоғамның жекелеген мүшелері арасындағы үшінші тараптың мүддесіне зиян келтіре отырып, пайда алу мақсатында өз лауазымын асыра пайдалану болып табылады.

Бірінші кезекте пара берудің себептерін, пара алудың жағдайларын түп-тамырын жою үшін қоғам болып белсенділік танытуымыз қажет.

Яғни пара беру де, пара алу да пайдалы болмайтындай, үлкен қылмыс ретінде саналатындай жағдай, қоғамдық сана қалыптасуы қажет.

Парақорлық мемлекеттік аппараттың қалыпты қызмет етуіне

бөгет болып, билік және басқару органдарының беделіне нұқсан келтіреді, заңдылық қағидаларын жоққа шығарып, азаматтардың конституциялық құқықтары мен заңды мүдделеріне қайшылық жасайды.

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасында парақорлықтың алдын алу, жолын кесу, ашу және тергеу жұмыстары жоспарлы түрде жүзеге асырылып келеді.

Бүгінгі таңда сыбайластық деген аурудың алдын алу және әшкерелеу жылдан жылға жүйелі түрде жүргізілуде.

Парақорлықпен елімізде көбіне қолында билігі бар, шешім қабылдауға, бөліп бергізуге өкілетігі жететін қызметкерлер айналысып отырғаны рас.

Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңына сәйкес сыбайлас жемқорлықпен күресті барлық мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалар жүргізуі қажет.

Мемлекеттік органдардың, ұжымдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының басшылары өз өкілеттігі шегінде өздерінің кадрлық, бақылау, заңгерлік және өзге де қызметкерлерін тарта отырып, заң талаптарының орындалуын қамтамасыз етуге міндетті.

Мемлекеттік қызметшілердің сыбайлас жемқорлық қылмыстар, құқық бұзушылықтармен айналысуының негізгі себептері мыналар болып табылады:

1. мемлекеттік қызметшілердің құқықтық білім дәрежесінің төмен болуы;

2. құқық бұзушылыққа немқұрайлықпен қарайтын, кейбір лауазымды тұлғалар;

3. кейбір мемлекеттік қызметшілердің мемлекет мүддесіне емес, өзінің жеке басының жайын ойлайтындар;

Әрине, сыбайлас жемқорлық алып тастайтын сыртқы жара емес, бұл тамырын тереңге жайған, өзге сау органдарын шырмап, тыныс-тіршілігін тарылтатын, сөйтіп олардың толыққанды қызмет етуіне қатер төндіретін қауіпті кесел.

Бұндай сыбайлас жемқорлық дертті аурудың пайда болу жолдарын, дамуын, таралу жолдарын біліп, дерттің алдын алу жолдарын табу.

Бұл дертке қоғам және мемлекет болып қарсы тұруымыз қажет.

Сыбайлас жемқорлықты алдын алудың бір түрі.

Біріншіден дәргерлер мен оқытушылардың және мемлекеттік қызметкерлердің айлық жалақысын нарықтық жағдайға сай етіп көтеру жолдарын қарастырған жөн.

Егер расында кез келген мемлекеттік қызметкерлер, жеке және заңды тұлғалардың айлық жалақысы жеткілікті болса, сыбайлас жемқорлықта азайа түсері сөзсіз.

Екіншіден мемлекеттік органның, ұйымның басшылығы, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті орган сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар туралы келіп түскен хабарлама бойынша заңға сәйкес шаралар қолдануға міндетті.

Қазіргі кезде практикада, құқық қорғау органдары өздері азаматтарды пара алуға әдейі итермелеп, арнайы адамдарды үгіттеп пара алуды қолдан жасайтыны бәрімізге мәлім, құқық қорғау органдары керісінше сыбайлас жемқорлық туралы ақпараттар түскен жағдайда, сол азаматпен жұмыс жасап, алдын алу жолдарын жүргізіп, ескертулер жасаса келешекте ол азамат ондай әрекеттер жасамайтыны рас.

ҚР Қылмыстық кодексі 367 бабы бойынша пара алған азамат қана емес, пара берген азаматта да қылмыстық жауаптылыққа тартыуы қажет.

Бізде практикада, пара берген азаматтың қылмыстық жауаптылыққа тартылғаны өте сирек кездеседі, сондықтан пара алу емес, пара беруші азаматты, және пара беруді қолдан жасайтын құқық қорғау органдарының қызметкерлерін өздерін қылмыстық жауаптылыққа тарту қажет.

Яғни бұқара көпшілік тарапынан сыбайлас жемқорлық көрністеріне қолдан келгенше тосқауыл қойылып, қолында билігі бар азаматтар осы жолда өзгелерге үлгі болса, сонда ғана халық сенімінің шығатынымыз сөзсіз. Мемлекетіміз тыныш, өркендеп өсіп, болашағымыз жарықын болсын, білімдіде білікті патриоттық сезімі жоғары азаматтарымыз көбейе берсін, еңбектеріңіз жемісті болсын.

МРНТИ 10.23.43

Р.Ш. Тахтаева,

*докторант ОП "Экономика", Казахский гуманитарно-юридический
инновационный университет, г. Семей, e-
mail: rimmatahtaeva@mail.ru*

М.Б. Молдажанов,
доктор PhD, Казахский гуманитарно-юридический инновационный
университет, г. Семей, e-mail: mmarat84@inbox.ru

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК

Аннотация. В статье рассмотрена система мероприятий по цифровизации государственных услуг и его значение в противодействии проявления коррупции. Сервис предоставления государственных услуг является востребованным среди услугополучателей, даже по сравнению с банковскими и иными услугами. Многочисленные очереди в центрах обслуживания населения, низкая IT-грамотность населения является почвой для развития коррупции в данной сфере. Мероприятия по внедрению цифровизации и перевод госуслуг в удаленное обслуживание, как следствие, позволит повысить эффективность борьбы с проявлениями коррупции.

Ключевые слова: коррупция, цифровизация, государственные закупки, госуслуги, инновация.

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТТЕРДІ САТЫП АЛУ ҮШІН СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ҚҰРАЛ РЕТІНДЕ ЦИФРЛАНДЫРУ

Аннотация. Мақалада мемлекеттік қызмет көрсету бойынша іс-шаралар жүйесі және оның сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдағы маңызы қарастырылады. Мемлекеттік қызметтерді ұсыну қызметі банктік және басқа да бұрыштармен салыстырғанда қызмет алушылар арасында үлкен сұранысқа ие. Көптеген кезектер Халыққа қызмет көрсету орталықтарында орналасқан, халықтың it - сауаттылығының минусы осы саладағы сыбайлас жемқорлықты дамыту үшін негіз болып табылады. Мемлекеттік қызметтерді қашықтықтан қызмет көрсетуге енгізу және көшіру жөніндегі іс-шаралар сыбайлас жемқорлық көріністеріне қарсы күрестің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық, цифрландыру, мемлекеттік сатып алулар, Мемлекеттік қызметтер, инновациялар.

DIGITALIZATION OF PUBLIC SERVICES AS A TOOL FOR ANTI-CORRUPTION IN PUBLIC PROCUREMENT

Annotation. The article considers the system of measures for the digitalization of public services and its importance in combating corruption. The service of providing public services is in demand among service recipients, even in comparison with banking and other services. Numerous queues in public service centers, low IT literacy of the population is the ground for the development of corruption in this area. Measures for the introduction of digitalization and the transfer of public services to remote services, as a result, will increase the effectiveness of the fight against corruption.

Keywords: corruption, digitalization, public procurement, public services, innovation.

В жизни нашего общества каждый гражданин Республики Казахстан ежедневно подвергается коррупционному риску.

Высокие технологии и инновационные методы государственного управления в совокупности дают высокие результаты по противодействию проявления коррупции. В то же время с развитием науки и техники в условиях цифровизации экономики создается благоприятная среда для возникновения нового вида преступлений - е-коррупции, которая проявляется не только через получение политической ренты посредством госзаказов, но и с помощью вмешательства в государственное программное обеспечение. Переход к электронным данным имеет ряд существенных преимуществ, однако этот процесс все чаще становится мишенью злоумышленников. Вследствие е-коррупции ежедневно происходят многочисленные кибератаки на программное обеспечение разных уровней.

К примеру: для оформления документов о рождении ребенка, ранее необходимо было выстоять в многочасовой очереди в СОБЕСе, чтобы затем в течении нескольких минут сдать документы и получить свидетельство о рождении. В целях обхода данных трудностей, услугополучатель искал любые способы получения госуслуг внеочереди, в том числе с применением незаконного вознаграждения сотруднику государственного учреждения, чтобы обойдя любые трудности и сэкономив время получить необходимые документы. Все это является условием и

почвой для развития «Коррупции» в системе госуслуг.

Поэтапный переход на цифровые технологии минимизирует коррупцию, обеспечит прозрачность деятельности органов, а также создаст новые возможности для защиты прав граждан и интересов государства. Граждане получают доступ к процессу рассмотрения их обращений и своевременному получению качественных ответов.

Коррупция в государственных закупках проявляется в самых различных ситуациях. Госорганы могут отклонить конкурсные заявки потенциальных поставщиков, не имея на то веских оснований, или установить дополнительные требования, или неправильно провести расчет, или нарушить порядок осуществления закупок.

Необоснованный выбор поставщиков, которые не соответствуют квалификационным требованиям, также относится к проявлениям коррупции в госзакупках. Распространенная ситуация, которая складывается в сфере государственных закупок, связана с получением взяток. Причем зачастую — в особо крупном размере. Другие варианты развития этой же ситуации: взятничество, в ходе которого также похищаются бюджетные средства; использование служебного положения или иных полномочий с целью вымогательства; оказание предпочтения в государственных закупках, что само по себе нарушает принципы их проведения.

Особую роль в пресечение коррупции играет цифровизация государственных услуг.

Реализуются масштабные антикоррупционные проекты в сфере образования, здравоохранения, землепользования и жилья. В 2018 году наибольшее количество зарегистрированных коррупционных правонарушений произошло в сфере образования, здравоохранения, сельского хозяйства и жилья. В 2019 году правонарушения были зарегистрированы в сфере земельных отношений, образования, государственных закупок, занятости, культуры и социальной сферы.

В целях пресечения коррупции в сфере строительства, в связи с оказанием государственных услуг в электронном виде, на 100% устранена связь между потребителем и услугодателем. По распоряжению акима области создана специальная рабочая группа, во всех городах, районах и сельских округах ведется полноценная аналитическая работа по земельным вопросам. В состав конкурсной комиссии, созданной с целью предоставления

земельного участка через торги (аукцион, конкурс), включены 50% представителей неправительственных организаций.

Только в 2020 году около 90% государственных услуг перешли в цифровой формат. По прогнозам, в случае дальнейшей реализации мер по совершенствованию оказания государственных услуг в цифровом формате, уже в 2022 году показатель цифровизации госуслуг превысит 93%.

Сервис оказания государственных услуг в цифровом формате и дальнейшая система ее цифровизации находится под контролем Министерства цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности РК (далее Министерство). Систематически на заседаниях Межведомственной комиссии постоянно рассматриваются вопросы автоматизации государственных услуг и их дальнейшей автоматизации. Например, последними предложениями было решено утвердить дорожные карты более 500 госуслугам. Прошли оптимизацию 189 госуслуг по вопросам бизнес-процессов, в результате было сокращено количество документов предоставляемых в бумажной форме на 30% (с 6 до 4), что повлекло сокращение срока оказания услуг в среднем в 3 раза.

Активно ведется процесс пересмотра программ по госуслугам, имеющие высокую востребованность и социальную значимость. В целях сокращения срока предоставления госуслуг по ЭЦП, часть государственных услуг переведены на альтернативные способы аутентификации услугополучателя:

- посредством одноразовых паролей;
- сканирование QR-кода;
- биометрическая идентификация.

В условиях развития удаленных компьютерных технологий рассматривается вопрос совершенствования услуг входящие в группу услуг электронного правительства. Для реализации этого проекта Министерством проведена система мероприятий по обновлению мобильного приложения электронного правительства «eGovmobile», реализованы модули «Цифровые документы», «Электронная биржа труда», «Паспорт здоровья».

В 2021 году в мобильном приложении «eGovmobile» доступны к обработке более 73 госуслуг, которые являются наиболее востребованными среди услуг электронного правительства, в том числе:

- регистрация граждан по месту жительства;

- прикрепление к медицинской организации;
- получение справок третьими лицами;
- получение справок из психоневрологической, наркологической и противотуберкулезной организаций;
- вызов врача на дом;
- сервисы по просмотру и оплате налогов и административных штрафов;
- запись на прием к врачу и другие.

В сервисе «Цифровые документы» доступны услуги по получению и перерегистрации удостоверения личности, водительского удостоверения, свидетельство о регистрации актов гражданского состояния, электронный технический паспорт недвижимого имущества, диплом и др.

Нужно отметить тот факт, что работа по переводу государственных услуг в электронный формат не только решает вопросы по повышению уровня удовлетворенности населения качеством оказания государственных услуг, а оказывает системный и наиболее эффективный способ по противодействию распространению проявления коррупционных правонарушений в системе предоставления госуслуг.

По результатам исследования рекомендуется активизировать работу Министерства совместно с приложениями банков второго уровня. Например, лидерами оказания мобильных банковских платежей на рынке банковских услуг являются АО «Каспи банк», АО «Народный банк Казахстана» и АО «Форте банк».

Все вышеуказанные преимущества цифровизации и совместная работа Министерства с банками второго уровня в результате позволит снизить нагрузку в предоставлении госуслуг центрами обслуживания населения, повысит грамотность населения по вопросам пользования системами удаленного обслуживания и оказывает противодействие коррупции и распространению КВИ.

Список использованной литературы:

1. Кодекс Республики Казахстан от 29 октября 2015 года № 375-V «Предпринимательский кодекс Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2021 г.)

2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827Об утверждении Государственной программы "Цифровой Казахстан"

3. Казинформ: Цифровизация в Казахстане: преимущества перевода госуслуг в электронный формат. Режим доступа: URL. inform.kz https://www.inform.kz/ru/cifrovizaciya-v-kazahstane-preimuschestva-perevoda-gosuslug-v-elektronnyy-format_a3738660

ОӘЖ /34.01

Р. Каматаев,

*магистрант Казахского гуманитарно-юридического
инновационного университета,*

З.М. Турдиева,

*доктор PhD, Казахский гуманитарно-юридический инновационный
университет*

ПРИБОЩЕНИЕ МОЛОДЕЖИ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ

Аннотация. В статье освещаются основные задачи приобщения молодежи к предпринимательству непосредственно в ходе анализа различных статистических данных. Делается вывод о необходимости включения механизмов противодействия коррупции в систему принципов честного подхода предпринимательской деятельности при открытии бизнеса среди молодежи.

Ключевые слова: бизнес, коррупция, молодежь, предпринимательство, социальная стабильность, экономика.

ЖАСТАРДЫ КӘСІПКЕРЛІККЕ ТАРТУ

Түйін. Мақалада әртүрлі статистикалық деректерді талдау барысында жастарды кәсіпкерлікке тартудың негізгі міндеттері көрсетілген. Жастар арасында бизнес ашу кезінде кәсіпкерлік қызметтің адал тәсілі қағидаттары жүйесіне сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тетіктерін енгізу қажеттігі туралы қорытынды жасалады.

Түйінді сөздер: бизнес, сыбайлас жемқорлық, жастар, кәсіпкерлік, әлеуметтік тұрақтылық, экономика.

INTRODUCING YOUNG PEOPLE TO ENTREPRENEURSHIP

Annotation. The article highlights the main tasks of introducing young people to entrepreneurship directly in the course of analyzing various statistical data. It is concluded that it is necessary to include anti-corruption mechanisms in the system of principles of an honest approach to entrepreneurship when starting a business among young people.

Keywords: business, corruption, youth, entrepreneurship, social stability, economy.

В последнее время вопросы честного подхода к предпринимательской деятельности и социальной ответственности привлекают повышенное внимание среди молодежи, поэтому основные задачи исследования раскрыты непосредственно в ходе анализа различных статистических данных. Также в работе расписана общая оценка ведения бизнеса в 90-е годы и в нынешнее время, основные риски для бизнеса, в том числе оценка возможности ведения честного бизнеса, портрет бизнесмена 90-х годов и современности в странах СНГ.

Честный подход к предпринимательской деятельности представляет собой очень сложное явление, которое невозможно "изолировать" от других факторов и условий общественной жизни. Бизнес всегда функционирует в тех или иных условиях и в значительной степени зависит от общей экономической ситуации в стране, от политического климата, от административных стратегий, от состояния общества (то есть, от наличия и качества среднего класса и от ряда других аспектов).

В постсоветском массовом сознании в период 90-х годов предпринимательство первоначально отождествлялось исключительно с воровством, коррупцией, мошенничеством, социальным паразитизмом. На основании исследования PricewaterhouseCoopers и Национального агентства финансовых исследований: 40% российских предпринимателей считают, что в 90-х годах нельзя было вести успешный бизнес честно, то есть в полном соответствии с законами. Методология исследования состоит в проведении 1 001 интервью с представителями различных российских компаний в период с конца октября по середину ноября 2019 года. В выборку вошли граждане 1980-1991 и 1957-1963 годов рождения, занятые в сфере предпринимательства и

являющиеся представителями крупного, среднего и малого бизнеса. Интервью охватывали все сферы производства, а географически – всю Россию. Метод проведения – телефонные интервью, опрос проводился на условиях конфиденциальности.

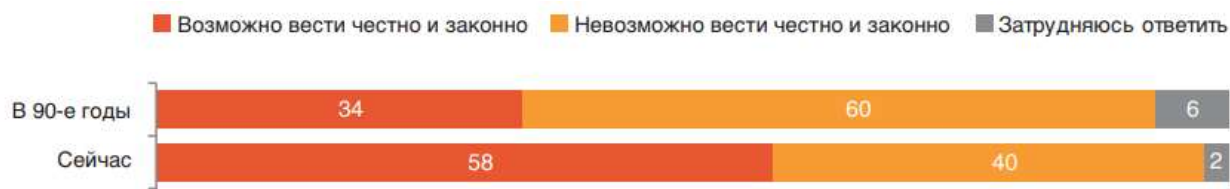

Диаграмма 1. Исследование PwC: Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, насколько в целом было трудно вести бизнес в России»

При этом старшее поколение – представители бизнеса начала 90-х годов – оценивает ситуацию крайне негативно: 70 % из них считают, что заниматься бизнесом было сложно.

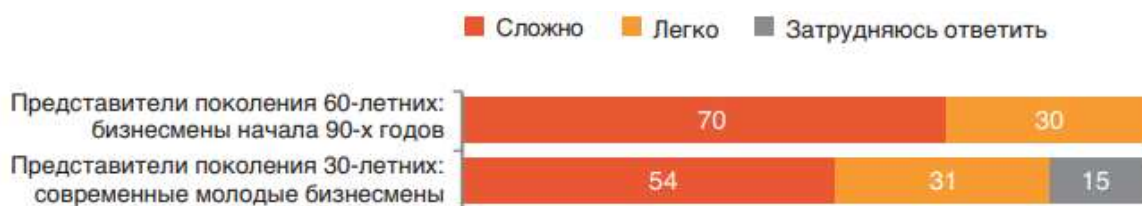

Диаграмма 2. Исследование PwC: Общая оценка ведения бизнеса в России в 90-е годы и в нынешнее время.

Что касается сравнительной оценки изменений, произошедших в российской бизнес-среде с конца прошлого столетия, то мнения разделились почти поровну.

Диаграмма 3. Исследование PwC: Распределение ответов на вопрос: «Как Вы считаете, насколько стало легче или сложнее вести бизнес в России сейчас в сравнении с началом 90-х годов?», %

Бизнесмены, отмечающие, что вести бизнес в России в течение последних 30 лет стало легче, объясняют это в первую очередь повышением доступности услуг (45 %), отсутствием криминала (18 %) и наличием больших возможностей (18 %).

Диаграмма 4. Исследование PwC

Также на основании исследования PricewaterhouseCoopers стоит отметить, что наиболее яркие личные и деловые качества, свойственные современному бизнесмену и предпринимателю из 90-х, значительно различаются в представлении респондентов. Бизнесмены нашего времени, прежде всего, образованные (33 %) и целеустремленные (18 %). Для представителей 90-х было характерно идти на риск (22 %), также присуще такое качество, как находчивость (14 %). Опрошенные в целом значительно чаще описывают современного бизнесмена, используя положительно окрашенные эпитеты – «ответственный» (62 %), «компетентный» (71 %), «честный» (48 %), а представителя бизнеса 90-х они наделяют более негативными чертами – «вор/бандит» (62 %), «нахальный» (56 %).

Диаграмма 5. Исследование PwC: Распределение ответов на вопросы: «Как бы Вы описали руководителя бизнеса начала 90-х годов?» (вопрос открытый) и «Как бы Вы описали современного руководителя бизнеса?» (вопрос открытый)

В ходе анализа трёх важных качества для современного предпринимателя: «ответственный», «компетентный», «честный», был проведен исследовательский опрос «ВЦИОМ-Спутник», где подавляющее большинство россиян, 89%, к предпринимателям в России относятся положительно, и всего 6% отрицательно, показал опрос. Налицо постепенное улучшение отношения россиян к бизнесу начиная с 2009 года до 2019 года — тогда положительно относились к предпринимателям 79% опрошенных. Доля тех, кто заявил о негативном отношении, также уменьшилась — в 2009 году она составляла 13%.

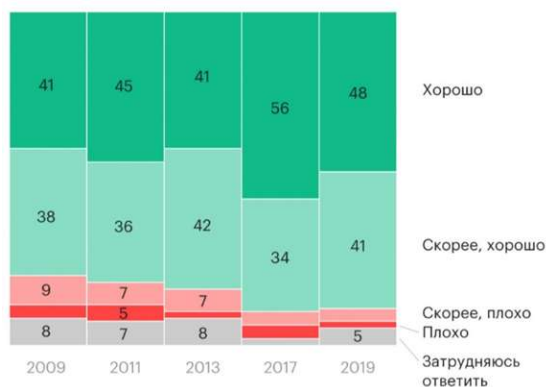

Диаграмма 6. Закрытый опрос «ВЦИОМ-Спутник»: «Как вы в целом относитесь к людям, которые занимаются частным предпринимательством (мелким и средним бизнесом)»

Во второй половине XX века в странах СНГ постиндустриальная цивилизация и общество массового потребления обуславливают наступление новой эпохи в истории предпринимательства. Его главная отличительная черта - массовость предпринимательства. В развитых странах предпринимательская деятельность становится либо основной, либо дополнительной для большей части населения. Малый и средний бизнес создает основу формирования и развития нового среднего класса, который, в свою очередь превращается в главный фактор социальной стабильности, сочетающейся с экономическим и технологическим прогрессом. Различные слои предпринимателей разбросаны практически по всем основным ступеням социальной лестницы. Если взять международно принятую систему социальной стратификации, то представители крупного и части среднего бизнеса окажутся в высшем классе. Малый бизнес в большинстве своем составит ядро среднего класса. Особой бизнес группой, имеющей в Казахстане более сильные позиции, чем в большинстве других постсоветских государств, стали "молодые интеллектуалы". Специфика этой группы состоит в отсутствии у нее советских корней. К "молодым интеллектуалам" относятся ряд экономистов, технократов и менеджеров новой формации, ориентированных на либеральные ценности и, в значительной своей части, получивших высшее образование и придерживаются основных принципов развития честного предпринимательства.

По данным КС МНЭ РК наблюдается негативная тенденция. Так, в 2014 году количество созданных предприятий превысило количество ликвидированных на 14 385, в то время как в 2015 году прирост предприятий сократился до 6 008.

Диаграмма 7. Атамекен, Национальный доклад о состоянии предпринимательской активности в Республике Казахстан

43% всех ликвидированных предприятий приходится на сектор торговли. На втором месте предприятия сферы строительства (12%). Еще одним актуальным вопросом является высокая доля недействующих предприятий, составляющая порядка 35-40%. Данный фактор свидетельствует об излишней сложности процедуры закрытия хозяйствующих субъектов, что также подтверждается результатами опросов предпринимателей.

Диаграмма 8. Атамекен, Национальный доклад о состоянии предпринимательской активности в Республике Казахстан

В ходе анализа портрета потенциального предпринимателя наибольшая часть будущих предпринимателей Казахстана — молодое поколение в возрасте 25-34 лет (36%).

На основании глобального исследования предпринимательского духа студентов (GUESSS) на сегодняшний день в Казахстане к молодежному предпринимательству относят довольно широкую и разнородную категорию людей, которая включает самостоятельно занятых, самостоятельных работников, работодателей, членов кооперативов, помогающих (неоплачиваемых) работников семейных предприятий. В результате анализа видна положительная динамика развития, где за неполные 20 лет молодежная безработица сократилась в 4 раза, что сказывается на развитии самой экосистемы предпринимательства среди молодежи, в том числе в контексте формирования честного подхода к предпринимательству.

Диаграмма 9. Уровень молодежной безработицы по РК за 2001-2018 года

Трендом рынка является долгосрочное партнерство, если в коммуникации есть открытость, а это значит честность и определенный уровень доверия, который формируется, то вы формируете для себя репутацию, которая в целом отражается и не только на продажах, конкретной покупке, услуги, но и на стоимости компании в целом. В этом отношении объединение усилий в сфере стимулирования и внедрения честного подхода к предпринимательской деятельности может оказаться плодотворным для всех участников процесса.

Таким образом, проведенное исследование свидетельствует о наличии ряда важных моментов, связанных с предметом исследования: честный подход к предпринимательской деятельности — это сложное явление, как с социально-экономической, так и с управленческой точки зрения. На ситуацию в целом и на реализацию отдельных компонентов честного подхода к предпринимательской деятельности влияют многие факторы.

За последние два десятилетия отношение к коррупции значительно изменилось. Предсказуемая, честная и конкурентная экономическая среда, свободная от коррупции, является основным условием устойчивого бизнеса, экономического роста и национального развития. Добиться признания этого факта оказалось проще, чем уменьшить разъедающее воздействие коррупции особенно в её худшем проявлении — коррупции государственной власти. И всё-таки, хотя эта проблема не имеет простых решений, здесь налицо значительный прогресс. В основе корпоративного руководства лежит еще один важнейший механизм — деловая этика. Несмотря на широко распространенное скептическое отношение, именно этика поведения отдельных лиц, в

особенности, руководителей компаний и ответственных работников, определяет то, как организованы в компании корпоративное управление и борьба с коррупцией. С этой точки зрения, деловая этика должна рассматриваться как набор норм и принципов, определяющих основную цель и всю деятельность компании, включая деятельность совета директоров, администрации и служащих всех уровней, молодых специалистов. Поэтому только личный пример руководителей и добровольное согласие всех сотрудников смогут привести к тому, что декларируемые этические ценности будут применяться на практике в основе всех решений и деятельности компании, а все попытки директивным путем ввести жесткие иерархичные правила, не будут иметь никакого реального воздействия на повседневную работу. Сегодня компаниям необходимо принять ряд практических шагов, которые позволят увязать реформу корпоративного управления с антикоррупционными мерами на базе деловой этики. Усилиями одного частного сектора невозможно обеспечить экономическое процветание и национальное развитие, что является необходимым условием повышения уровня жизни у предпринимателей. Частный сектор должен крепить сотрудничество в деле решения сложных проблем и в реформе институтов корпоративного и общегосударственного уровня с правительством.

Органы государственного управления являются очень влиятельными участниками этого процесса. Они должны создавать инфраструктуру, общие нормативные акты, благоприятные условия и побуждать молодых предпринимателей применять и развивать принципы честного подхода к предпринимательской деятельности. Коррупция может стать серьезной преградой на пути разработки и применения принципов честного подхода к предпринимательской деятельности. Чтобы избежать этого, необходимо включить механизмы противодействия коррупции в систему принципов честного подхода предпринимательской деятельности при открытии бизнеса среди молодежи, а также для текущих предпринимателей обязать подписание с каждым сотрудником компании корпоративного кодекса этики.

Список использованной литературы:

1. Исследование PricewaterhouseCoopers «Из тени в свет перелетая Российский бизнес за минувшие 30 лет глазами его «отцов» и «детей». Ссылка:

https://delovoymir.biz/res/upload/columns/doing_business_in_russia_rus_e-version.pdf

2. ПРОЕКТ ДОКЛАДА «ЧЕСТНЫЙ ПОДХОД К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОБЩЕСТВА И БИЗНЕСА В БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ», Организация экономического сотрудничества и развития (ОECD). Ссылка: <http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/35605683.pdf>

3. Дело молодое. Государственная поддержка молодежного предпринимательства должна быть более сфокусированной. Ссылка: <https://expertonline.kz/a16104/>

4. Национальный доклад о состоянии предпринимательской активности в Республике Казахстан, Атамекен. Ссылка: <https://atameken.kz/uploads/content/files/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf>

5. Отчет по качественному исследованию «Изучение Барьеров Развития Молодежного Предпринимательства», подготовлен для Фондом Сорос Казахстан Ссылка: https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2015/11/studying_of_barriers_of_development_of_youth_business.pdf

6. Нравственный компас бизнеса: деловая этика и корпоративное управление как средства борьбы с коррупцией, Глобальный форум по корпоративному управлению. Ссылка: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/1738d7dc-eb5c-482f-b417-b98d738be3eb/Focus7_AntiCorruption_ru.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jtCwuG5

ОӘЖ 340

*А.Н. Ергалимова, А.Д. Толысбаева, К.Б. Калибеков,
Семей қаласы Шәкәрім атындағы Университет*

ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТТІ КӨТЕРУ-ЖАСТАРДЫҢ БОЙЫНДА ПАРАСАТТЫЛЫҚ, ӘДІЛЕТТІЛІК, АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛЫ РЕТІНДЕ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте біршама нақты шараларды жүзеге асыру көзделгені туралы айтлады. Олар: сыбайлас жемқорлық құқықбұзушылықтары үшін жазаға тартылған азаматтардың шартты түрде мерзімінен бұрын босап шығу мүмкіндігінің жойылуы, құқыққорғау органы қызметкерлері мен судьялардың жауапкершілігінің күшейтілуі,

"Қоғамдық бақылау" туралы заңның қабылдануы және т.б.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, құқықбұзушылық, құқыққорғау органы, судья, заң, қызметтік шектеулер.

IMPROVING THE LEGAL CULTURE AS A WAY TO FORM INTEGRITY, JUSTICE, AND MORAL QUALITIES AMONG YOUNG PEOPLE

Summary. The article noted that it is planned to implement specific measures in the fight against corruption. "These are: the abolition of the possibility of parole of citizens sentenced for corruption offenses, the strengthening of the responsibility of law enforcement officers and judges, the adoption of the law "on public control" ", etc."

Keywords: corruption, offenses, law enforcement, Judge, law, official restrictions.

ПОВЫШЕНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ КАК ПУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ У МОЛОДЕЖИ ДОБРОПОРЯДОЧНОСТИ, СПРАВЕДЛИВОСТИ, ПРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ

Аннотация. В статье говорится о том, что в борьбе с коррупцией намечено реализовать несколько конкретных мер. Это: отмена возможности условно-досрочного освобождения граждан, подвергшихся наказанию за коррупционные правонарушения, усиление ответственности сотрудников правоохранительных органов и судей, принятие закона "Об общественном контроле" и др.

Ключевые слова: коррупция, правонарушение, правоохранительный орган, судья, закон, служебные ограничения.

Қазақстан Республикасы Ата заңы Конституцияда өзін-құқықтық, демократиялық, зайырлы мемлекет ретінде орнықтырады, мемлекеттің ең басты байлығы-адам, оның өмірі, денсаулығы екендігін ерекше атап көрсетеді. Құқықтық мемлекет-адам құқығы қорғалатын, ол бұзылған жағдайда қалпына келтіруге кепілдік берілетін мемлекет. Алайда, бүгінгі таңда сол Ата заңымыз кепілдік берген құқықтарын азаматтарымыз толыққанды, кедергісіз жүзеге асыра алмауда. Бұның бір себебі қоғамды жайлаған, біздің күнделікті өмірімізге етене кіріп кеткен аса қатерлі көрініс-

сыбайлас жемқорлық құқықбұзушылықтары.

Мемлекетіміз әрқашанда құқықбұзушылықтың бұл түрімен жүйелі түрде күрестерді жүргізіп келеді. Мемлекетімізде қылмыстық заңнама, әкімшілік заңнамада аталған құқықбұзушылықтарға арналған нормалар бар, мемлекет сыбайлас жемқорлық көріністерімен күрес бағытында заңдар, тұжырымдамалар қабылдап, іске асыруда. Соның бір айғағы Президенттің 20 желтоқсан 2020 жылы сыбайлас жемқорлық қарсы күрестің тиімділігін арттырға бағытталған біршама тұжырымдамалар көздейтін заңға қол қоюы. Аталған заңға сәйкес сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте біршама нақты шараларды жүзеге асыру көзделген. Атап айтсақ:

1. Сыбайлас жемқорлық құқықбұзушылықтары үшін жазаға тартылған азаматтардың шартты түрде мерзімінен бұрын босап шығу мүмкіндігінің жойылуы

2. Құқыққорғау органы қызметкерлері мен судьялардың жауапкершілігінің күшейтілуі

3. "Қоғамдық бақылау" туралы заң

4. Мемлекеттік қызметкерлерге, шенеуніктерге шетелдік банктерден шот ашуға тиым салу.

5. Қызметтік шектеулер

Жастар – болашақтың “мәңгілік қозғалтқышы”. Қазақстанның өркендеу жолы қазақстандық жастардың даму деңгейімен, мүмкіндіктерімен, құндылық бағдарларымен байланысты. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап білім беру, патриоттық тәрбие мәселелері басты назарда болды және қалады.

Қазіргі таңда, біздің басты міндеттеріміздің бірі қазақстандық отансүйгіш, адамның құқықтары мен бостандықтарын құрмет ететін, заң нормаларын бұлжытпай орындайтын азаматтар тәрбиелеу. Бұл міндеттерге қол жеткізу үшін әрине біз жастардың құқықтық мәдениетін қалыптастыруымыз қажет. Құқықтық мәдениет-адамның мемлекетте қаблданған заңға, тәртіп ережелеріне, қоғамның ажырамас бөлігі болып табылатын салт-дәстүр, әдет -ғұрыптарына ережелеріне бағынуы

Құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы ең негізгі құрал-құқықтық сананы жетілдіру.

- Құқықты түсіну.

- Құқықты құрметтеу.

- Құқықтың дұрыстығына және әділдігіне сену.

- Құқықты сақтауға дағдылану.

- Құқықтың талаптарын бұлжытпай орындау.

Демек жастардың құқықтық мәдениеті туралы сөз қозғамас бұрын біл алдымен құқықтық сана туралы сөз қозғауымыз тиіс. Құқықтық сана қайда қалыптасады. Ол әрине, бірінші кезекте отбасында, екінші кезекте қоршаған ортада(яғни балабақша, мектеп, ЖОО, коллектив).

Балалардың мінез-құлқының нормадан, шамадан ауытқуына түрлі жағдайлар себеп болады. Олардың ішінде ең бастысы отбасы жағдайы боп есептеледі. Өйткені тұлғаның жеке басының жаман жақсы қасиеттерінің негізгісі отбасынана қалыптасады. Сондықтан да балалардың өнеге алып үлгі тұтары – ең алдымен өздерінің ата – аналары.

Жасөспірімдер аса еліктегіш келеді. Әке, шеше және отбасының басқа да мүшелері жеткіншектерге тек сөз арқылы ғана емес, жеке бастарының өнегесімен, іс-әрекеттерінің үлгісімен де ықпал жасайды.

А.С. Макаренко сөзімен айтқанда, тәлім-тәрбие кең түрде алғанда әлеуметтік процесс. Адамдар да, заттар да тәрбиелейді. Дегенмен, адамдардың үлес салмағы басым. Солардың ішінде ата – аналар мен педагогтар бірінші орынға шығады деген екен. Олай болса құқықтық тәрбиені нәтижелі ұйымдастыру үшін, отбасы жағдайын жан-жақты танып білу қажет. Бүгінгі таңда бұл жұмыс табысты жүргізіледі деп айту қиын. Соның нәтижесінде балалардың мінезіндегі кейбір ауытқулары мұғалімдер тарапынан дер кезінде байқалмауы, түбінде орны толмас үлкен өкініштерге әкеліп тірейтіні даусыз мәселе.

Кейде отбасының көп жыл бойы балаға жасаған ықпалы, оны қоршаған ортаның жағымды әсерінен басым түсуі әбден ықтимал. Сондықтан, отбасы тәрбиесіне теріс ықпал ететін жағдай жеткіншектің бойында ұнамсыз қасиеттердің болуына, қоғамға жат ой –пиғылдардың қалыптасуына әсер ететін басты себептердің бірі болып табылады.

Атап айтсақ, солардың ішінде оқушылардың ішімдік пен нашақорлыққа құмар болуы. Балалардың ата қонақта болады немесе өздері қонақ шақырады. Осының бәрі ішімдіксіз өтпейді. Ал, жастардың қай –қайсысы болмасын ересектерге еліктейді. Өздерін ересектерше ұстайды, ересектерше әрекет жасауды қалайды. Ең қауіптісі сол-бала көргенін істеп, ішкілікке бой ұрады.

Ата – аналар және басқада ішімдікке салынған адамдардың

отбасында күнде жанжал, төбелес болғандықтан балаларды дұрыс тәрбиелеу мен оқытуға ешқандай жағдай болмайды. Керісінше, мұндай бүлінген отбасында балалардың өздері ішімдікпен әуес бола бастайды.

Екіншіден, отбасының ынтымағының бұзылуы да сол отбасындағы жасөспірімнің мектептен қол үзіп, нашар оқуына, тура жолдан ауытқуына әсерін тигізеді. Демек мұндай ата – аналар өз балаларын өнер-білімге, еңбекке баулуда мектепке көмек бере алмайды.

Үшіншіден, ата – ананың немесе сол отбасындағы қайсібір мүшелерінің ұнамсыз әрекеттері де баланың бұзылуына әсерін тигізеді.

Кейбір балалардың ерік-жігері әлсіз болып келеді. Олар ойланбай әрекет жасауға, зиянды ықпалға оңай берілуге оңтайлы болады. Баланың мұндай жігерсіздігі мен еркінің бостығы, оның келеңсіз оқиғаларға тап болуына әсерін тигізеді.

Президентіміз Қ.Тоқаевтың 2020 жылдың 1 қыркүйегі күні Қазақстан халқына жолдауында-ұлттың жаңа болмысы туралы сөз қозғады. "Жаңарған ұлт қана жаңғырған елдің жетістігін жаһан жұртына таныта алады. Біріншіден, ХХІ ғасырдың ұрпағы терең білімді болғаны жөн. Екіншіден, жас буынды ерінбей еңбек етуге бейімдеу қажет. Үшіншіден, кез келген істі кәсіби дағды арқылы жүзеге асырған дұрыс. Төртіншіден, темірдей тәртіп және жоғары жауапкершілік баршамыздың бойымызда болуы керек. Бесіншіден, әділдіктен айнымаған жөн. Әділдік – қоғам дамуының маңызды шарты. Әділеттілік – әсіресе ел-жұрттың тағдырын шешу үшін аса қажет қасиет. Алтыншыдан, бізге керегі – адалдық, ұқыптылық, тиянақтылық. Бәріміз нағыз қазақты дәл осындай кейіпте көргіміз келеді. Біз сонда ғана бәсекеге қабілетті мемлекет, зияткер ұлт қалыптастыра аламыз". Демек, осы мақсаттарға жету үшін біздің жастарымыз тек қана білімді ғана емес, тәрбиелі, саналы, бойларында ананың сүтімен дарыған адамгершілік, адалдық қасиеттеріне ие болуы тиіс! Себебі, "Тәрбиесіз берген білім-адамзаттың хас жауы".

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Қазақстан Республикасының "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл турал" заңы, 18.11.2015ж
- 2."Баланы жазасыз тәрбиеле" Елжас Ертайұлы, "Бақытты

отбасы", 2019ж.

3. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек.

ӨӘЖ: 343.3/7

*А.М. Жарыгасин,
старший преподаватель кафедры УПД КазГИЮУ
магистр юридических наук город Семей*

НОВЕЛЛЫ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы ужесточения наказания за коррупцию сотрудников правоохранительных органов и судей, новеллы антикоррупционного законодательства и внедрения новых инструментов.

Ключевые слова: новеллы, наказание, коррупция, законодательство, правоохранительные органы, суды.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ЗАҢНАМАНЫҢ НОВЕЛЛАЛАРЫ

Түйін. Мақалада құқық қорғау органдары қызметкерлері мен судьялардың сыбайлас жемқорлық үшін жазаны қатандату мәселелері қаралды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманың новеллалары және жаңа құралдарды енгізу туралы.

Түйін сөздер: новеллалар, жаза, сыбайлас жемқорлық, заңнама, құқық қорғау органдары, соттар.

NOVELTIES OF ANTI-CORRUPTION LEGISLATION

Annotation. The article deals with the issues of toughening the punishment for corruption of law enforcement officers and judges, novelties of anti-corruption legislation and the introduction of new tools.

Key words: novels, punishment, corruption, legislation, law enforcement agencies, courts.

В послании народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий», Президент нашей Республики Токаев К.К. озвучил необходимость целесообразности

внедрения новых инструментов противодействия коррупции.

Потребовал с 2021 года введения новых антикоррупционных ограничений для госслужащих, депутатов, судей относительно владения ими счетами, хранения наличных денежных средств и ценностей в иностранных банках.

Необходимости внести изменений в Уголовный кодекс в части ужесточения наказания за коррупцию сотрудников правоохранительных органов, судей, взяточдателей и посредников во взяточничестве.

Во исполнение поручения президента приняты меры по усилению антикоррупционного законодательства. 19 декабря 2020 года внесены изменения и дополнения в Уголовный и Уголовно-процессуальный кодексы Республики Казахстан по вопросам усиления защиты прав граждан в уголовном процессе и противодействия коррупции».

Так, в Законе «О противодействии коррупции» введено новое ограничение для госслужащих, депутатов Парламента, судей, а именно запрещено открывать и владеть счетами (вкладами) в иностранных банках, расположенных за пределами Республики Казахстан, хранению наличных денег и ценностей в иностранных банках, расположенных за пределами Республики Казахстан.

Вышеуказанные лица, в течение 6 месяцев со дня назначения на должность, а действующие в течение 6 месяцев со дня введения в действие Закона (с 31.12.2020г.) обязаны закрыть имеющиеся счета в иностранных банках, расположенных за пределами Республики Казахстан.

Вместе с тем, допускаются случаи, когда госслужащие вправе иметь счета в иностранных банках, а именно: когда они направлены на работу в загранучреждения, представительства и в международные организации от Республики Казахстан, или обучаются за рубежом, или проходят стажировку за рубежом, или находятся в заграничной командировке, или проходят лечение за рубежом, или находятся за рубежом в качестве законного представителя несовершеннолетнего ребенка либо в качестве опекуна или попечителя совершеннолетнего лица на период работы или учебы либо лечения госслужащего или соответствующего лица за рубежом, когда счет или наличные деньги и другие ценности в иностранных банках перешли по наследству.

В течение 6 месяцев со дня прекращения соответствующих

обстоятельств (к примеру, со дня возврата с заграничной командировки, с учебы и т.п.) или принятия наследства госслужащий обязан закрыть счет в иностранном банке и (или) прекратить хранение наличных денег и ценностей в иностранном банке.

Внесены изменения и в трудовое законодательства РК.

Так, в подпункте 2) пункта 2 статьи 26 Трудового кодекса закреплено, что не допускается трудоустройство в субъекты квазигосударственного сектора лица, совершившего коррупционное преступление.

До внесения данной поправки лицо, совершившее коррупционное преступление, запрещалось принимать только на должность, связанную с исполнением управленческих функций в субъектах квазигосударственного сектора.

Таким образом, в настоящее время на любую должность в любой организации квазигосударственного сектора не может быть принято лицо, ранее совершившее коррупционное преступление.

Кроме того, статья 52 Трудового кодекса дополнена пунктом 1-1, согласно которому в случае совершения работником квазигосударственного сектора коррупционного преступления, трудовой договор с ним подлежит расторжению.

При этом, согласно пункту 12 статьи 53 Трудового кодекса расторжение трудового договора по основанию, предусмотренному подпунктом 2) пункта 1-1 статьи 52 Трудового кодекса, производится на основании:

1) вступившего в законную силу обвинительного приговора суда за совершение коррупционного преступления;

2) вступившего в законную силу постановления суда или утвержденного прокурором постановления органа уголовного преследования о прекращении уголовного дела на основании пунктов 3), 4), 9), 10) и 12) части первой статьи 35 или статьи 36 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан, т.е. в случае прекращения уголовного дела по нереабилитирующим основаниям.

Внесены изменения также и в Уголовный Кодекс РК.

Так, в соответствии с поправками в статью 72 Уголовного кодекса условно-досрочное освобождение не применяется к лицам, осужденным за тяжкое и особо тяжкое коррупционное преступление.

Исключения составляют только два случая:

- совершение таких преступлений социально уязвимыми гражданами, которым относятся - беременные женщины; женщины, имеющие малолетних детей; мужчины, воспитывающие в одиночку малолетних детей; женщины в возрасте 58 и выше лет; мужчины в возрасте 63 и выше; инвалиды первой и второй группы;
- совершение таких преступлений осужденными, выполнившими все условия процессуального соглашения о сотрудничестве.

Нельзя путать соглашение о сотрудничестве со сделкой о признании вины.

Согласно ст.612 УПК РК соглашения о сотрудничестве – заключается по всем категориям преступлений при способствовании раскрытию и расследованию преступлений, совершенных преступной группой, особо тяжких преступлений, совершенных иными лицами, а также экстремистских и террористических преступлений.

Таким образом, по коррупционным преступлениям может быть заключено лишь при двух основаниях:

1) при наличии квалифицирующего признака – совершение преступления в преступной группе (по тяжким преступлениям);

2) по особо тяжким составам коррупционных преступлений (согласно УК – это часть четвертой статьи 366 УК (получение взятки в особо крупном размере), часть четвертая статьи 367 УК (дачи взятки в особо крупном размере), а также три состава воинских преступлений по частям третьей и четвертой статьи 450, части четвертой статьи 452 УК).

Кроме того, общим обязательным условием УДО являются:

- возмещения ущерба и отсутствия взысканий в местах лишения свободы и после фактического отбытия:

- не менее $\frac{1}{4}$ срока наказания, назначенного за тяжкое коррупционное преступление;

- не менее $\frac{1}{3}$ срока наказания, назначенного за особо тяжкое коррупционное преступление.

Изменены условия отбывания наказания для коррупционеров.

Согласно ранее действовавшей редакции статьи 46 УК лишение свободы лицам, осужденным за коррупцию, независимо от тяжести преступления, могли быть сразу направлены судом для отбытия наказания в учреждение УИС минимальной безопасности.

В настоящее время Учреждения определяются на общих основаниях.

Ужесточено наказание за коррупцию сотрудников правоохранительных органов, судей, взяточдателей и посредников во взяточничестве.

Ужесточение наказания за коррупцию сотрудников правоохранительных органов и судей реализовано через введение в статьях 361, 364, 365, 366, 369 и 370 УК таких квалифицирующих признаков, как

- «совершение коррупционного деяния сотрудником правоохранительного органа»;

- «совершение лицом, занимающим ответственную государственную должность в правоохранительном органе, или судьей» с более тяжким наказанием.

В результате совершения коррупционных правонарушений сотрудниками правоохранительных органов, автоматический квалифицируются по дополнительной квалифицирующей признакам.

Если обычному госслужащему грозит 4 года то сотрудниками правоохранительных органов 5, а занимающими ответственную государственную должность (к которым относятся депутаты Парламента, судьи, политические госслужащие и административные госслужащие корпуса «А») уже 6 лет

Соответственно, ряд коррупционных статей переходит в категорию тяжких, что в свою очередь влечет:

- в соответствии с пунктом 4 статьи 12 Закона «Об оперативно-розыскной деятельности» дает возможность проводить с санкции прокурора специальные оперативно-розыскные мероприятия (негласные аудио- и (или) видеоконтроль лица или места; негласные контроль, перехват и снятие информации, передающейся по сетям электрической (телекоммуникационной) связи и др.);

- в соответствии с введенным запретом на УДО лиц, осужденных за тяжкое и особо тяжкое коррупционное преступление, лишает указанных лиц возможности освобождения по УДО.

- в соответствии с внесенными поправками в статью 46 УК («Лишение свободы») отменяет возможность отбытия наказания сразу в учреждениях минимальной безопасности (колониях-

поселениях).

Кроме того, во взяточничестве предусмотрено усиление санкций в статьях 367 (Дача взятки) и 368 (Посредничество во взяточничестве).

По статьи 367 УК:

Максимальное наказание по части первой статьи 367 УК увеличено с 3 до 5 лет, по части второй данной статьи (дача взятки в значительном размере) – с 5 до 7 лет (от 50 до 3000 месячных расчетных показателей).

Таким образом, ч.2 переходит в категорию тяжких преступлений, что в свою очередь влечет вышеуказанные правовые последствия.

Данные изменения и дополнения сыграют положительную роль в предупреждении коррупционных правонарушений. Однако на наш взгляд их необходимо расширить. А именно:

- необходимо исключить ст.368 УК, предусматривающую посредничество во взяточничестве, поскольку фактически эти лица являются пособниками взяткодателя либо взяткополучателя. При этом действия посредника необходимо квалифицировать через ст. 28 УК РК как пособника, как это практикуется по преступлениям, связанных с незаконным оборотом наркотических средств.

- в целях публичности назначенного наказания, предусмотреть в качестве обязательного наказания, помимо основного - общественные работы.

- абзац 3 ч.2 ст. 50 УК РК дополнить «лишением права совершать сделки с предприятиями квазигосударственного сектора и участвовать в тендерах», так как лицо склонное к даче взятке не должен допускаться к гражданско-правовым договорам с государством.

- необходимо исключить абзац 1 ч.5 ст. 48 УК РК согласно которой не подлежит конфискации имущество, необходимое осужденному или лицам, находящимся на его иждивении, согласно перечню, предусмотренному уголовно-исполнительным законодательством;

Наличие данной нормы позволит легализовать имущество, которое приобретено на преступно нажитые деньги

- необходимо внести изменения и дополнить ст.78 УК РК в виде ограничения лицам, совершившим коррупционные

правонарушения, возможности помилования президентом;

- дополнить ч.3 ст.366 УК «Получение взятки» квалифицирующим признаком от иностранного гражданина, поскольку указанные действия затрагивают интересы Республики Казахстан в целом, граничат по своему умыслу изменой родине. Данный вывод исходит из того, что взяткодатель действует в интересах своей страны, в ущерб экономическим и политическим интересам РК;

- ст.247 УК РК предусматривает уголовную ответственность за получение незаконного вознаграждения.

Однако, уголовным законодательством РК не предусмотрена ответственность за дачу незаконного вознаграждения.

Тогда как именно в данном секторе зарождаются предпосылки к коррупционным правонарушениям (в области трудоустройства, здравоохранения, обучения в т.ч. и дошкольного).

Отсутствие данной нормы в целом способствует возникновению чувства безнаказанности у лиц, которые привыкли «решать вопросы», так как за это не предусмотрена уголовная ответственность.

В связи с чем, полагаем необходимым дополнить УК РК ст. 247-1 УК РК как «дача незаконного вознаграждения».

- Также на примере ст.323 Уголовного Кодекса Республики Кыргызстан необходимо предусмотреть в УК РК уголовную ответственность за «Незаконное обогащение».

Необходимость уголовной ответственности обусловлена тем, что согласно ст.20 Конвенции ООН Против коррупции «расходы гражданина должны соответствовать его доходу».

Санкцией данной нормы необходимо предусмотреть возможность конфискации имущества по которому должностное лицо не может предоставить доказательства законности его добычи.

В заключении хотелось бы отметить что 01.01.2020 года Казахстан стал членом Группы государств против коррупции Совета Европы (ГРЕКО)

(Группа государств против коррупции Совета Европы (ГРЕКО) образована в 1999 году с целью совершенствования антикоррупционной политики стран-членов на основе передовых европейских стандартов. ГРЕКО объединяет 49 государств, в числе которых такие страны, как США, Великобритания, Германия,

Франция, Швеция, Норвегия и другие. Из постсоветских государств в ГРЕКО входят Россия, Азербайджан, Грузия, Украина, Молдова, Беларусь.)

В 2021 году ГРЕКО планирует провести оценку проводимой работы по борьбе с коррупцией нашей Республики.

Предлагаемые мною изменения и дополнения полагаю будут способствовать положительной оценке проводимой государством работы в данном направлении.

Литература:

Послание народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий»,
Закон РК «О противодействии коррупции»
Трудовой Кодекс
Уголовный Кодекс Республики Казахстан
Уголовный Кодекс Кыргызской Республики от 02.02.2017 года

УДК 340.6

С.А. Сергеев,

*магистр юриспруденции, Казахский гуманитарно-юридический
инновационный университет, г. Семей.*

sergeev-1955.18@mail.ru

КОРРУПЦИЯ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОЯВЛЕНИЯ, ПРИЧИНЫ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Аннотация. В статье раскрываются вопросы коррупции в сфере высшего образования, выявлены ее причины, предложены способы и методы преодоления и минимизации её проявлений.

Ключевые слова: высшее образование, мера, сфера, коррупция, получение взятки, преодоление коррупции.

CORRUPTION IN HIGHER EDUCATION: MANIFESTATIONS, CAUSES AND WAYS TO OVERCOME IT

Summary. In this article, the significance of the object of encroachment in criminal law is fully disclosed. The correct definition of the object of encroachment provides an opportunity to determine the legal nature of a specific criminal offense.

Keywords: object of criminal offense, object of encroachment, object value.

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ: КӨРІНІСТЕРІ, СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ЖЕҢУ ЖОЛДАРЫ

Түйін. Мақалада жоғары білім беру саласындағы сыбайлас жемқорлық мәселелері ашылады, оның себептері анықталады, оның көріністерін еңсеру және азайту тәсілдері мен әдістері ұсынылады.

Түйінді сөздер: жоғары білім, шара, сала, сыбайлас жемқорлық, пара алу, сыбайлас жемқорлықты жеңу.

Коррупция сопровождает человечество с древнейших времен. Древнейшие свидетельства о коррупции чиновников можно встретить в архивах древнего Вавилона (вторая половина XXIV в. до н.э.), а позднее (XIX в. до н.э.) и в знаменитых Законах вавилонского царя Хаммурапи.

Самое интересное за прошедшие тысячелетия природа человека почти не изменилось, не изменилось и поведение чиновника.

В соответствии с п. 6) ст. 1 Закона Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № 410-V «О противодействии коррупции», коррупция – незаконное использование лицами, занимающими ответственную государственную должность, лицами, уполномоченными на выполнение государственных функций, лицами, приравненными к лицам, уполномоченным на выполнение государственных функций, должностными лицами своих должностных (служебных) полномочий и связанных с ними возможностей в целях получения или извлечения лично или через посредников имущественных (неимущественных) благ и преимуществ для себя либо третьих лиц, а равно подкуп данных лиц путем предоставления благ и преимуществ [1].

Одной из приоритетных задач построения демократического общества на сегодняшний день является борьба с коррупцией.

В Послании Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» сказано: «Коррупция – не просто правонарушение. Она подрывает

веру в эффективность государства и является прямой угрозой национальной безопасности. Мы должны резко усилить борьбу с коррупцией, в том числе посредством совершенствования антикоррупционного законодательства, с тем чтобы достичь нашей конечной цели – искоренить коррупцию как явление» [2].

Актуальность темы конференции заключается в том, что антикоррупционные меры в учреждениях образования на сегодняшний день являются острой проблемой в образовании Республики Казахстан, поэтому мы считаем, что нужно принимать жесточайшие меры по искоренению взяточничества со стороны наших преподавателей.

Тема коррупции в высшем образовании является новым направлением науки, в котором еще предстоит сформировать собственный категориальный аппарат, свою терминологию и определить методы исследования.

Междисциплинарная природа данной темы предопределяет ее зависимость от других, хорошо развитых, дисциплин, таких как микроэкономика, теория организаций, политическая экономия, образовательная политика и социология. Соответственно, большая часть терминов, используемых в описании коррупции в высшем образовании, не являются специфическими или уникальными, но напротив, заимствованы из терминологии смежных дисциплин. Специальный профессиональный язык необходим для передачи информации и обсуждения основных проблем в междисциплинарной теме коррупции в высшем образовании.

Так, Осипян А. Л. предлагает следующие термины, сопровождаемые краткими определениями и описанием, используемые в исследованиях и обсуждении коррупции в высшем образовании:

Агентское отношение (Agency relationship) – это отношение между преподавателями и администрацией вуза. Агентское отношение является центральной составляющей агентских теорий, из которых выводятся теоретические объяснения коррупции. В случае с высшим образованием, администрация вузов рассматривается в качестве владельца, а преподаватели – в качестве агентов. Такой стандартный подход, тем не менее, является слишком упрощенным. Если вуз финансируется из государственного бюджета, т.е. за счет средств налогоплательщиков, то отношение между государством и вузом

тоже представляет собой агентское отношение.

Более того, преподаватели и руководство вузов являются агентами вузов, особенно в том случае, если на них возложена задача оценки качеств и профессиональных квалификаций студентов. Соответственно, они могут предать интересы своих собственников, в данном случае общество, если они предоставляют образовательные услуги низкого качества и присуждают профессиональные квалификации незаслуженно, без надлежащих профессиональных навыков. Данный подход значительно расширяет область применения концепции агентских отношений в высшем образовании.

Академическая коррупция (Academic corruption) включает в себя нелегальные и неправомерные действия и операции, входящие в или имеющие непосредственное отношение к образовательному процессу. К данным действиям и операциям относятся: необъективное оценивание абитуриентов и коррупция при поступлении в вуз, необъективное оценивание знаний студентов, включая экзаменационные сессии, курсовые работы, рефераты, и текущую успеваемость, защиту дипломных работ и получение дипломов, присвоение квалификаций; списывание на экзаменах; копирование чужих трудов и выдача их за свои собственные; неспособность или отказ от научного руководства студентами; нарушение исследовательской этики; фальсификация данных, используемых в научных исследованиях; «мертвые души» или несуществующие преподаватели, присутствующие в вузах формально, в виде трудовых книжек; необъективная оценка преподавателей при найме на работу или продвижении по академической и служебной лестнице.

Термин «Академическая коррупция» не является однозначным термином «коррупция в высшем образовании». Академическая коррупция представляет собой лишь определенную часть коррупции в высшем образовании [3,с.7].

Коррупцию в высших учебных заведениях можно разделить на 3 условных последовательных этапа:

1) поступление (эта проблема была частично решена путем введения системы ЕНТ). Однако основой для коррупционных действий может быть оказание услуг при сдаче КТА (комплексного тестирования абитуриента), поступающего в ВУЗ на базе среднего специального образования.

2) период учебного процесса (самый распространенный и наиболее неконтролируемый этап распространения и процветания коррупции и коррупционных схем). Основной проблемой распространения коррупции на этом этапе является равнодушие и выгода этого явления для студенчества.

На уровне учебного процесса коррупцию вызывает некачественное преподавание, субъективное оценивание и незаинтересованность студентов в получении знаний.

3) период завершения учебного процесса.

Коррупция в сфере высшего образования принимает различные формы:

1. Чистые взятки, которые берет преподаватель за «успешно» сданный экзамен, будь то промежуточный или выпускной;

2. «Благотворительный взнос на развитие» ВУЗа, факультета, кафедры;

3. Принуждение студентов покупать материалы, автором которых является преподаватель;

4. «Подготовительные курсы при вузах», гарантирующие стопроцентное поступление;

5. Оценка знаний студента по национальным, родовым, культурно-социальным и другим предубеждениям.

Наиболее характерными видами уголовных правонарушений, связанных с коррупцией в сфере образования, являются следующие:

1) получение взятки за поступление в высшее учебное заведение. Это самая распространенная форма злоупотреблений. По некоторым оценкам за получением взятки за поступление в высшее учебное заведение кроется 80 % уголовных правонарушений;

2) получение взятки за аттестацию и сдачу экзаменов в учреждениях высшего образования;

3) получение взятки за заключение договора аренды помещений в образовательном учреждении и превышение должностных полномочий путем незаконной сдачи в аренду государственного имущества;

4) продажа дипломов лицам, не прошедшим обучения в образовательном учреждении [4,с.34].

Сомнения вызывает уже не вопрос «Давать или не давать?», а лишь вопрос «Сколько?» В системе высшего образования

сформировался явный рынок, и оценка (аттестация, экзамен) в полной мере стала товаром.

Получение высшего образования является неким итогом в жизни любого человека, существенно влияет на его последующую профессиональную деятельность и получение им определенных социальных благ (должность, звание и т. п.), поэтому значимость именно этого уровня образования очевидна.

Коррупция в системе образования во многом обусловлена престижем высшего образования в наши дни, причем скорее его формальных признаков.

Получение диплома о высшем образовании стало основным пунктом, который, по мнению родителей, обеспечит безбедное светлое будущее их детям.

Причем неважно, каким путем этот диплом получен. В стране создан маниакальный ажиотаж вокруг престижности высшего образования, и эта сфера местами превратилась в прибыльный бизнес.

Развитию коррупции в сфере высшего образования способствуют многочисленные обстоятельства и причины, но главная причина – это нездоровье государства, диагноз которого – коррупция всех эшелонов власти. Во-первых, коррупция в высшем образовании медленно, но верно опривычивается, становится неотъемлемой частью системы. С точки зрения основного потребителя ее услуг, студентов, она уже сегодня – нормальное явление. При этом коррупция становится выгодной не только конкретным коррупционерам, но и самим ВУЗам. Кроме того, возникает система социального контроля, карающая тех, кто не хочет встраиваться в коррупционные механизмы. Во-вторых, коррупционные отношения заставили большую долю студентов переориентироваться на них как на основную модель жизни в ВУЗе. Это может привести к тому, что приобретаемая здесь коррупционный опыт в качестве базовой модели работы, современный студент легко перенесет его в завтрашнюю жизнь вне сферы высшего образования.

В связи с вышеизложенным можно выделить следующие пути борьбы с коррупцией в сфере высшего образования:

1. Повышение социально-экономического статуса и престижа профессии преподавателя;
2. Жесткий профессиональный отбор и психологическое

тестирование при приеме на работу в высшие учебные учреждения;

3. Регулярное проведение мероприятий, направленных на повышение педагогической культуры, профессионального самосознания преподавателей и нетерпимого отношения к проявлениям коррупции;

4. Регулярное проведение в образовательных учреждениях мероприятий, направленных на повышение правовой грамотности среди преподавателей и студентов;

5. Достойная оплата труда преподавателей и вместе с тем необходимость повышения уровня профессионализма и моральной ответственности руководителей, преподавателей и работников ВУЗов за состояние их учебных заведений и всей системы высшего образования в целом;

6. Воспитание корпоративного духа в студентах и их активное включение в процесс создания демократической системы управления вузом.

7. Усиление правовой ответственности за коррупционные действия (бездействия). Правовые меры должны предприниматься по отношению к обеим сторонам: тем, кто даёт взятки, и тем, кто их берёт. При этом, общественность должна быть уверена, что службы, расследующие коррупцию, действуют эффективно и юридически законно. Кроме того, общественное порицание должно стать неотъемлемой частью процесса наказания.

Безусловно, полностью коррупция не исчезнет никогда, но необходимо уменьшить ее до таких размеров, при которых она не угрожала бы существованию общества. Эти мероприятия в комплексе усилят доверие общества к системе образования. Ведь образование является одним из гарантов социального единства народа, и если общественность придет к выводу, что система образования коррумпирована, то она разуверится в будущем своего народа.

В целях дальнейшего определения основных направлений антикоррупционной политики государства утверждена Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы.

Список использованной литературы

1. Закон РК от 18 ноября 2015 года № 410-V «О противодействии коррупции».

2. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» от 14 декабря 2012 г.
3. Осипян А. Л. (2009). Терминологический словарь Коррупция в высшем образовании. doi: <http://people.vanderbilt.edu/~ararat.osipian/>.
4. Кравченко Л.Г., Прокопенко Л.И. Особенности форм коррупции в системе высшего образования России // Философия права. 2016. - № 1 (74). - С.34.

ӘОЖ 172

Н.И. Ибрагимова,

аға оқытушы, Қазақ инновациялық-гуманитарлық заң университеті, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ҮШІН МОРАЛЬДЫҚ-ЭТИКАЛЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК

Түйіндеме: Мақалада сыбайлас жемқорлық пен сыбайлас жемқорлық желілері адамгершілік құндылықтар мен моральдық-этикалық нормалар тұрғысынан, сыбайлас жемқорлықтың экономикалық және психологиялық құрамдас бөлігі, сыбайлас жемқорлық қатынастарының модельдері, сыбайлас жемқорлықтың нысандары мен түрлері, оның себептері мен салдары, экономикалық, саяси тұрғыдан, сонымен қатар әлеуметтік және мәдени қатынастар қарастырылған.

Түйінді сөздер: моральдық құндылықтар; моральдық-этикалық стандарттар; сыбайлас жемқорлық; сыбайлас жемқорлық желілері; сыбайлас жемқорлық қатынастарының модельдері

МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА КОРРУПЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Аннотация: В статье рассматриваются коррупция и коррупционные сети с точки зрения нравственных ценностей и морально-этических норм, экономико-психологическая составляющая коррупции, модели коррупционных отношений, формы и виды коррупции, ее причины и последствия в экономических, политических, социальных и культурных отношениях.

Ключевые слова: нравственные ценности; морально-этические

нормы; коррупция; коррупционные сети; модели коррупционных отношений

MORAL AND ETHICAL RESPONSIBILITY FOR CORRUPTION ACTIVITIES

Resume: The article examines corruption and corruption networks from the point of view of moral values and moral and ethical standards, the economic and psychological component of corruption, models of corruption relations, forms and types of corruption, its causes and consequences in economic, political, social and cultural relations.

Key words: moral values; moral and ethical norms; corruption; corruption networks; models of corruption relations

Адамзат өркениеті тарихында діни ілімге негізделген мораль нормалары тұлғаның қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Адамның моральдық қағидаттарды саналы түрде сақтауы оның сыбайлас жемқорлыққа деген қатынасы бойынша ұстанымына байланысты. Ол оны кез келген мемлекеттік құрылыстың мәңгі жолсерігі немесе нақты қарсы тұра алатын және қарсы тұру қажет жағымсыз қоғамдық құбылыс ретінде қабылдайды. Сыбайлас жемқорлық қоғамдық зұлымдық ретінде қоғамға ыдыратушы ықпал етеді. Жастарды тәрбиелеудегі кемшіліктер мен қателіктер, мемлекеттік қызметшілердің сыбайлас жемқорлық ықпал үшін әлсіз санаттарына тиісті көңіл бөлмеу аса жағымсыз салдарға әкеледі. Адамгершілік, әділдікке сену, этикалық мінез-құлық нормаларын сақтау қажетті жағдайлар кешенін білдіреді. Осы құрамдас бөліктерсіз сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қалыптаса алмайды және мемлекеттік жазалау саясаты пәрменді бола алмайды. Мінез-құлық актілеріндегі моральдық қағидаттардың құқықтық тыйымдар немесе қылмыстық аңду қаупіне қарағанда әсері көп. Адамгершілік бастаулары тамыр жайған қоғамда заң сақталып, жемқор өзін қолайсыз сезінеді, қылмыстық мүмкіндіктерін жүзеге асыра алмайды. Басқаша айтқанда, мораль (қолданыстағы мінез-құлық ережелерінің жиынтығы ретінде) және жоғары өнегелі орта жемқордың қылмыстық іс-әрекетін қиындатады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін жазалау шаралары жеткіліксіз. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жазалау тетіктеріне немесе ғылыми зерттеулерге

ғана сүйенбеуі тиіс. Адамдардың сыбайлас жемқорлық туралы моральдық құндылықтар негізінде қалыптасатын түсінігін басты мәселе қойған жөн. Адамгершілік ұстанымы мықты адам сыбайлас жемқорлықты былайша сипаттайды: – өзі үшін, өз елі және оның болашағы үшін төнетін нақты қауіп; 104 – азаматтың өзін азаматты болып табылатын елмен байланыстыруын тоқтатуының бір себебі; – ұлттық байлықты тонау және қоғамдық сананы бұзу арқылы параға сатып алу және заңсыз баюдың қылмыстық сызбасы; – мемлекеттің құрылысына, өнегелік құндылықтарына қол сұғатын және бұқара санасына жалған құндылықтарды енгізу үшін жағдайлар жасайтын қылмыстық идеологияны заңсыз енгізу; – заңдар жұмыс істемейтін және әділдікке орын жоқ әділетсіз өмір. Мемлекеттік қызметшілердің сыбайлас жемқорлыққа қатысты әрекет жасауға мүмкіндіктері мен жағдайларын болдырмауға әсер ететін бағыттардың бірі этикалық нормалардың талабын сақтауды қадағалауды күшейту. Адамгершілік құндылықтар туралы ертеректе айтылса да, Ш. Құдайбердіұлының сөздері әлі де маңызды: «Адамдарды еңбек етуге үйретіп, білім беру керек, алайда осының бәрі адам бойындағы жаман қасиеттерден арылуға көмектесе алмайды [2]. Адамды тәрбиелеу барысында «арғылымын» міндетті түрде енгізу қажет. Бұл жөнінде ақылды адамдар ойлануға тиіс. Олар бұл теорияны барлығына міндетті пән ретінде дайындаулары керек. Жас кезден бастап адам бойында жоғары тәртіптілік, өзіне-өзі сыйлау сынды қасиеттерді сіңіру арқылы тәрбиелеу керек. Сонда ғана адамзат пен адамды түзеу үміті оянады». Сондықтан қарапайым адамдарға қойылатын талаптарға қарағанда неғұрлым жоғарылау, өзі-өзіне рухани-адамгершілік және саналы шектеу қою, сыбайластықтың деңгейін төмендетуде, саяси және әкімшілік этиканың маңызды аспектісі. Қатардағы азаматтардан көрі, белгілі бір лауазымды иеленген саясаткерлердің немесе мемлекеттік қызметшілердің көбірек лауазымдық мүмкіншіліктері бар, сондықтан дәл соларға тиісті шектеуліктер қойылады және олар өзі-өздеріне шектеулік қоюлары тиіс. Іс жүзіндегі мүмкіншіліктердің барлығы бірдей оларға рухани қанағат тұрғысынан жарамды бола бермеуі тиісті. Отбасы қандай болса, қоғам да сондай болады деген түсінік бар. Қоғамда жүретін барлық коллизиялар отбасы қатынастарында қалай болғанда да көрініс табады. Моральдық адамгершілік ілгерілеу, құндылықты ұстанымдар, қоғамның артықшылықтары отбасы қатынастарының

негізін құрайды, 105 отбасылық тәрбиелеу траекториясын қалыптастырады. Сондықтан отбасы қоғамдық дамудың маңызды индикаторы болып табылады. Отбасы қоғамның бөлшегі ретінде қоғам дамуына белгілі бір ықпал етеді, қоғамдағы моральдық адамгершілік ахуалға әсер етеді. Отбасы құндылықтарды, дәстүрді, мәдениетті, өмір салты мен дүниетанымдық ұстанымдарды көрсетеді. Отбасы әлеуметтік институт ретінде көптеген функцияларды орындайды: халықтың өсіп-өнуі, жаңа жағдайда алдыңғы ұрпақтан жинақталған шаруашылық-экономикалық, тәрбиелеу, әлеуметтік, оның ішінде әлеуметтік тәжірибенің бейімделу функциясы [3]. Қоғамда моральдық-адамгершілік деңгей төмендеген кезде, отбасында осындай құбылыстарға қарсы күресу қиынға түседі. Ол тұлғаның санасы мен рухани әлемі деңгейінде бұл мәселені реттеуге, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлық пен парақорлықтың орнықты сипатын тәрбиелеуге күші жетпейді. Себебі көбі адал, парасатты болу пайдалы емес, кейде бұл қасиеттер жеке өмірінде проблемаларды шешуге және өмір сүруге кедергі келтіреді деп санайды. Тұлғаның сыбайлас жемқорлық мінез-құлықтың түп-тамыры, себептерін индивидтің ұлттық ділінен емес, керісінше рухани-адамгершілік әлемінен іздестіру қажет. Бұның бәрі балалық шақта іргесі қаланып, содан кейін жас кезінде дамиды және біртіндеп тұлғаның жеке мінезқұлқының орнықты стереотипіне айналатыны сөзсіз екеніне көз жеткізе аласыз. Сондықтан отбасы бұл мәселемен мақсатты түрде айналысуы, индивидтің мінез-құлқындағы және санасындағы жағымсыз әлеуметтік ауытқуларды түзетуге тиіс. Отбасында балаларды еңбекке, еңбекқорлыққа тәрбиелеу дәстүрі әрқашан да болған. Сондықтан отбасында ұлттық тәрбиенің негізі, адамгершілік пен іс-әрекеттің өзегі ретінде адал еңбек басым болуы тиіс. Сонда ғана отбасы деңгейінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тосқауыл қоя аламыз. Өскелең ұрпақты тәрбиелеуде отбасының адамгершілік жауаптылығын арттыру қажет; отбасында борыш, адалдық, ар-намыс, әділдік талаптарына сәйкес келетін тұлғаның мінез-құлқының адамгершілік реттеуіштерін күшейту қажет; адамды адамгершілік, әділдік пен 106 ар-ождан рухында тәрбиелеу тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің негізі ретінде қоғам мен мемлекеттің тарапынан сұранысқа ие болуы тиіс. Әрбір еңбек ұжымында іскерлік этикасының Кодексі болады. Аталған құжатта қызметкер мен жұмысшылардың жұмыс істеу барысында

ұжымда ұстануға тиісті моральдық-этикалық нормалары белгіленеді. Кадрлар өздерінің еңбек қызметінде өнегелі және адал болуы тиіс. Олар еңбек процесінде ұжымның Кодексі, басқа да ішкі құжаттарымен және жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормалармен белгіленген іскерлік этикасының ережелерін сақтауы, еңбек тәртібін ұстануға, еңбек міндеттемелерін орындауда белгілі болған мәліметтерді, мемлекеттік құпияларды, заңмен қорғалатын қызметтік, коммерциялық немесе басқа да сырларды жарияламауға; шығу тегіне, әлеуметтік, қызметтік және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге деген қатынасына, нанымына, тұратын жеріне және басқа себептерге қарамастан адам немесе азаматтың құқықтарын, ар-намысын және абыройын құрметтеуге; Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері болып табылатын – мемлекеттік Елтаңба, мемлекеттік Ту және Мемлекеттік Әнұранға құрметпен қарауға; мемлекеттік және басқа тілдерге, барлық ұлттардың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына құрметпен қарауға; басқа әріптестеріне құрметпен қарауға, өзін әдепті әрі лайықты ұстауға міндетті болады. Әр салада қойылатын талаптар әр түрлі болуы мүмкін, бірақ іскерлік Кодексте көрсетілген міндеттерді ұжым кадрлары орындауы тиіс. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес заңнамаларында көрсетілгендерді басты назарда ұстап, ұжымда сыбайлас жемқорлықты болдырмауға, оның алдын алып, ұжымдағы тұлғалардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін, төзбеушілігін қалыптастыруға міндетті. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторинг туралы былай деп көрсетілген: 1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторинг – сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың тиімділігіне, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қолдану практикасының жай-күйіне, сондай-ақ қоғамның сыбайлас 107 жемқорлық деңгейін қабылдауы мен бағалауына қатысты ақпаратты жинау, өңдеу, жинақтап-қорыту, талдау және бағалау жөніндегі қызметі [1]. 2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторингтің мақсаты – сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қолдану практикасын бағалау болып табылады. 3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторингтің дереккөздері – құқықтық статистика мен жеке және заңды тұлғалардың өтініштері, үкіметтік емес және

халықаралық ұйымдардың мәліметтері, әлеуметтік сұрау жүргізу деректері мен бұқаралық ақпарат құралдарындағы жарияланымдар, сондай-ақ заңмен тыйым салынбаған өзге де ақпарат көздері болып табылады. 4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторингтің нәтижелері сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне талдау жүргізу, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға бағытталған шараларды жетілдіру үшін негіз болып табылуы мүмкін. 5. Осы баптың ережелері арнаулы мемлекеттік органдардың қызметіне қолданылмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қараша
2. Тасболатов А. «Сыбайластық салдары». //Егемен Қазақстан, 2006ж. №8 3 қараша – Б. 4.
3. Мәмет С. Сыбайлас жемқорлықпен күрес науқандық шаруа емес. //Егемен Қазақстан. - №135-136. 2008. – Б. 2.

ОӘЖ 34

М.Б. Сабырбаева,

старший преподаватель кафедры истории Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета

ӘДІЛ СОТ - СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ТОСҚАУЫЛ (Академик С.З. Зиманов билер соты туралы)

Салық Зиманұлы Зиманов (1921-2011) — белгілі қоғам және мемлекет қайраткері, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҰҒА академигі. Салық Зимановтың ғылым шыңына өрлеу жолы ерекше. Жастайынан таңдаған кәсібінің биігіне көтерілуге күш салды. Достоевский қағидасына сәйкес әрекет етті. Әріптестерінің арасында батыл қадамымен ерекшеленді. Әскери қызметін Отан соғысында қатардағы жауынгер болып бастап, полк командирі ретінде аяқтады. Одақтық заң институтын 2 жыл сырттай оқып бітіріп, кандидаттық диссертациясын табысты түрде қорғады. 31 жасында Қазақстан Ғылым академиясы Заң институтының директоры болып тағайындалды. Қазақстан тарихында заң ғылымдарының алғашқы академигі болып сайланды. Сәтбаевтың көзі тірісінде ұлт ардақтысы ретінде алдыңғы қатарға шығып,

Қазақстанның мемлекеттік дәрежесі мен даңқын асқақтатуға ат салысты.

Салық Зиманов десе, ең алдымен, еліміздің егемендігі еске түседі. Өйткені, Қазақстанның тәуелсіздігіне даңғыл жол салып берген басты қадам 1990 жылдың 25 қазанында қабылданған Қазақ КСР-нің «Мемлекеттік егемендігі туралы» Декларациясы еді. Оның жобасын дайындаған депутаттық комиссияның басшысы дәл осы Зиманов болатын. Осы еңбегі үшін оны Қазақтар тарихында АҚШ тарихындағы Джефферсонмен теңестіру орынды деп санауға болады.

1990-1995 жылдары Жоғарғы кеңестің депутаты болған С. Зиманов 1993 жылғы Конституцияның жобасын жасауға және оны қабылдауға қатысты. Оның «Қазақстан Республикасының Конституциясы және Парламенті» атты еңбегінде Қазақстанда жүргізілген конституциялық реформалар мен парламентаризмнің қалыптасуына байланысты мақалалар жинақталды. Жұмыста алғашқы Конституцияның жобасын әзірлеуге қатысты қиындықтар талқылауға түседі. Президенттік билік жүйесінің кейбір өзекті мәселелері сөз етіледі. Парламент және заң шығарудың өзекті мәселелерін талдай келе, С.Зиманов Парламентте құқықтық мәдениеттің қалыптасу деңгейін ерекше сөз етеді. Азаматтарды әлеуметтік қорғаудың мәселелерінің кейбір қырлары уақыт талабы тұрғысынан сараланған. Конституциялық реформаны жүргізудің және мемлекеттік билік жүйесін өзгертудің тиімділігіне де байланысты ұсыныстар да сарапқа салынған. С. Зиманов сонымен қатар, жұмыс жасайтын тиімді Парламент моделін ұсынған.

Сонымен, академик С. Зиманов Қазақстан Республикасының негізгі Ата заңын қабылдауға және жаңашыл Парламент моделін құрған ойшыл ғалымдардың бірі екені сөзсіз.

С. Зимановтың сот төрелігін жүзеге асырудағы сот жүйесі мен судьялардың рөлі мен жауапкершілігін күшейту, іріктеу принциптерін, судьяларды қалыптастыру мен тағайындау механизмін өзгерту қажеттілігі туралы ұсыныстары да қолдау тауып іске асты.

Академик С. Зиманов үшін Қазақстанның тәуелсіздігі, оның мемлекеттік институттарының нығаюы, заманауи құқық жүйесін құру, соттардың тәуелсіздігі мен заңның үстемдігін қамтамасыз ету әрқашан бірінші орында тұрған.

С.З.Зиманов Қазақстанның заң қауымдастығы үшін ең алдымен көрнекті ғалым-зерттеуші ретінде танымал, әсіресе

қазақтың билер соты туралы еңбегі зор. Қазақтың билер соты тарихта өз заманында ең әділ сот ретінде барлық заңгерлермен танылады. Жемқорлықпен күресудеманызды құралдың бірі әділ сот.

Қолданған әдебиет:

• Зиманов С.З. Вопросы методологии изучения национально-государственного строительства // Общественный строй казахов первой половины XIX века и Букеевское ханство. — Алматы: Арыс, 2009. — 400 с.

• Қазақтың ата заңдар. Құжаттар, деректер және зерттеулер = Древний мир права казахов. Материалы, документы и исследования. 10 томдық. Өзгертіліп, толықтырылған 2-басылым / Бағдарлама жетекшісі: С.З.Зиманов. — Алматы: Жеті жарғы, 2004. («Интеллектуал-Парасат» заң компаниясы). 1-7 тт. Қазақша, орысша, түрікше, ағылшынша.

• Материалы по казахскому обычному праву: Сб. Научно-популярное издание / Сост.: — научные сотрудники сектора права Академии Наук Республики Казахстан: Т.М. Культеев, М.Г. Масевич, Г.Б. Шакаев. — Алматы: Жалын, 1998 — 464 с.

ӘОЖ 343.35

Н.М.Ногаева,

Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті

Семей қаласы

e-mail: nurbanu.makash@mail.ru

ТҮРЛІ САЛАЛАРДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ӘРЕКЕТТЕРІ ҮШІН ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІК

Түйін. Мақалада түрлі салалардағы сыбайлас жемқорлық және оның қоғам өміріне төндіретін зиянына түсінік бере отырып, онымен күресудің заңдылықтары мен жолдары қарастырылған. Сондай-ақ бүгінгі күнге дейінгі жемқорлыққа қарсы күресу бағытындағы заңдар, мемлекеттік бағдарламалар мен ғалымдардың зерттеулері талданған.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, мемлекеттік қызмет, жауаптылық, пара алу, пара беру, билікті немесе қызметтік өкілеттікті асыра пайдалану, қызмет өкілеттігін теріс пайдалану, заңдылық, ашықтық, құқық бұзушылық

ПРАВОВАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА КОРРУПЦИОННЫЕ ДЕЙСТВИЯ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ

Аннотация. В данной статье рассмотрены закономерности и способы борьбы с коррупцией и ее ущербом для жизни общества. Также проанализированы законы, государственные программы и исследования ученых по борьбе с коррупцией на сегодняшний день.

Ключевые слова: коррупция, государственная служба, ответственность, получение взятки, дача взятки, превышение власти или служебных полномочий, злоупотребление служебными полномочиями, законность, прозрачность, правонарушения.

LEGAL LIABILITY FOR CORRUPT PRACTICES IN VARIOUS FIELDS

Summary. This article discusses the patterns and ways to combat corruption and its damage to society. It also analyzes the laws and research of scientists on the fight against corruption to date.

Keywords: corruption, state service, responsibility, taking a bribe, giving a bribe, abuse of power or official authority, abuse of official authority, legality, transparency, misdemeanors.

Қоғамға қауіпті әлеуметтік құбылыстардың бірі сыбайлас жемқорлық.

Сыбайлас жемқорлық –бүгінгі күні қоғамның түрлі саласында кездесіп, қоғам дамуына кері әсерін тигізіп отыр. Ол экономика мен әлеуметтік қатынастарға зиян тигізіп қана қоймай, қоғамның құндылықтық және моральдық-адамгершілік ұстанымдарын бұрмалайды, сонымен бірге мемлекеттік аппараттың тиімді іс-қимыл жасауына әрі елде жүргізіліп отырған тұрақтылық пен қауіпсіздік саясатына кері әсерін тигізеді.

Қазіргі уақытта Қазақстанда жемқорлыққа қарсы күрестің пәрменділігін арттыруға бағытталған кешенді шаралар жүзеге асырылып отыр.

Смағұлов А.А. «Сыбайлас жемқорлық қылмысқа қарсы күрес проблемалары» атты еңбегінде Қазақстан өзінің тәуелсіздік алғаннан бастап әлемдік стандарттарға сай сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұратын тиімді институттар мен механизмдерді ұстанып келе

жатқандығын айтты[1].

Біздің еліміздегі сыбайлас жемқорлықпен күресетін бағдарламалық құжаттар қатары бекітіліп жүзеге асырылып келеді. Атап айтсақ 2011-2015 жылдарға арналған Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы Бағдарламасы мен 2014-2015 жылдарға арналған Қазақстан Республикасында көлеңкелі экономикаға қарсы кешенді Жоспардың жалғасы ретінде Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылдың 26 желтоқсанындағы Жарлығымен 2015-2025 жылдарға арналған ҚР сыбайлас жемқорлыққа қарсы Стратегиясы бекітілді.

«Қазақстан-2050 Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» сыбайлас жемқорлықтың ұлттық қауіпсіздікке тікелей қауіп төндіріп отырған дәрежеге жеткенін көрсете отырып, мемлекет пен қоғамды осы жағымсыз құбылыспен күресуде күш-әрекеттерді біріктіруге бағыттайды.

Қазақстанда сыбайлас жемқорлық әрекеттері үшін жауапкершілік көзделген заңдар, кодекстер бар. Атап айтсақ Қ Р Қылмыстық кодексі, Қ Р әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі, «Сыбайластық жемқорлыққа қарсы күрес туралы» және «Мемлекеттік қызмет туралы» заңдар қолданысқа енгізілген.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы" Заңның 1-бабының 6-тармақшасына сәйкес сыбайлас жемқорлық – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың өздерінің лауазымдық (қызметтік) өкілеттіктерін және соған байланысты мүмкіндіктерін жеке өзі немесе делдалдар арқылы жеке өзіне не үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) игіліктер мен артықшылықтар алу немесе табу мақсатында заңсыз пайдалануы, сол сияқты игіліктер мен артықшылықтарды беру арқылы осы адамдарды параға сатып алу деп белгіленген [2].

Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі өз өкілеттіктері шегінде Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатын іске асыру және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы үйлестіру жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті орган болып табылады[3].

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды өз құзыреті шегінде барлық мемлекеттік органдар, ұйымдар, квазимемлекеттік сектор субъектілері және лауазымды тұлғалар жүргізуге міндетті.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтауды, жолын кесуді, ашуды, тергеп-тексеруді және алдын алуды және оларды жасауға кінәлі адамдарды жауапқа тартуды өзі құзыреті шегінде прокуратура, ұлттық қауіпсіздік, ішкі істер, әскери полиция органдары, экономикалық тергеп-тексеру қызметі, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметі жүзеге асырады.

Сыбайлас жемқорлық әрекеттері жасағаны айқындалған шенеуніктер ешқандай лауазымдары мен қызметтік дәрежелеріне қарамастан заңның толықтай талаптары бойынша жауаптылыққа тартылады.

Қылмыстық-құқықтық саясат сыбайлас жемқорлықтық қылмыс жасағаны үшін лауазымдық тұлғалардың қатаң жауаптылығын қамтамасыз етеді.

Сыбайлас жемқорлық қылмыс үшін қатал жауаптылыққа тарту қажеттілігі 2010-2020 жылдарға арналған ҚР құқықтық саясат Тұжырымдамасында қарастырылған. Мұндай принципалдық ұстаным 2015 жылдың 1 қаңтарынан бастап қолданысқа енген жаңа қылмыстық кодексте де жүзеге асырылған.

Атап айтқанда, сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған тұлғаларға ескіру мерзімі қолданылмайды, оларға шартты түрде соттауды қолдану және де мемлекеттік қызметте лауазымға тағайындалу құқығына ғұмыр бойы тыйым салынған.

Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексіне бойынша сыбайлас жемқорлық қылмыстарына мыналар жатады: мемлекеттік қызметтер атқаруға уәкілетті адам не оған теңестірілген адамдар жасаған сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иеленіп алу немесе ысырап ету, егер оларды өзінің қызмет бабын пайдаланумен қатар жасаса (*ҚК 189-бабы*); мемлекеттік функцияларды атқаруға уәкілетті адам не оған теңестірілген адам жасаған алаяқтық, егер ол өз қызмет бабын пайдаланумен ұштасса (*ҚК 190-бабы*); мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті не оған теңестірілген адам жасаған жалған кәсіпкерлік, егер оларды өз қызмет бабын пайдаланумен ұштастырып жасаса (*ҚК 215-бабының үшінші бөлігі в тармағы*); мемлекеттік қызметтер атқаруға уәкілетті адам не оған теңестірілген адам жасаған заңсыз жолмен

алынған ақша қаражатын немесе өзге мүлікті заңдастыру, егер оларды өзінің қызмет бабын пайдаланумен қатар жасаса (ҚК- 218-бабыны); мемлекеттік қызметтер атқаруға уәкілетті адам не оған теңестірілген адам жасаған экономикалық контрабанда, егер оларды өзінің қызмет бабын пайдаланумен қатар жасаса (ҚК 234 бабы); мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілетті не оған теңестірілген адам жасаған рейдерлік, егер ол оның қызмет бабын пайдаланумен ұштасса (ҚК 249-бабы); қызмет өкілеттігін теріс пайдалану (ҚК 361-бабы); өзі немесе басқа адамдар немесе ұйымдар үшін пайда мен артықшылық алу не басқа адамдарға немесе ұйымдарға зиян келтіру мақсатында жасалған билікті не қызметтік өкілеттікті асыра пайдалану (ҚК 362-бабы); кәсіпкерлік қызметке заңсыз қатысу (ҚК 364-бабы); заңды кәсіпкерлік қызметке кедергі жасау (ҚК 365бабы); пара алу (ҚК 366-бабы); пара беру (ҚК 367-бабы); паракорлыққа делдал болу (ҚК 368-бабы); қызметтік жалғандық жасау (ҚК 369бабы); қызметтегі әрекетсіздік (ҚК -бабы); билікті теріс пайдалану (ҚК 450-бабы); өзі немесе басқа адамдар немесе ұйымдар үшін пайда мен артықшылық алу не басқа адамдарға немесе ұйымдарға зиян келтіру мақсатында жасалған билікті немесе қызметтік өкілеттіктерді асыра пайдалану (ҚК 451-); биліктің әрекетсіздігі (ҚК 452-бабы) [4].

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама қылмыстық жолмен өндірілген мүлікті тәркілеу, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жасауда басшылардың дербес жауаптылық нормаларымен толықтырылған.

Сыбайлас жемқорлықты жою бағытында мемлекеттік қызметке тұруға да қатал талаптар енгізілді.

Мемлекеттік қызмет істері агенттігі мемлекеттік қызметкерлердің жаңа әдеп ережелері туралы ақпаратты кеңінен тарату мақсатында "Мемлекеттік қызметтегі әдеп" мобильдік қосымша әзірлеген болатын. Мобильдік қосымша Әдеп кодексінің мәтінін, әдеп бойынша уәкілетті туралы ақпаратты, мемлекеттік қызметкерлердің киім нысаны бойынша ұсыныстарды, әдептілікті анықтау бойынша тестілеуді, сондай-ақ сыйлықтар бойынша жадынаманы қамтиды.

Агенттік жағдаяттық мысалдар негізінде мемлекеттік қызметшілер үшін қысқаша нұсқаулық ұсынылған «Мемлекеттік қызметшінің әдебі және мінез-құлық нормалары» қалта кітапшасын

әзерлеп, мемлекеттік қызметкерде парасаттылық мәдениетін қалыптастырудың негізгі аспектілері ұсынылған. Мемлекеттік қызметкерлердің әдебіне байланысты: 1) Мінез –құлықтың жалпы стандарттары; 2) Қызметтен тыс уақыттағы мінез-құлық стандарттары; 3) Қызметтік қатынастардағы мінез-құлық стандарттары, 4) Көпшілік алдында, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында сөйлеумен байланысты мінез-құлық стандарттары берілген.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі анықталған жағдайда азаматтар 1424 тегін call-орталығына қоңырау шалып, мемлекетке хабарлай алады. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға өзгеше түрде жәрдем көрсететін адам мемлекет қорғауында болады және Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілеген тәртіппен көтермеленеді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға жәрдем көрсететін адам туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады және заңда белгіленген тәртіппен ұсынылады. Көрсетілген ақпаратты жария ету заңда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы көрінеу жалған ақпаратты хабарлаған адам заңға сәйкес жауапты болады.

ҚР әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 34-тарауы «Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар» деп аталады. Мұнда 6-бапта сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық үшін әкімшілік жауапкершілік көзделген. Атап айтсақ Жеке тұлғалардың заңсыз материалдық сыйақы беруі (ӘҚБК 676-бап), Мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген тұлғаның не оған теңестірілген тұлғаның заңсыз материалдық сыйақы алуы (ӘҚБК 677-бап), Заңды тұлғалардың заңсыз материалдық сыйақы беруі (ӘҚБК 678-бап), Мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының заңсыз кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруы және заңсыз кірістер алуы (ӘҚБК 679-бап), Мемлекеттік органдар басшыларының сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі шараларды қабылдамауы (ӘҚБК 680-бап), Бұрын сыбайлас жемқорлық қылмыс жасаған адамдарды жұмысқа қабылдау (ӘҚБК 681-бап) [5].

Мемлекетте сыбайлас жемқорлықпен күресу бағытында әлемдік стандарттарға сай құқықтық база қалыптасқан, мінез-құлық ережелері белгіленген, құқықтық нормаларға сай сыбайлас жемқорлық орын алған жағдайда жауапкершілік көзделген, осы

сыбайлас жемқорлықпен күрес жүргізіп, осы салада қызмет атқарып жатқан органдар бар. Бірақ сыбайлас жемқорлық жойылмай немесе азаймай отыру себебі осы әрекетті жасайтын адамдардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұратын иммунитетінің болмауы, яғни мәдениеттің төмендігі және құқықтық сауатсыздығы және әдеп нормаларын орындамауы мен мойындамауы болып табылады. Сыбайлас жемқорлықпен күресу барлық Қазақстан Республикасы азаматтары өздерінің азаматтық борышы деп сезінсе және сыбайлас жемқорлықты жоюда әрбір азамат пен қоғам тұтастай белсенділік танытқанда бұл кесел жойылар еді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Смағұлов А.А. «Сыбайлас жемқорлық қылмысқа қарсы күрес проблемалары» Астана 2012
2. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V Заңы (06.04.2016 жылғы өзгерту, толықтырулармен)
3. ҚР Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы №986 Жарлығымен бекітілген ҚР 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы
4. ҚР қылмыстық кодексі. 2014ж 3шілде
5. ҚР әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі 2014ж 5-шілде

УДК: 34.01

Д.С. Вавилов,

преподаватель правовых дисциплин.

Высший гуманитарно-юридический и технический колледж,

г. Семей

8(777)886-11-88 Эл. почта vds_ekx@mail.ru

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация. В статье говорится о необходимости системной борьбы с коррупцией. Раскрываются наиболее характерные виды преступлений, связанных с коррупцией, антикоррупционные меры в сфере образования. О необходимости доведения до сведения всех субъектов образовательного процесса причин, повлекших данное

правонарушение с целью ознакомления и недопущения в деятельности работников образования.

Ключевые слова: борьба с коррупцией, виды коррупционных преступлений, антикоррупционные меры, злоупотребление правом, планы воспитательной работы.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ

Аннотация. Мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы жүйелі күрестің қажеттілігі туралы айтылады. Сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстардың неғұрлым тән түрлері, білім беру саласындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралар ашылады. Білім беру қызметкерлерінің қызметімен танысу және оған жол бермеу мақсатында осы құқық бұзушылыққа әкеп соққан себептерді білім беру процесінің барлық субъектілерінің назарына жеткізу қажеттігі туралы.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес, Сыбайлас жемқорлық қылмыстардың түрлері, сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралар, құқықты теріс пайдалану, тәрбие жұмысының жоспарлары.

COMBATING CORRUPTION IN KAZAKHSTAN

Annotation. The article talks about the need for a systematic fight against corruption. The most typical types of crimes related to corruption, anti-corruption measures in the field of education are revealed. About the need to bring to the attention of all subjects of the educational process the reasons that led to this offense in order to familiarize and prevent the activities of educational workers.

Keywords: fight against corruption, types of corruption crimes, anti-corruption measures, abuse of law, educational work plans.

Коррупция оказывает разрушительное воздействие на все правовые институты. Факты коррупции, имеющие место в сфере образования, оказывают растлевающее и разрушительное влияние на процесс формирования казахстанской молодежи, ее нравственные устои и веру в созидательные процессы в Казахстане. А это намного опаснее. Не поставив на системную основу борьбу с коррупцией, не искоренив питательную среду ее дальнейшего

существования, можно быть уверенным, рядом с нами будет формироваться при нашем бездействии, новое поколение казахстанцев, далеких от мыслей о патриотизме, а, значит, и без веры в будущее Казахстана. Это уже трагедия.

Наиболее характерными видами преступлений, связанных с коррупцией в сфере образования, являются следующие:

1) получение взятки за поступление в высшее учебное заведение. Это самая распространенная форма злоупотреблений. По некоторым оценкам за получение взятки за поступление в высшее учебное заведение кроется 80 % преступлений;

2) репетиторство преподавателями вузов и членами экзаменационных комиссий;

3) получение взятки за сдачу экзаменов и зачетов в учреждениях среднего и высшего профессионального образования;

4) получение взятки за заключение договора аренды помещений в образовательном учреждении и превышение должностных полномочий путем незаконной сдачи в аренду государственного имущества;

5) продажа дипломов и аттестатов лицам, не прошедшим обучения в образовательном учреждении;

6) получение взятки за устройство детей в детские сады и общеобразовательные школы.

Антикоррупционные меры в учреждениях образования:

В качестве антикоррупционных мер в учреждениях образования 6 мая 2011 года № 177 Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан был утвержден План мероприятий Министерства образования и науки Республики Казахстан по реализации отраслевой Программы по противодействию коррупции в Республике Казахстан на 2011-2015 годы.

В соответствии с вышеуказанным Планом были определены следующие мероприятия:

1) Продолжить работу по сокращению лицензируемых видов образовательной деятельности и разрешительных функций государственных органов;

2) Унифицировать и развивать имеющиеся автоматизированные базы данных МОН РК в целях усиления взаимодействия по противодействию коррупции;

3) Продолжить процедуры упрощения порядка получения

лицензий или разрешений на организацию того или иного вида предпринимательской деятельности;

4) Продолжить практику выступления в средствах массовой информации, а также проведения круглых столов, конференций, лекций, семинаров, брифингов на антикоррупционную тематику, при этом использовать новые методы и формы тренингового обучения;

5) Продолжить проведение в организациях среднего, технического профессионального, высшего образования занятий, повышение квалификации педагогических работников системы образования по антикоррупционной направленности, с приглашением ответственных должностных лиц;

6) Разработать и реализовать специальные обучающие программы для студентов, школьников, детей дошкольных учреждений о коррупционных рисках, способах противодействия коррупции и антикоррупционном поведении;

7) Обеспечить поддержку субъектов гражданского общества, целенаправленно и последовательно занимающихся формированием антикоррупционного мировоззрения у граждан;

8) Расширить положительную практику функционирования «телефона доверия», почтового ящика для писем и обращений физических и юридических лиц;

9) Ввести в практику проведение регулярных встреч руководителей Министерства образования и науки Республики Казахстан и его подведомственных организаций с представителями общественных и неправительственных организаций;

10) Создать отдельные разделы «Вопросы противодействия коррупции» для обеспечения широкого доступа населения к правовой информации антикоррупционной направленности на интернет-ресурсе Министерства образования и науки Республики Казахстан;

11) Обеспечить информационную прозрачность применения и реализации решений по расходованию бюджетных средств;

12) Внести предложения о механизме привлечения к ответственности руководителей государственных органов за неисполнение обязанностей по противодействию коррупции;

13) Внести предложения по внедрению института общественного порицания, как неотъемлемую часть наказания за коррупционные правонарушения;

14) Отслеживать публикации в средствах массовой

информации о состоянии коррупции в организациях образования;

15) Обеспечить организацию и проведение учебных семинар-тренингов в целях создания атмосферы нетерпимости к фактам проявления коррупционных действий в государственных и частных организациях образования, с участием представителей правоохранительных органов и неправительственных организаций;

16) Обеспечивать своевременную публикацию и размещение на сайте Министерства образования и науки Республики Казахстан результатов государственной аттестации организаций образования и науки;

17) Активизировать пропаганду антикоррупционного воспитания молодежи, обучающихся в государственных и частных организациях образования.

Во исполнение указанных мер, по моему мнению, в каждом образовательном учреждении должны ежегодно разрабатываться планы воспитательной работы, в которые, в обязательном порядке должны включаться пункты по правовому воспитанию студентов. Кроме того, должны быть организованы встречи студентов и преподавателей с работниками правоохранительных органов.

В целях предупреждения и профилактики коррупционных правонарушений должны осуществляться следующие мероприятия:

- создание дисциплинарной комиссии;
- создание комиссии по профилактике коррупционных правонарушений;
- соблюдение Кодекса чести преподавателя, утвержденного Ученым советом образовательного учреждения;
- избрание из числа студентов омбудсмена для защиты прав и законных интересов студентов на альтернативной основе;
- проведение на ежегодной основе социологического опроса «Преподаватель глазами студентов»;
- рассмотрение на всех факультетах и на кураторских часах, круглых столах тем «Закон и коррупция», «Меры противодействия коррупции» с просмотром видеороликов. С этой целью в учебных заведениях должна проводиться на регулярной основе определенная работа антикоррупционной направленности как среди учащихся, так и среди преподавательского состава.

Педагогический коллектив должен осуществлять комплекс мероприятий по воспитанию, образованию, развитию и социальной защите личности в учебном заведении и по месту жительства. Воспитание уважения к законам Республики Казахстан, нормам

коллективной жизни, развития гражданской и социальной ответственности. В течение учебного года в учебных заведениях должны проводиться занятия правового лектория с участием работников правопорядка и преподавателей правовых дисциплин.

- организация конкурсов плакатов «Мы против коррупции»;
- проведение в период зачетно-экзаменационных сессий акции «Сессия без взяток»;

- проведение в средних и высших учебных заведениях занятий с приглашением государственных служащих, повышение квалификации педагогических работников системы образования по антикоррупционной направленности. С этой целью Государственные служащие управления образования регулярно должны проходить переподготовку и повышение квалификации в областном региональном центре повышения квалификации и переподготовки государственных служащих и в Академии государственного управления при Президенте Республики Казахстан согласно утвержденному графику, предусматривающему обязательное обучение каждого государственного служащего раз в три года.

- расширение положительной практики функционирования «телефона доверия», почтового ящика для писем и обращений физических и юридических лиц.

Факты коррупционных правонарушений, а также причины, повлекшие данное правонарушение, должны доводиться до сведения всех субъектов образовательного процесса с целью ознакомления и недопущения в деятельности работников образования.

ОӘЖ 159.9

Д.М. Ожаров,

«Шығыс Қазақстан технологиялық колледжі» КМҚК

ҚАЗІРГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ТУРАЛЫ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің тиімді тәсілдері, қазіргі қоғамда оны "сыбайлас жемқорлық вирусынан" емдеу үшін қандай құндылықтар, идеалдар басым болуы керек екендігі туралы айтылады. Отандық ғылымда

сыбайлас жемқорлықты зерттеудің бірнеше тәсілдерін анықталады.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес, құндылықтар, идеалдар, жемқорлықты зерттеудің бірнеше тәсілдері.

MODERN PSYCHOLOGICAL SCIENCE OF CORRUPTION

Abstract. The article talks about effective ways to combat corruption, what values and ideals should prevail in modern society in order to cure it from the "corruption virus". In Russian Science, several approaches to the study of corruption are identified.

Key words: corruption, anti-corruption, values, ideals, several approaches to the study of corruption.

СОВРЕМЕННАЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА О КОРРУПЦИИ

Аннотация. В статье рассказывается о эффективных способах борьбы с коррупцией, о том, какие ценности, идеалы должны преобладать в современном обществе, чтобы излечить его от "вируса коррупции". В отечественной науке выделяют несколько подходов к изучению коррупции.

Ключевые слова: коррупция, борьба с коррупцией, ценности, идеалы, несколько подходов к изучению коррупции.

Қазіргі уақытта сыбайлас жемқорлық проблемасы — ең өткір әлеуметтік проблемалардың бірі, ал оны зерделеу, сөзсіз, өзекті ғылыми міндет болып табылады. Соңғы онжылдықтар ішінде сыбайлас жемқорлық феномені журналистердің, саясаткерлердің, азаматтардың, әртүрлі ғылыми пәндердің ғалымдарының, заң шығарушы биліктің, сондай-ақ Қазақстандағы және одан тыс жерлердегі әртүрлі әлеуметтік институттардың ерекше назарын аударды. 1990 жылы БҰҰ-ның сегізінші конгресі "мемлекеттік басқару саласындағы сыбайлас жемқорлық"¹ қарарында мемлекеттік әкімшіліктегі сыбайлас жемқорлық проблемалары жалпыға ортақ сипатқа ие екенін және олардың зиянды әсері бүкіл әлемде сезілетінін, халықаралық қоғамдастықтың трансұлттық сыбайлас жемқорлыққа алаңдайтынын және ұлттық заңнамаға шетелде параға сатып алу үшін қылмыстық жауапкершілік енгізуді

ұсынатынын атап өтті.

Әлемдік экономиканың жаһандану және криминализация процесі, трансұлттық корпорациялардың белсенділігі, сондай-ақ Ресей экономикасының монополиялануының жоғары деңгейі Қазақстанды халықаралық қылмыстық экономикалық қатынастар жүйесіне тартуға, сондай-ақ еліміздің экономикасының құрылымдық сәйкессіздігін күшейтуге және қоғамды одан әрі жіктеуге негіз жасайды.

Соңғы онжылдықта Мемлекеттік қызмет жүйесінде сыбайлас жемқорлықтың пайда болу және таралу себептері заңтану, экономика және әлеуметтану саласындағы ғалымдардың назарында болды. Алайда, осы саладағы зерттеушілер бірқатар объективті проблемаларға тап болады:

- зерттеу тақырыбының жаңалығы;
- сыбайлас жемқорлықтың жасырын табиғаты;
- объективті статистиканың болмауы;
- үкіметтің деректерді жинауға және талдауға қызығушылығының жеткіліксіздігі және т. б.

Осы саладағы зерттеудің басты проблемасы елдегі сыбайлас жемқорлықтың ауқымы, генезисі және құрылымы, оның институционалдық құрылымының әртүрлі секторлары туралы объективті деректер алуға мүмкіндік беретін оның әдіснамалық негіздерінің жеткіліксіз әзірленуімен байланысты.

Батыс ғалымдары қабылдаған сыбайлас жемқорлықты зерттеудің бірнеше негізгі тәсілдерін бөліп көрсетуге болады:

- 1) құрылымдық-функционалды;
- 2) экономикалық немесе нарықтық-центристік;
- 3) ревизионистік.

Құрылымдық-функционалдық тәсіл шеңберінде сыбайлас жемқорлық билік элиталарының дисфункциясы (ауытқуы) ретінде қарастырылады. Мәселен, К. Фридрих сыбайлас жемқорлықты саяси саладағы басым нормалардан ауытқитын және қоғамдық есебінен жеке пайда алуға негізделген мінез-құлық ретінде қарастырады. Осы тәсіл аясында сыбайлас жемқорлық-бұл «саясаттың патологиясы», оның ажырамас серігі. Сыбайлас жемқорлықтың функционалдығы белгілі бір шекке дейін танылады, ал оны түпкілікті жеңу — утопия.

Экономикалық (нарықтық-центристік) тәсілдер (с. Роуз

Аккерман, г. Нойгебауэр, М. Олсон) сыбайлас жемқорлықты әлеуметтік алмасудың бір түрі, ал сыбайлас жемқорлық төлемдері транзакциялық шығындардың бір бөлігі ретінде қарастырады¹. Сонымен бірге, сыбайлас жемқорлық мемлекеттің экономикалық процестерге шамадан тыс араласуымен байланысты, нәтижесінде ол өте функционалды деп танылады, өйткені бұл шамадан тыс бюрократияға қарсы салмақ болып табылады.

Ревизионистік тәсіл аясында сыбайлас жемқорлық дамушы қоғамдардың ауруы, аяқталмаған модернизация мен кедейліктің нәтижесі, салдары және (немесе) көрінісі ретінде қарастырылады. Бұл науқанның авторлары сыбайлас жемқорлық "үшінші әлем" қоғамдарын біріктіру, дамыту және модернизациялау тұрғысынан оң функцияларды орындай алады деп санайды.

Отандық ғылымда сыбайлас жемқорлықты зерттеудің бірнеше тәсілдері бар.

Бірінші тәсіл сыбайлас жемқорлықты құқық нормаларынан, қызметтік этикадан немесе жалпы адамзаттық моральдық қағидаттардан кейбір ауытқулар деп түсіндіреді. Осылайша, сыбайлас жемқорлық-бұл қылмыс жасаудан әдепке жатпайтын-нақты адамдарға дейінгі теріс қылықтардың жиынтығы.

Екінші тәсіл сыбайлас жемқорлықты мүдделер қақтығысын жүзеге асыру ретінде қарастырады: мемлекеттік қызметшінің іс-әрекеті жауап беруге міндетті қызмет мүдделері мен оның жеке мүдделері арасындағы қайшылықтың болуы. Шенеуніктің мүдделер қақтығысын тудыратын жағдайларға түсуі-сыбайлас жемқорлықтың міндетті шарты.

Үшінші тәсіл сыбайлас жемқорлықты үлкен әлеуметтік топтардың мінез-құлқының әмбебап стратегияларының жиынтығы ретінде қарастырады. Сонымен қатар, екі негізгі стратегия бар: "Мемлекетті басып алу" және "бизнесті басып алу". "Мемлекетті басып алу" дегеніміз-билік шешімдерін қабылдауға көлеңкелі бақылау орнатуға бағытталған корпоративті және жеке бизнес-мінез-құлық стратегиясы. "Бизнесті басып алу" деп биліктің стратегиялары мен тактикаларының жиынтығы түсініледі, олардың көмегімен билік өз өкілдері немесе тіпті ұйымдар арқылы ұжымдық және (немесе) жеке әкімшілік рента алу мақсатында бизнесті көлеңкелі бақылауды қамтамасыз етуге тырысады. Бұл екі стратегия да бір жағынан жоқ (немесе жоқ), бірақ екіншісінде бар

(артық) ресурсқа ие болу үшін күрестің жалпы стратегиясының көрінісі болып табылады.

Төртінші тәсіл сыбайлас жемқорлықты жүйелік тиімділік емес, жүйенің (мемлекеттің, қоғамның, құқықтық жүйенің, экономиканың және т.б.) жалпы ақауы ретінде қарастырады. Содан кейін сыбайлас жемқорлықты қоғам алға қойған міндеттерді шешуде жеңуі керек "үйкеліс күші", қоғамдық жүйенің "энтропиясы" (ішкі тәртіпсіздік өлшемі, егер дәстүрлі анықтамаларды ұстанатын болсақ, белгісіздік өлшемі) немесе, дәлірек айтқанда, басқару жүйесінің энтропиясы ретінде қарастыруға болады.

Әр түрлі елдердегі сыбайлас жемқорлықты салыстырмалы бағалау саласындағы ең танымал әзірлемелер сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерімен байланысты. Оларға ең алдымен 1995 жылдан бастап әлемнің әртүрлі елдерінде тәуелсіз институттар жүргізетін зерттеулер деректерін талдау негізінде есептелетін "сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексі" жатады. Сондай — ақ, «Пара берушілер индексі» бар, ол ел экспорттаушылар компанияларының пара беруге бейімділігін бағалайды, сондай-ақ «Әлемдік сыбайлас жемқорлық барометрі», «Экономикалық еркіндік индексі» «Ашықтық индексі» және т. б. Сыбайлас жемқорлық экономикасы қылмыс пен жазаның экономикалық теориясының бағыты ретінде көптеген зерттеулер жүргізеді.

Сыбайлас жемқорлыққа экономикалық талдау басқа отандық және батыстық зерттеушілердің еңбектерінде де жүргізілген. Құқықтық тұрғыдан алғанда, сыбайлас жемқорлық-бұл саясат немесе Мемлекеттік басқару саласындағы қылмыстық іс, ол лауазымды адамдардың өздеріне сеніп тапсырылған құқықтары мен билік мүмкіндіктерін жеке байыту мақсатында пайдалануынан тұрады. Заңнаманың жетілмегендігі, құқықтық нормалардың сыбайлас жемқорлық сипаты, құқықтың сілтеме нормалары, олардың тікелей іс — қимыл нормаларына деген сенімсіздігі-отандық, сондай-ақ шетелдік ғылымдарда да өз дамуын алған юриспруденцияны зерттеудің заманауи салалары.

Сыбайлас жемқорлықтың тән белгісі-лауазымды адамның іс-әрекеттері мен оның жұмыс берушісінің мүдделері арасындағы жанжал немесе сайланған адамның іс-әрекеттері мен қоғам

мүдделері арасындағы жанжал.

Сыбайлас жемқорлықтың көптеген түрлері шенеунік жасаған алаяқтыққа ұқсас және мемлекеттік билікке қарсы қылмыстар санатына жатады. Дискрециялық билігі бар кез — келген адам сыбайлас жемқорлыққа ұшырауы мүмкін-өзіне тиесілі емес ресурстарды өз қалауы бойынша бөлу билігі (шенеунік, депутат, судья, құқық қорғау органдарының қызметкері, әкімші, емтихан алушы, дәрігер және т.б.). Сыбайлас жемқорлыққа басты ынталандыру билікті пайдаланумен байланысты экономикалық пайда алу мүмкіндігі, ал басты тежеуші фактор-әшкерелеу және жазалау тәуекелі болып табылады. Макроэкономикалық және саяси-экономикалық зерттеулерге сәйкес, сыбайлас жемқорлық кез-келген өзгерістерге қауіп төндіретін экономикалық өсу мен дамуға ең үлкен кедергі болып табылады¹. Сыбайлас жемқорлық мәселесін әртүрлі ғылымдар қарастырады: экономика, заңтану, әлеуметтану. Олар сыбайлас жемқорлықтың себептері туралы бірқатар болжам жасады. Атап айтқанда:

- екіұштылық заңдар;
- лауазымды тұлғаларға бюрократиялық рәсімдерді жүзеге асыруға өз бетінше кедергі келтіруге немесе тиісті төлемдерді асыра төлеуге мүмкіндік беретін заңдарды халықтың білмеуі немесе түсінбеуі;
- бюрократиялық аппарат жұмысының негізіндегі стандарттар мен қағидаттардың билеуші элитаның саясатына тәуелділігі;
- бюрократияның кәсіби қабілетсіздігі;
- сыбайлас жемқорлықты бақылау тетіктерін әлсірететін құпия келісімдердің қалыптасуына әкелетін тамыр-таныстық және саяси қамқоршылық;
- атқарушы билік жүйесінде бірліктің болмауы, яғни. азаматтардың мемлекетті бақылауға қатысуының төмен деңгейі;
- жеке сектормен салыстырғанда мемлекеттік сектордағы жалақының төмен деңгейі;
- экономиканы мемлекеттік реттеу;
- азаматтардың шенеуніктерге тәуелділігі, мемлекеттің белгілі бір қызметтерге монополиясы;
- бюрократиялық элитаның халықтан оқшаулануы;
- экономикалық тұрақсыздық, инфляция;

- халықтың этникалық гетерогенділігі;
- экономикалық дамудың төмен деңгейі (жан басына шаққандағы ЖІӨ);
- тұтастай алғанда елдің мәдениеті.

Себептерге байланысты сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес шаралары әзірленуде.

Бірақ, өздеріңіз білетіндей, әлемнің бірде-бір елі әртүрлі себептерін де атқарды, осы проблема. Алайда, бар сыбайлас жемқорлық деңгейі басқаларға қарағанда объективті төмен елдер. Сонымен қатар, тарихи мысалдар белгілі болған кезде сыбайлас жемқорлықтың төмендеуі айтарлықтай жетістіктерге әкелді: Сингапур, Гонконг, Португалия, Швеция. Бұл әдістердің пайдасына дейді сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес бар.

Осылайша, сыбайлас жемқорлық деңгейінің төмендеуі ғана емес қабылданған шаралардан, бірақ азаматтардың санасында сол сәтте сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрақтылық сияқты құндылық әлеуметтік норма. Бұл ел азаматтарының санасы, олардың мұраттары елдің келбетін және сыбайлас жемқорлық деңгейін анықтайды.

Осыған байланысты психологиялық ғылым дамуға көмектесе алады сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің тиімді тәсілдері, қазіргі қоғамда оны "сыбайлас жемқорлық вирусынан" емдеу үшін қандай құндылықтар, идеалдар басым болуы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986.
2. О борьбе с коррупцией: Закон Республики Казахстан от 2 июля 1998 г. N 267
3. О государственной службе: Закон Республики Казахстан от 23 июля 1999 года № 453-І
4. Тимофеев Л. М. Институционалық жемқорлық. Теория очерктері.— М.: РГГУ, 2000 ж.
5. Роуз-Аккерман с. сыбайлас жемқорлық және мемлекет. Себептері, салдары, реформалары. —М.: Логос, 2003 ж.
6. Волженкин Б. В. Жемқорлық. — СПб.: СПБЮИ, 1998. — 245 С. - 125 с.

Е.К. Рукомбаев,
преподаватель правоведения, КГКП «Восточно-Казахстанский
технологический колледж» УО ВКО г. Семей

О ПРОФИЛАКТИКЕ КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье рассмотрены направления борьбы с коррупционными преступлениями в системе образования и ее растлевающее и разрушительное влияние на процесс формирования казахстанской молодежи. Также в каждом образовательном учреждении должны ежегодно разрабатываться планы воспитательной работы, в которые, в обязательном порядке должны включаться пункты по правовому воспитанию студентов.

Ключевые слова: коррупционные преступления в системе образования, шаги в плане нации по профилактике коррупционных правонарушений, формирование антикоррупционной культуры, правовое воспитание студентов.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ КҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ТУРАЛЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ

Түйін. Бұл мақалада білім беру жүйесіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің бағыттары және оның қазақстандық жастардың қалыптасу процесіне тигізетін және бұзатын әсері қарастырылған. Сондай-ақ әрбір білім беру мекемесінде жыл сайын тәрбие жұмысының жоспарлары әзірленуі тиіс, оған студенттердің құқықтық тәрбиесі жөніндегі тармақтар міндетті түрде енгізілуі тиіс.

Түйін сөздер: білім беру жүйесіндегі сыбайлас жемқорлық қылмыстар, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша Ұлт жоспарындағы қадамдар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, студенттерді құқықтық тәрбиелеу.

ON THE PREVENTION OF CORRUPTION OFFENSES IN THE EDUCATION SYSTEM

Summary. This article examines the ways of combating

corruption crimes in the education system and its corrupting and destructive influence on the process of formation of Kazakhstan's youth. Also, each educational institution must annually develop plans for educational work, which must necessarily include items on the legal education of students.

Keywords: corruption crimes in the education system, steps in the national plan for the prevention of corruption offenses, the formation of an anti-corruption culture, legal education of students.

Одним из актуальных направлений борьбы с коррупционными преступлениями в системе образования является профилактика коррупционных правонарушений. Важность борьбы с коррупционными преступлениями в системе образования не вызывает никаких сомнений. Коррупция оказывает разрушительное воздействие на все правовые институты. Факты коррупции, имеющие место в сфере образования, оказывают растлевающее и разрушительное влияние на процесс формирования казахстанской молодежи, ее нравственные устои и веру в созидательные процессы в Казахстане. А это намного опаснее. Не поставив на системную основу борьбу с коррупцией, не искоренив питательную среду ее дальнейшего существования, можно быть уверенным, рядом с нами будет формироваться при нашем бездействии, новое поколение казахстанцев, далеких от мыслей о патриотизме, а, значит, и без веры в будущее Казахстана. Это уже трагедия.

13 шаг Плана Нации акцентирует внимание на усилении борьбы с коррупцией, в том числе с системным предупреждением и профилактикой коррупционных правонарушений. [2].

Противодействие коррупции является важнейшим стратегическим приоритетом государственной политики и всех институтов гражданского общества. [2].

Так, в Республике Казахстан сформирована законодательная база по противодействию коррупции, в рамках которой реализуются эффективные механизмы превентивных мер способных сократить уровень коррупции, искоренить причины и условия ее возникновения. [2].

Так, в статье 9. «Формирование антикоррупционной культуры» Закона Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № 410-V «О противодействии коррупции» отражено следующее:

Формирование антикоррупционной культуры - деятельность,

осуществляемая субъектами противодействия коррупции в пределах своей компетенции по сохранению и укреплению в обществе системы ценностей, отражающей нетерпимость к коррупции. [1]

Формирование антикоррупционной культуры осуществляется посредством комплекса мер образовательного, информационного и организационного характера. [1]

Антикоррупционное образование - непрерывный процесс воспитания и обучения, осуществляемый в целях нравственного, интеллектуального, культурного развития и формирования активной гражданской позиции неприятия коррупции личностью. [1]

Информационная и организационная деятельность реализуется путем проведения разъяснительной работы в средствах массовой информации, организации социально значимых мероприятий, государственного социального заказа в соответствии с законодательством Республики Казахстан и иных мер, предусмотренных законодательством Республики Казахстан. [1]

Во исполнение указанных мер, по моему мнению, в каждом образовательном учреждении должны ежегодно разрабатываться планы воспитательной работы, в которые, в обязательном порядке должны включаться пункты по правовому воспитанию студентов. Кроме того, должны быть организованы встречи студентов и преподавателей с работниками правоохранительных органов.

В целях предупреждения и профилактики коррупционных правонарушений должны осуществляться следующие мероприятия:

- разработать в соответствии со статьей 10. Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции» антикоррупционный стандарт колледжа, который представляет собой систему запретов, ограничений и дозволений во всех сферах деятельности колледжа;
- создание дисциплинарной комиссии;
- создание комиссии по профилактике коррупционных правонарушений;
- соблюдение Кодекса чести преподавателя, утвержденного Ученым советом образовательного учреждения;
- избрание из числа студентов омбудсмена для защиты прав и законных интересов студентов на альтернативной основе;
- проведение на ежегодной основе социологического опроса «Преподаватель глазами студентов»;

- в рамках реализации Программы по противодействию коррупции на 2015–2025 гг., а также Национального плана «100 конкретных шагов» по реализации институциональных реформ, выдвинутых главой государства необходимо рассмотрение на кураторских часах, круглых столах тем «Молодежь – против коррупции», «Закон и коррупция», «Меры противодействия коррупции» с просмотром видеороликов;

- организация конкурсов плакатов «Мы против коррупции»;
- проведение в период экзаменационных сессий акции «Сессия без взяток»;

- проведение в учебных заведениях занятий с приглашением государственных служащих, повышение квалификации педагогических работников системы образования по антикоррупционной направленности;

- расширение положительной практики функционирования «телефона доверия», почтового ящика для писем и обращений физических и юридических лиц.

Факты коррупционных правонарушений, а также причины, повлекшие данное правонарушение, должны доводиться до сведения всех субъектов образовательного процесса с целью ознакомления и недопущения в деятельности работников образования.

Организация работ в данном направлении является одним из самых важных приоритетов, так как от этого напрямую зависит реализация нашей мечты войти в число 30 наиболее успешных стран мира. Анализ развития стран показывает, что наибольших успехов в повышении уровня жизни народа, благосостояния общества, показателей экономического роста добиваются те страны, которые смогли достигнуть серьезных успехов в борьбе с этим злом – коррупцией.

Поэтому мы уверены, что успешная реализация Антикоррупционной стратегии позволит создать прочный фундамент для достижения целей Стратегии «Казахстан– 2050».

Литература

1. Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № 410-V «О противодействии коррупции» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.12.2020 г.) [Электронный ресурс] //Информационно-правовая система ИС § Юрист–Алматы.

2. Главный специалист Управления профилактики Коррупции Департамента

Агентства РК по делам государственной службы и противодействию коррупции по Акмолинской области Кенжалин Е.У. Источник: <https://kokshetau.asia/profilaktika-korrupsii-v-azakhstane/20806-osnovnye-mekhanizmy-preventsii-korrupsii>.

ӨӘЖ: 343.3/.7

Е.Б. Стамбеков,

*Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университетінің,
қылмыстық құқықтық пәндер кафедрасының, оқытушысы, заң
ғылымдарының магистрі, Семей қаласы*

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТ: ҚҰРЫЛЫМЫ, МІНДЕТТЕРІ МЕН ФУНКЦИЯЛАРЫ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда өскелең ұрпақпен жұмыс қағидатты маңыздылығы туралы айтылады. Тек жас кезінен мінез-құлықтың сыбайлас жемқорлыққа қарсы стандарттарын енгізу бұл әлеуметтік зұлымдықты жоюға мүмкіндік береді. Бала кезінен тұлғаны қазақстандық патриотизм және сыбайлас жемқорлықты қабылдамау рухында тәрбиелеу маңызды болмақ. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сипаттағы мәдениетті арттыру бағыттары ұсынылды.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, құрылымы, міндеттері, функциялары, пара.

АНТИКОРРУПЦИОННАЯ КУЛЬТУРА: СТРУКТУРА, ЗАДАЧИ И ФУНКЦИИ

Аннотация. В статье говорится о принципиальной важности работы с подрастающим поколением в формировании антикоррупционной культуры. Только внедрение антикоррупционных стандартов поведения с раннего возраста позволит искоренить это социальное зло. Важно с детства воспитывать личность в духе казахстанского патриотизма и неприятия коррупции. Предложены направления повышения культуры антикоррупционного характера.

Ключевые слова: антикоррупционная культура, структура, задачи, функции, взятка.

ANTI-CORRUPTION CULTURE: STRUCTURE, TASKS AND FUNCTIONS

Summary. The article emphasizes the fundamental importance of working with the younger generation in the formation of an anti-corruption culture. Only the introduction of anti-corruption standards of behavior from a young age allows us to eliminate this social evil. It is important to educate a person from childhood in the spirit of Kazakhstan's patriotism and rejection of corruption. The directions of improving the culture of anti-corruption character are proposed.

Keywords: anti-corruption culture, structure, tasks, functions, bribe.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың: «Бет жүзіне, лауазымына қарамай, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ымырасыз күрес жүргізу қажет. Бүкіл халық болып мұндай індетке қарсы тұруымыз керек. Бұл - әрбір адамның азаматтық парызы» деген сөзі әр қазақстандықтың ұраны болуы керек деп ойлаймын.

Елдің еңбегін еш ететін, мемлекеттің іргесін сөгетін бүгінгі таңдағы қауіптің бірі – сыбайлас жемқорлық. Бұл індеттің қауіптілігі де сонда, егер ол адам баласының санасына енетін болса әркімді адалдықтан, ардан аттауға итермелейді. Біз, осы стратегияның маңыздылығын талдап, болашақ ұрпақтың адам баласына, қоғамға қызмет ететінін түсіндіру мақсатында жұмыс жасаудамыз. Ата-бабамыз кезінде бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, дауасыз дерттердің алдын алғанда, біздің де қол қусырып қарап отырмай ата- бабаларымыздың ұстанған бағытын жалғауымыз керек. Білімді, мәдениетті, адал, әрі бәсекелестікке қабілетті жас ұрпақты қалыптастыруда аянбай қызмет жасауымыз қажет. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан жолы –2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты халыққа Жолдауында: Аса маңызды міндет – сыбайлас жемқорлыққа қарсы жаңа стратегияны қалыптастыру және іске асыруды жалғастыру» деген болатын. Елдің ертеңі үшін, болашақ келер ұрпақ алдында еңсеміздің бек көтеріліп жүру үшін, жемқорлық індетімен белсене күресіп, түп-тамырымен жою қажет. Бұл – індет адамзат баласына жат қасиет. Кеңестік дәуірден бастау алған, жең ұшынан жалғасын табатын, көз қысты, бармақ басты әдеті әлі болса қылаң беріп келеді. Бұл дерт еліміздің дамуына, экономиканың өркендеп өсуіне өрескел кедергі келтіретіні даусыз. Сыбайлас жемқорлықтың тамыры тереңде

жатқан қауіпті әлеуметтік құбылыс. Бірақ оның жағдайы әртүрлі қоғамда әрқалай. Қазақ жерінде, әсіресе, патшалық отаршылық ғасырларда бұл індет өте терең етек алды. Ұлы Мұхтар Әуезов «Абай жолы» романының бірінші кітабында мынандай мағлұмат береді: «...Омбыдан келген шенеулік пен көмейі кең Майыр бар... ..Бұның арты ақша, пара, үлкен-үлкен жем деген сөз...». (М.Әуезов. «Абай жолы», «Жазушы», 2013 ж.). Ұлы суреткер патшалық биліктің қазақ жерін билеп-төстегенін, қазақ даласының атқамінерлерінің пара арқылы отарлаушы шенеуліктерге қаншалықты тәуелді болғанын жазады. Бұл – өткен ғасыр. Өткен заман. Бүгінгі мынау жаңа дәуірде жаңа тәуелсіз мемлекет болған шағымызда сол отарлық кезеңнің ең сорақы қылықтарынан құтыла алмай жүргеніміз әрине, қынжылтады. Тәуелсіздік, бостандық, рухани еркіндік, тазалық сияқты ұлы құндылықтарды «жемқорлық, парақорлықпен» былғап, ластап жүргеніміз ұлттығымызға, намысымызға сын. Онымен бүкіл халық болып күресуіміз керек. Қазір ғаламдық үрдіс күн сайын өзгеріп, неше түрлі ешкім болжай алмаған қоғамдық қайшылықтар туындап, әлем құбылып тұрған шақ. Сонымен бірге «болжау мүмкін емес» деп бейқам отыруға да болмайтын кез. Қазақтың ауыз әдебиетінің тарихына үніліп, «Біреудің ала жібін аттама», Малым -жанымның садағасы, Жаным -арымның садағасы деген мақалының негізгі түп тамыры осы жемқорлықпен күрес екенін түсіндіруіміз керек.

Сондай-ақ Абай Құнанбаевтың «Пайда ойлама ар ойла». Сағат Әшімбаев -«Тау суындай тұнық та мөлдір ар» - десе, Мұхтар Әуезов «ар жазасы - бар жазадан ауыр жаза» деген еді. Міне осы нақыл сөздердің түп төркінін бала санасына сіңіріп, адал болуға тәрбиелеу біздің міндетіміз.

Осының дәлелі ретінде Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың ұсынған «Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының» маңыздылығына күн сайын көзіміз жетіп отырғаны да аян. Президент мемлекетіміздің өркендеу жолдарының ұзақ мерзімді бағдарламаларын айшықтай отырып, олардың әлемдік өзгерістермен үндестігіне, үйлесімділігіне айрықша екіпін беріп келеді. Сондай-ақ, дүниежүзілік бәсекелестікке қабілетті мемлекет болу үшін қандай жаңа технологиялық жаңалықтарды игеріп, үйренуіміз қажет, тұрмыс сапасының жаңа межелері мен мақсаттарына қол жеткізу жолдары қандай, оны жүргізетін болашақ ұрпақтың, біліктілігі, білімділігі қандай болуы керектігін нақты

айтып отырды. «Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы», «ҰЛТ ЖОСПАРЫ-100 нақты қадам», «Баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет» осындай ұзақ мерзімді бағдарламалардың біреуі және осындай стратегиялық бағдарламалар керектігі сөзсіз. Ал біздің міндет сол бағдарлама негізінде жұмыс жасап, адал болу деп білемін.

Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» заңында сыбайлас жемқорлыққа мынадай анықтама берілген: бұл – «...жеке түрде немесе делдалдар арқылы мүліктік игіліктерді заңсыз алу және мемлекеттік қызмет атқарушы тұлғалардың, сондай-ақ оларға теңестірілген тұлғалардың өз лауазымдық өкілеттіктері мен өкілеттеріне қатысты мүмкіндіктерін мүліктік пайда табу үшін жеке басына пайдалануы, сондай-ақ аталмыш тұлғаларға жеке және заңды тұлғалардың көрсетілген игіліктер мен жеңілдіктерді құқыққа қайшы түрде пара ұсыну жолымен сатып алуы».

БҰҰ-ның құжаттарында қолданылатын жемқорлық терминінің халықаралық-саяси анықтамасы мынадай деп берілген: сыбайлас жемқорлық – бұл мемлекеттік билікті жеке бас пайдасы үшін, үшінші бір тұлғалар мен топтардың мақсаты үшін асыра пайдалану.

Қарапайым тілмен айтатын болсақ, сыбайлас жемқорлық – бұл қызмет дәрежесін жеке мақсатта пайдалану. Сыбайлас жемқорлықты білдіретін белгілердің бірі пара алу не беру болып табылады.

«Коррупция» термині латын тілінің «*corruptere*» деген сөзінен шығып, мағынасы жағынан «мемлекет организмін, қоғамдық қарым-қатынастарды бұзу» дегенді білдіреді, «параға сатып алу» терминімен сәйкес, яғни лауазымды тұлғаның өз билігі өкілеттігі мен сеніп тапсырылған құқығын заңға және моральдық нормаларға қайшы келетін өтірік айту, бопсалаушылық, сөзбұйда жасау жолдарымен жеке бас пайдасы үшін пайдалануы. Көбіне бұл термин бюрократиялық аппаратқа және саяси элитаға қатысты жиі қолданылады. Осыған сай термин әдетте бастапқы латын сөзінің бірінші мағынасынан шығатын кең мағынаға ие, әдепсіздік тәртіпті білдіреді.

Жемқорлықты жеңу Қазақстан үшін Елбасы Н.Ә. Назарбаев нақты белгілеген мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Сол себепті Президент өзінің «Қазақстан-2050»

стратегиясында дамыған мемлекеттің жаңа саяси басымдықтарының бірі ретінде сыбайлас жемқорлықпен күресті атап көрсетті.

Қазақстан Президенті Н. Назарбаев сыбайлас жемқорлықпен күрес туралы айтқанда қоғамның көмегінсіз жемқорлықты жеңу мүмкін еместігін бірнеше рет атап өтті. Жастар, сендердің жалпы күрделі мәселелерді шешуге, оның ішінде сыбайлас жемқорлықты жеңуге де қажет білімдерің жетерлік. Сендердің жемқорлыққа қарсы күресуге негізделген қызығушылықтарың да бар.

Көбіне қоғамда сыбайлас жемқорлыққа екі негізгі кейіпкер қатысады: үкімет және жеке меншік секторы. Қағида бойынша азаматтар жемқорлықтың бас құрбанына айналады.

Қоғамның қабілеттілігі, оның ішінде біздің жастарды бақылау, мемлекеттік шенеуніктердің жемқорлық әрекеттерін анықтау және болдырмау жергілікті мәселелерді зерттеудің арқасында артады. Сыбайлас жемқорлықпен күресу үшін қоғамның барлық жігінің жүйелі түрдегі күш-жігері қажет.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – бұл жаппай сана және оның жекелеген элементтері емес. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – сыбайлас жемқорлықты қабылдамау негізінде жататын осы жүйемен тіпті сәйкес келмейтін құндылықтар жүйесі. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – адамгершілік пен азғындық (орынды және орынсыз, мейірімділік пен зұлымдық, пайдалы және пайдасыз), құқықтық және құқықтық емес, ақылды және ақымақтық, тамаша және бейберекет призмасы арқылы адами қатынастар әлеміне көзқарас. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет адамның жоғары моральдық, құқықтық, саяси және басқа мәдениеттер негізінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұра білу қабілетін білдіреді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет қазіргі уақытта шынайы қажетті құбылыс мәртебесін иеленеді, оны әлеуметтендіру процесінде қоғамның барлық әрекетке қабілетті мүшелері игеруі тиіс. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңында «сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру» ұғымы «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің қоғамда сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті көрсететін құндылықтар жүйесін сақтау және нығайту бойынша өз құзыреті шегінде жүзеге асыратын қызметі» деп түсініледі. Сондай-ақ ол білім беру, ақпараттық және ұйымдастырушылық сипаттағы шаралар кешені арқылы жүзеге асырылады. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім –

тұлғаның адамгершілік, зияткерлік, мәдени тұрғыдан дамуы және сыбайлас жемқорлықты қабылдамаудағы белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылатын, тәрбиелеу мен оқытудың үздіксіз процесі». «Ақпараттық және ұйымдастырушылық қызмет бұқаралық ақпарат құралдарында түсіндіру жұмыстарын жүргізу, әлеуметтік маңызды іс-шараларды, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген өзге де шараларды ұйымдастыру арқылы іске асырылады».

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің мәнін «сыбайлас жемқорлық» ұғымының мазмұнын, осы этностық әлеуметтік құбылыстың тарихи түп-тамырын түсінбейінше, ұғыну мүмкін емес. Сыбайлас жемқорлық ұғымы қазіргі ғылыми және қоғамдық-саяси әдебиетте кеңінен қолданылады.

Талай сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар азаматтардың өз құқықтары мен заңды мүдделерін іске асырған кездегі құқықтық сауаттылығы әлсіздігінің салдары болып табылады. Осыған байланысты, халық арасында кең ауқымды түсіндіру жұмысы, олардың жасын, кәсіби және өзге де ерекшеліктерін ескере отырып, азаматтардың құқықтық мәдениетін арттыру жөніндегі жүйе қалыптасуы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлықпен күресу туралы» заңы.
2. Назарбаев Н. Ә. Нұрлы жол – Путь в будущее: Қазақстан халқына Жолдау. Астана, 2014 жылғы 11 қараша. 3. Назарбаев Н. Ә.
3. Қазақстанды әлеуметтік жаңғырту: жалпыға ортақ еңбек қоғамына қарай жиырма қадам // Казахстанская правда. –2012. – 10 шілде.

ОӘЖ 37

3. Жұмағазиева,

«Семей қаласының Дүйсенбі Қалматаев атындағы мемлекеттік жоғарғы медицина колледжі» ШЖҚ КМК, 2 курс студенті

СТУДЕНТТІК ЖАСТАРДЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ САНА-СЕЗІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйін. Студенттік жастар – қоғамымыздың ең дамушы, серпінді, тез қимылдаушы бөлігі. Нақ осылар келешекте өндіріс саласында да, басқару саласында да орындарды иеленуші болмақ және оның белсенді қоғамдық ұстанымы мен сыбайлас жемқорлық төзбеушілігіне еліміздің өсіп-өркендеуі мен прогресивті дамуы байланысты болады.

Кілт сөздер: оқу орындары, білім беру процесі, студент жастар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы құндылықтар мен сенім, студент жастарды сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбиелеу жүйесі.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. Студенческая молодежь - самая развивающаяся, динамичная, динамично развивающаяся часть нашего общества. В будущем они займут место как в сфере производства, так и в сфере управления, а от их активной социальной позиции и нетерпимости к коррупции будет зависеть рост и поступательное развитие страны.

Ключевые слова: учебные заведения, образовательный процесс, студенческая молодежь, антикоррупционные ценности и доверие, система антикоррупционного образования студентов.

FEATURES OF THE FORMATION OF ANTI-CORRUPTION CONSCIOUSNESS OF STUDENT YOUTH

Summary. Student youth is the most developing, dynamic, dynamically developing part of our society. In the future, they will take their place both in production and in management, and the growth and progressive development of the country will depend on their active social position and intolerance to corruption.

Key words: educational institutions, educational process, student youth, anti-corruption values and trust, anti-corruption education system for students.

Студенттік жастар – қоғамымыздың ең дамушы, серпінді, тез қимылдаушы бөлігі. Нақ осылар келешекте өндіріс саласында да, басқару саласында да орындарды иеленуші болмақ және оның

белсенді қоғамдық ұстанымы мен сыбайлас жемқорлық төзбеушілігіне еліміздің өсіп-өркендеуі мен прогресивті дамуы байланысты болады. Жастардың сыбайлас жемқорлықты проблема ретінде сезінуі және мықты қалыптасқан сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет тиісті стандарттар мен қоғамдық құндылықтарды қалыптастыруға қабілетті, олар келешекте мемлекеттік басқару сапасына оң әсер ете алады. Құқықтық мемлекеттік құрудың міндеттеріне толық көлемде сай келетін жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетінің қалыптасуындағы негізгі рөл жоғары білім беру жүйесіне тиесілі. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы проблема айқын әділетсіздік актілеріне сергек ден қоятын студенттік жастар ортасында өте өзекті. Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі кәсіби білім беретін мемлекеттік білім беру мекемелерінде басқару қызметінің құқықтық және моральдық-этикалық аспектілерін зерделеуді көздейтін оқу пәндерін оқыту кезінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құрамдас бөлікті күшейту 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, білім беру мен тәрбие» атты бөліміндегі бірінші кезектегі міндеттердің бірі ретінде көрсетіледі. Білім беру бағдарламаларының сыбайлас жемқорлыққа қарсы құрамдас бөлігі сыбайлас жемқорлықтың саяси, қоғамдық залалын, оған қатысудың ықтимал салдарын түсіндіретін және студент жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы дүниетанымын қалыптастыруға, олардың құқықтық сана-сезімі мен құқықтық мәдениеті деңгейін арттыруға бағытталған арнайы оқыту жүйесін құруды болжайды. Студенттердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сана-сезімін қалыптастыруда тәрбие процесіне үлкен орын беріледі. Сондықтан студенттердің Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаты саласындағы және сыбайлас жемқорлық қатынастарының келеңсіз салдарлары мен қалыптасатын сыбайлас жемқорлыққа қарсы ұстаным туралы студенттердің білімін молықтыратын сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағыттылықтың әлеуметтік маңызды іс-шараларын (акциялар, қозғалыстар, тренингтер, пікірталастар, конференциялар) жоспарлау және өткізу аса маңызды. Бұл міндет тәрбие процесіне жауапты жоғары оқу орындары қызметкерлеріне де, тікелей студенттердің өздеріне және олардың қоғамдық бірлестіктеріне де

жүктелуі тиіс. Білім алушылардың ғылыми зерттемелеріне, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша шешімдерді дербес іздеуіне және сыбайлас жемқорлық, оның себептері мен оған қарсы күрес әдістері бойынша өз пайымдарын таныстыруға, сондай-ақ олардың жобалау қызметіне тартуға үлкен рөл берілуге тиіс. Барлық жоғарыда көрсетілген мәселелерді қағидатты жаңа ұсыныстарға жатқызуға болмайды. Бірақ оқу-тәрбие процесі шеңберінде тиісті іс-шараларды жандандыру, мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметі, сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат ұғымдары мен бағыттары туралы базалық білім беретін теориялық және құқықтық мәселелерді зерделеу студент жастарды мемлекетіміздің заңын құрметтеу, олардың құқықтық мәдениеті мен құқықтық сана-сезімін қалыптастыру рухында тәрбиелеу үшін қосымша мүмкіндік береді, бұл айналып келгенде қоғамдағы сыбайлас жемқорлық практикасын барынша азайтуға әкеледі. Бүгінде азаматтық жастардың қоғамдық ұйымдарына үлкен маңыз беріледі. Президент Н.Ә. Назарбаевтың бастамасы бойынша «Жас Отан» жастар қанатын құру бүкіл елдегі жастар қозғалысына қуатты серпін берді. Олардың қызметінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы науқандарды өткізуге ерекше назар аударылады, онда студенттік ортада сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және оған қарсы күрес әдістеріне негізгі сүйеніш жасалады. Қазіргі кезде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-шаралар еліміздің барлық өңірлерінде «Нұр Отан» партиясының облыстық филиалдары жанындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі қоғамдық кеңестермен, Қазақстан Жастар конгресімен, «Қарсы» жалпы республикалық жастар қозғалысымен, «Қазақстан студенттер альянсы» республикалық жастар қозғалысымен тығыз өзара іс-қимыл жасай отырып, өткізіледі [3.4]. Бүгінде «Жас Отан» жастар қанаты белсенділері бүкіл ел бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресуде. Патриоттық, мәдени бұқаралық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-шараларды ұйымдастыру, жастардың құқықтық мәдениетін қалыптастыру жөніндегі жобаларын ойдағыдай іске асыру, қайырымдылық акцияларын өткізу, Ұлы Отан соғысы ардагерлерімен кездесу, мемлекеттік тілді дәріптеуге және нығайтуға бағытталған іс-шараларды өткізу Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі нақты қозғаушы күш болды. Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы бастамалары билік, бизнес және азаматтық қоғам арасында дұрыс,

өркениетті қарым-қатынастар құру тұрғысынан маңызды. Сыздарлы ұсыныстарға бастама білдіру, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың жауапты және ілгерінді тәсілдеріне бағдарлану сыбайлас жемқорлыққа қарсы құндылықтар мен көзқарастарға ие ауқымда жастар қоғамдастығын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл түштеп келгенде қоғамда сыбайлас жемқорлық көріністеріне «мүлде төзбеушілік» ахуалын қалыптастыруға, біздің азаматтарымыздың заңдылық, адалдық және «адал өмір сүру – бұл тиімді және абыройлы» екеніне тұрлаулы сенім қағидаттарына бейілдік деңгейін арттыруға жағдай жасайды.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы / Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы №986 Жарлығымен бекітілген.
2. «Нұр Отан» партиясының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасы, «Нұр Отан» партиясы Саяси кеңесінің 2014 жылғы 11 қарашадағы №001 қаулысымен бекітілген.
3. Сартаев С. А., Калшабаева М. Ж. Формирование негативного восприятия коррупции как показатель роста правовой культуры современного казахстанского общества.
4. <http://antikorkz.kz/index.php/programma-2015-2025>.
5. Материалы сайта Transparency International. <http://www.transparency.org>

ӨӘЖ: 343.3/7

А.Қ. Қамбаров,

*Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университетінің,
қылмыстық құқықтық пәндер кафедрасын, аға оқытушысы, заң
ғылымдарының магистрі, Семей қаласы*

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ АШУ ЖӘНЕ ТЕРГЕУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтардың ашу және тергеу әдістемесінің мәселелері қарастырылды. Сыбайлас жемқорлық қылмыстық құқық бұзушылықтың құқықтық заңнамамен реттеудің бағыттары ұсынылған.

Түйін сөздер: Ұйымдасқан қылмыс, капитал, сыбайлас жемқорлық

ВОПРОСЫ МЕТОДИКИ РАСКРЫТИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ КОРРУПЦИОННЫХ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы методики раскрытия и расследования коррупционных уголовных правонарушений. Предложены направления правового регулирования коррупционных уголовных правонарушений.

Ключевые слова: Организованная преступность, капитал, коррупция.

PROBLEMS OF METHODS OF DISCLOSURE AND INVESTIGATION OF CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES

Summary. The article deals with the issues of methods of disclosure and investigation of corruption criminal offenses. The directions of legal regulation of corruption criminal offenses are proposed.

Key words: Organized crime, capital, corruption

Экономикалық қылмыстылық әлеуметтік және криминалдық құбылыс ретінде – біздің өмірімізде жаңа емес, және соңғы жылдарда ғана еліміздегі саяси, әлеуметтік және экономикалық өзгерістерден пайда болып, өз өрісін табуда. Экономикалық қылмыстылық мемлекет, қоғам және әрбір жеке адамның барлық жақтарына әсер ететінің ескере отырып, бұл әсер етудің пайда болуын жан-жақты тексеру методологиялық және теориялық жағынан қиынға соқтырады. Сондықтан осы мақала шеңберінде тек «экономикалық қылмыстылық – экономикалық қауіпсіздік – саясат» деген жүйелердің арақатынасын ашып көрейік.

Экономикалық қылмыстылық бәрімізге белгілідей, табысы мол тауарлар мен қызметтерді көрсетудегі заңды экономика кезіндегі жағдайға бәсекелестік жасайтын мүмкіндік болғанда туындайды. Соған сәйкес, экономикалық қылмыстылық заңды экономика жағдайын көрсетеді, яғни, жағдайын неғұрлым төмендетсе, соғұрлым ұйымдасқан экономикалық қылмыстылық саясатын табысты және белсенді жүргізеді.

Сарапшылардың пікірі бойынша Батыс елдері Канада, Франция және Норвегияда заңсыз экономикалық қызметтің көп бөлігі орын ала отырып, 5-6 пайызды құрайды, ал 8-17 пайыз Швеция мен АҚШ-да, сонымен қатар, Ресейде 25 пайыз шамасында құрап отыр.

Ал, колониядан шыққан елдердің заңсыз экономикалық қызметі ұлттық өнімнің жартысы немесе одан да көп бөлігін құрайды. Көптеген ғалымдар экономикалық қылмыстылықты ұйымдасқан қылмыстылықпен ішінара немесе біртұтас байланыс бар екендігін мойындайды. Сондықтан экономикалық қылмыстылық ұйымдасқан болғандықтан саясатпен тікелей байланысты болып келеді. Еліміздің тәжірибесі әлеуметтік-саяси қалыптасу ұйымдасқан қылмыстылық қызметіне бірталай белсенділік танытты. Кеңестік одақ кезінде аумақтардың көпшілігінде ұлттық суверенитет, ұлттың тәуелсіздігін қалыптастыру қызметінің белсенділігі қылмыстық әрекетпен орталық басқарумен ұштасқан (Өзбекстандағы Ферған жазығындағы, Тау Қарабахындағы және т.б. оқығалар) жаңа саясаты жүзеге аса бастады.

Ұйымдасқан қылмыстылық капитал, адамдар ресурсы, әлеуметтік, соның ішінде саяси және экономикалық әсер етуді арттыру түріндегі күштердің кеңейуі өзі дамушы және өзі ұйымдастырушы жүйе ретінде өзін қорғауға шара қолданып, құрылымын құрып және барлау мен қарсы барлауды өздеріне жақындатты. Экономикалық қылмыстылықтың өмір сүруі мен дамуының бірден бір механизмі болып мемлекеттік және қоғамдық органдарына әсер ететін олардың ішіне кірітін әдіс-тәсіл ретінде сыбайлас жемқорлық болып табылады. Бұл жөнінде А. Крыловпен Т. Перовтың пікірлерімен келісуге болады, яғни «сыбайлас жемқорлық мемлекеттік органдардың, саяси және қоғамдық ұйымдардың ұйымдасқан сыбайлас жемқорлық қылмыстылығының тұрақты мүшелері болып саналады» деп айтқан. Себебі, сыбайлас жемқорлық әрекеттер арқылы мемлекеттің, кәсіпкердің, ұйымның экономикасына зардап келтіре отырып, өз мүддесіне табыс табумен сипатталады.

Сонымен қатар, ұйымдасқан қылмыстық ұйымның басшылары көптеген байланыс және үлкен капиталға ие бола отырып, елдің саясатына, қоғамдық ой-өріске және үкіметтік шешімдерге әр түрлі жолдармен үлкен әсер етеді. Яғни, қайырымдылық акциялар, қаражат алуға үлкен жеңілдіктер алу,

тауарларды пайызсыз алу және т.б. сияқты іс-шаралар арқылы халықты, қоғамды жаулап алады. Және кез келген өз мүддесі үшін әрекеттерді қалдауға тартады.

Жалпы ұйымдасқан қылмыстылықпен күрес жүргізу онайға соқпайды, Батыс елдеріндегі тәжірибе бойынша құқық қорғау органдары жүйесі қызметінің көпшілік бөлігі осындай қылмыстармен күреске бағытталған. Осыған байланысты, экономикалық қылмыстылық халықтың әлеуметтік жағынан кіріп, елдің көпшілігін өзіне қаратып алады деп айтуға болады.

Қазақстанға қатысты қылмыстық қауымдастық экономикалық жағдай үшін үлкен әсер етуі әбден мүмкін, ол әлеуметтік топтар, класстарға кіріп, халықтың атынан барлық мүмкіндіктерді алып, қамтамасыз етуші құрал болып есептелуде.

Бұл қылмыстылық бүгінгі таңда елеулі дамып, еліміздің нарықтық қатынастарға әсер етуінің жолдарын табуда. Экономикалық қылмыстылық банктік және сыртқы экономикалық қызмет аясында жүзеге асырылады. Және олардың бақылауына көптеген шағын, орта және ірі кәсіпорындардың жұмысы кіреді. Ірі зиян еліміздің қаржы-несиелік жүйесіне енумен сипаттала отырып, кәсіпкерлік және сауда-саттық аясында қылмыстың көп бөлігі жасалады. Ал, несиелік (банктік) карталар, заңсыз эмиссиялық бағалы қағаздарды шығару, компьютерлік және телекоммуникациялық жүйеге бұзғыш бағдарламаларды енгізу арқылы жасалған ақшаларды ұрлау әрекеттері қазіргі таңда ең ашылуы қиын қылмыстардың қатарына жатқызылады, кейде латентті болып қала береді.

Сонымен қатар, еліміздің экономикасына елеулі зиян келтіре отырып, жүйелілік жағдайын орнықтыруда. Яғни, қаржы-несиелік қатынастарда банк пен мүдделі тараптардың арасында келісім жасалып, сыбайлас жемқорлық әрекеттері бар құқықбұзушылық жасап, несиеге берілген ақшаның белгіленген пайызы мүдделі тұлғаларға бөлінеді және несиелік ақша азайтылған пайызбен берілуі мүмкін. Тағыда бір айтатын жайт, ол кәсіпкерлік қызмет саласында орын алатын қылмыстар, оларға шағын және орта кәсіпкерлерді дамыту бойынша үкіметтен қаражат беру немесе қолдау көрсету кезінде қадағалаушылық-бақылаушылық қызмет атқаратын органдардың араласуы, қолдан заңсыз әрекеттер тауып, қаражат барысын уақытша тоқтату және кедергі жасау деген сияқты әрекеттермен құқықбұзушылық жасайды. Осындай әрекеттер еліміздің кәсіпкерлік саласын дұрыс, қалыпты қызмет

етуіне кедергі келтіреді.

Сонымен қатар, қазіргі таңда өрісін кеңейтіп келе жатқан мемлекеттік ұйымдарда, кәсіпорындарда, корпорацияларда мемлекеттік сатып алу әрекеттерінің заңсыз жолмен жасау жағдайлары қылмыс қатарын көбейтіп келеді. Бұның мәні лауазымды тұлғаның өз мүдделері үшін жеке және заңды тұлғалар арқылы тендерді жеңіп береді, және өздерінің пайыздарын алады. Осындай қылмыс түрі қазіргі таңда ашылуы қиын қылмыстардың қатарына жатқызылып отыр. Мысалға, мемлекеттік ұйымның басшысы ортақ бір мүддені көздейтін тұлғаларды бірнеше фирмаларымен тендерге түседі, және сол фирмалар бағаларын әр түрлі қояды, ішінде біреуі арзан бағаны ұстап жеңіп алғандай болады. Ал, басқа бөтен тұлғаларды сол тендерлік жүйеге (құжат рәсімделуі дұрыс емес немесе тапсыратын уақыты өтіп кетті және т.б. әрекеттермен) кіргізбейді. Бұндай қылмыстарды толық, жан-жақты зерттеу үшін отандық, сонымен қатар, шетелдік теориялық және тәжірибелік қарым-қатынастарды көбірек ұйымдастырып, қылмыстың нақты жолын кесуге әдістемелік ұсынымдар әзірленуі қажет деп есептейміз. Экономикалық қылмыстың көп бөлігі ұйымдасқан нысанда жасалады, сонымен қатар, бірнеше мүддеге зиян келтіреді. Яғни, біріншіден, мемлекеттің экономикасына зиян келтірсе, екіншіден, жеткілікті дәрежедегі жеке тұлғалардың мүмкіндігін шектеп, өз мүдделі адамдар шеңберін құрады, үшіншіден, осындай әрекеттер сыбайлас жемқорлық жолдарымен жасалады. Сондықтан «жеке мүдде» деген жағдай еліміздің тұрақты экономикасына зиян келтіре отырып, «жүйелілік» деген жаңа қатынастарды дамытып жатыр. Сонымен қатар, мемлекеттік сатып алу қатынастарындағы қылмыстық әрекеттердің қатарына тек мүдделі тұлғалардың әрекеті бірнеше фирмалармен және басқа тұлғаларды осы шеңберге (құжаттарын қасақана қабылдамау, жалпы талапқа сай тендер өткізбеу сияқты әрекеттер арқылы) кіргізбеумен жасалатын жағдайды тәжірибеде қарастыру қажет есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық құқығы 03.07.2014 ж
2. Жумабеков О.И. Обеспечение конституционных прав и свобод граждан при производстве дознания и в ходе предварительного следствия//Закон и время, №5, 2008 ж
3. Ағыбаев А.Н. Уголовная ответственность за взяточничество. Вестник КазГУ сер. Юрид. №4, 2000.

4. Горелик А.С. Уголовная ответственность за коммерческий подкуп// Юридический мир.1999. № 1-2.

ОӘЖ 3

Е.А. Қорғанбаева,

*Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті
Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы,
заң ғылымдарының магистрі*

АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСТЕГІ РӨЛІ

Түйін. Мақалада сыбайлас жемқорлық ұғымы қазіргі ғылыми және қоғамдық-саяси әдебиетте кеңінен қолданылатыны туралы айтылған. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда азаматтық қоғамның рөлін арттыруға бағытталған бірқатар шаралар көрсетілген. Азаматтық институттар - билік органдары бағаламайтын сыбайлас жемқорлыққа қарсы қуатты ресурс екендігі туралы айтылады.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет, азаматтық қоғам, азаматтық қоғам институттары.

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION

Summary. The article states that the concept of corruption is widely used in modern scientific and socio-political literature. A number of measures aimed at increasing the role of civil society in combating corruption are outlined. It is said that civil institutions are a powerful resource against corruption, which is not appreciated by the authorities.

Key words: corruption, anti-corruption culture, civil society, civil society institutions.

РОЛЬ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ

Аннотация. В статье говорится о том, что понятие коррупции широко используется в современной научной и общественно-

политической литературе. Показан ряд мер, направленных на повышение роли гражданского общества в противодействии коррупции. Отмечается, что гражданские институты являются мощным антикоррупционным ресурсом, который не ценится органами власти.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционная культура, гражданское общество, институты гражданского общества.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің мәнін «сыбайлас жемқорлық» ұғымының мазмұнын, осы этностық әлеуметтік құбылыстың тарихи түп-тамырын түсінбейінше, ұғыну мүмкін емес. Сыбайлас жемқорлық ұғымы қазіргі ғылыми және қоғамдық-саяси әдебиетте кеңінен қолданылады.

«Сыбайлас жемқорлық» сөзі (латын тілінен «согумрег») көптеген мағынасы бар: бүлдіру, құлдырау, параға сатып алу, азғыру, тура жолдан тайдыру, құбылмалылық, істі бұзу, күйреуге әкелу, бұрмалау, алдау, қорлау, ар-намысын таптау, «гумреге» көп мағыналы (бұзу, қирату, заңнан аттап өту, шартты бұзу) етістігімен қатар қолданылатын «со» қосымшасы сыбайлас жемқорлық – бұл бірнеше субъектілердің қатысуымен іс-қимыл жасау екенін көрсетеді.

Сыбайлас жемқорлық мемлекеттің экономикалық, қаржылық және саяси дамуды тежейді, әлеуметтік теңсіздікті туындатады, сондай-ақ саяси процеске белгілі бір тұрақсыздықты енгізеді.

Сыбайлас жемқорлық халықтың мемлекеттік органдарға, оның ішінде құқық қорғау органдары мен соттарға деген сеніміне нұқсан келтіріп қана қоймай, мемлекет бюджетіне орасан зор және көбінесе орны толмас мүліктік залал келтіреді, өйткені сыбайлас жемқорлар ұрлаған ақша қаражаты іс жүзінде ешқашан ел бюджетіне қайтарылмайды.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тиімді іс-қимыл жүйесін қалыптастыру үшін ең алдымен қазіргі заманғы жағдайларда оның көріністеріне ықпал ететін негізгі факторларды айқындау қажет.

Біріншіден, олардың нормалары құқық қолдану кезінде сыбайлас жемқорлық іс-әрекеттерін жасауға көбіне жағдайлар жасайтын салалық заңдардың жетілдірілмеуі болып табылады.

Екіншіден, мемлекеттік және корпоративтік басқару ашықтығының жеткіліксіз болуы. Басқарушы шешімдерді әзірлеу және қабылдау процестері, оның ішінде азаматтардың құқықтары

мен заңды мүдделерін қозғайтын шешімдер туралы сөз болған жағдайларда әлі де ең жабық процестердің бірі болып қалуда.

Үшіншіден, лауазымды адамдардың мемлекеттік қызметтерді көрсеткен кездегі халықпен тікелей байланысына байланысты сыбайлас жемқорлық тәуекелдері сақталуда.

Төртіншіден, халықтың, оның ішінде мемлекеттік сектор қызметшілерінің өздерінің құқықтық мәдениетінің деңгейі әлі де төмен, бұл арам пиғылды қызметкерлерге оны пайдакүнемдік, құқыққа қарсы мақсаттарда пайдалануға мүмкіндік береді.

Бесіншіден, азаматтар мінез-құлығының сыбайлас жемқорлыққа қарсы моделін және сыбайлас жемқорлықты қабылдамаудың қоғамдық ахуалын қалыптастыру бойынша кешенді және мақсатты ақпараттық жұмыстың болмауы.

Алтыншыдан, мемлекеттік қызметшілердің жекелеген санаттарының еңбекақысының және мемлекеттік қызметтегі әлеуметтік кепілдіктердің жеткіліксіз деңгейі.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда азаматтық қоғамның рөлін арттыруға бағытталған бірқатар шараларды көздейді.

Олардың ішінде мыналарды атауға болады:

- «Қоғамдық бақылау туралы» заң қабылдау. Бұл заң жобасында азаматтардың құқығы, ашықтық, сенімділік, объективтілік айқын көрініс береді. Сонымен қатар қоғамдық бақылаудың қолжетімділігі мен ақпараттың ашықтығына ерекше мән беріледі. Бұл заң жобасы ведомствоның сайтында ашық жарияланды. Сондықтан әрбір азамат өз ұсыныстарымен пікірін белдіре алады.

- жергілікті өзін-өзі басқару өкілеттіктерін кеңейтуді көздейтін заң қабылдау.

Осылайша, тиімді және заңға негізделген сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың өркениетті моделін құрудың бастапқы шарттары, атап айтқанда, азаматтық қоғамның нақты өмір сүруі, оның қоғам мен мемлекет мүдделерін үйлестіре отырып, толыққанды жұмыс істеуі, қоғамдық бақылау институтын қалыптастыру және азаматтық қоғам өкілдерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тетіктерге қатысуы сөзсіз болуға тиіс.

Азаматтық институттар-бұл билік органдары бағаламайтын сыбайлас жемқорлыққа қарсы қуатты ресурс. Нақ осы азаматтық қоғам институттары мемлекеттік сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың нақты тиімділігі туралы дәйекті ақпараттың келіп түсуін, билік пен қоғам арасындағы кері байланыс тетігін қолдауды, билікті оның беделін түсіретін шенеуніктерден тазартуды қамтамасыз етуге және сыбайлас жемқорлық көріністеріне төзбеушілікті қалыптастыруға жәрдемдесуге қабілетті.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы ҚР Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы №986 Жарлығы

2. Марат Шибутов, Ольга Диденко, Сергей Злотников, Светлана Арыстамбаева, Наталья Малярчук Наталья Ковалева., «Доклад о противодействии коррупции в Казахстане (взгляд гражданского общества)», Алматы 2018

Қарар

Қазақстанның тәуелсіздік жылдарында елімізде қазіргі заманғы халықаралық стандарттарға жауап беретін сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың тиімді жүйесі қалыптасты.

2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияда, сондай-ақ Мемлекет басшысының бүкіл қоғамды тарту арқылы сыбайлас жемқорлықты жалпыға бірдей қабылдамауды қалыптастыру жөніндегі Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру мақсатында біз "Парасат жолы" ғылыми-практикалық дөңгелек үстелге қатысушылардың барлығын ұсынамыз

Ұсынымдар:

- Мемлекеттік қызметтерді толық автоматтандыруды жүргізу, мемлекеттік қызметшілерге қаржылық бақылау шараларын күшейту;

- заңдарды және заңға тәуелді актілерді сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптау институтын қалпына келтіру және оны жүргізу тетіктерін түбегейлі қайта қарау;

- сыбайлас жемқорлықтың барлық көріністеріне төзбеушілікті қалыптастыру жөніндегі жұмысты одан әрі мемлекеттік те, жеке меншік те барлық құрылымдардың бірлескен күш-жігерімен жүргізу керек;

- сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбие мәселелері бойынша жастар арасында ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын күшейту;

- "Рухани жаңғыру" бағдарламасын іске асыру барысын сараптамалық-талдамалық және ғылыми сүйемелдеуді жандандыру, қоғамдық сананы жаңғырту және коррупция мен коррупциондық көріністерге мүлдем төзбеушілік үшін қажетті жаңа құндылықтар тақырыбы бойынша студенттердің қатысуымен ғылыми монографиялар, мақалалар мен жарияланымдар шығару;

- сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбие мәселелері бойынша оқушылар арасында тәрбие жұмысын енгізу;

- жоғары оқу орындарының жанынан сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат бойынша нақты жұмыс істейтін кеңестер құру;

- жыл сайын қолданыстағы заңнаманы талдау мақсатында Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тақырып бойынша Халықаралық сырттай конференция өткізу;

- барлық факультеттерде "Саналы ұрпақ" университеттік

клубының ұяшықтарын ашу, сондай-ақ осы клубтар арқылы сыбайлас жемқорлыққа қарсы тақырыпта (пікірсайыс, дебат, конкурс, флешмоб және т. б.) түрлі іс-шаралар жүйелі түрде өткізу.);

РЕЗОЛЮЦИЯ

За годы независимости Казахстана в стране сформирована эффективная система противодействия коррупции, отвечающая современным международным стандартам.

В целях реализации обозначенных в Антикоррупционной Стратегии на 2015-2025 годы, а также Послания Главы государства народу Казахстана по формированию всеобщего неприятия коррупции путем вовлечения всего общества, мы все участники научно-практического Круглого стола «Парасат жолы» предлагаем следующие

Рекомендации:

- провести полную автоматизацию государственных услуг, усилить меры финансового контроля за государственными служащими;

- восстановить институт антикоррупционной экспертизы законов и подзаконных актов и кардинально пересмотреть механизмы его проведения;

- дальнейшую работу по формированию стойкого неприятия ко всем проявлениям коррупции следует проводить совместными усилиями всех структур как государственных, так и частных;

- усилить информационно-разъяснительную работу среди молодежи по вопросам антикоррупционного воспитания;

- активизировать экспертно-аналитическое и научное сопровождение хода реализации программы «Рухани жаңғыру», выпуск научных монографий, статей и публикаций с участием студентов по тематике новых ценностей, необходимых для модернизации общественного сознания и нулевой терпимости к коррупции и коррупционным проявлениям;

- ввести воспитательную работу среди школьников по вопросам антикоррупционного воспитания;

- создать при вузах реально действующие Советы по антикоррупционной политике;

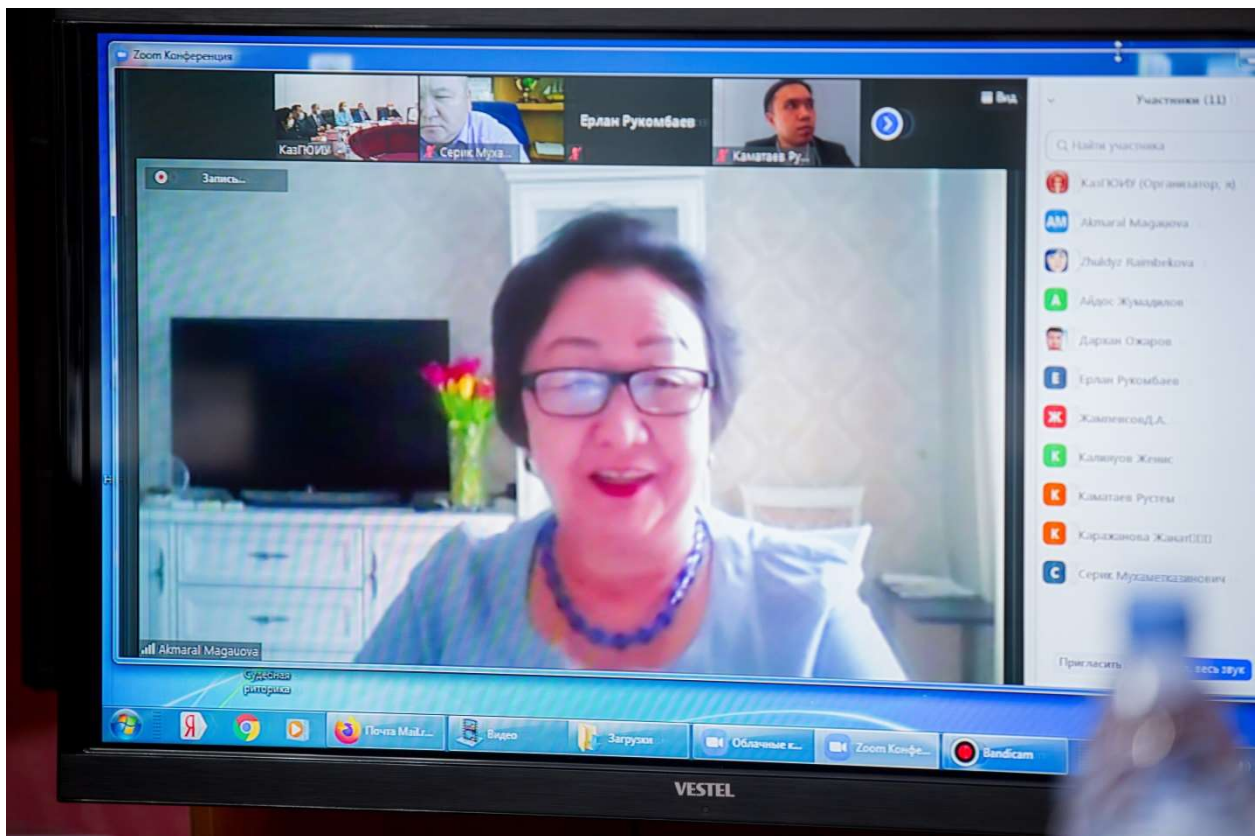
- ежегодно в целях анализа действующего законодательства

проводить международную заочную конференцию по антикоррупционной тематике;

- открыть ячейки университетского клуба «Саналы үрпак» во всех факультетах, а также систематически проводить через данные клубы различные мероприятия на антикоррупционную тематику (дискуссий, дебаты, конкурс, флешмоб и т.д.);

**Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің
30 жылдығына арналған
"Парасат жолы" ғылыми-практикалық
Дөңгелек үстел көріністері**

**Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған
"Парасат жолы" ғылыми-практикалық Дөңгелек үстел
МАТЕРИАЛДАРЫ**

MATERIALS

**scientific and practical Round Table "Parasat Zholy" dedicated to the 30th
anniversary of the Independence Day of the Republic of Kazakhstan**

МАТЕРИАЛЫ

**научно-практического Круглого стола «Парасат жолы», посвященного
30-летию Дня независимости Республики Казахстан**

11.03.2021

*Басуға 14.03.2021 ж. қол қойылды. Пішімі 60x84/16.
Қағазы офсеттік. Көлемі 10,5 баспа табақ.
Таралымы 100 дана. Тапсырыс № 44*

*071400, Семей қаласы, Шугаев көшесі, 4, тел.: 63-12-17
«ИНТЕЛЛЕКТ» баспа үйі*

ИНТЕЛЛЕКТ ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ